

Luceafărul

SALA
DE
LECTURĂ

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • miercuri 3 septembrie 1990

32

Număr ilustrat cu reproduceri după lucrări de Raphael

De pe pământ

De pe pământ se-nalță spre ceruri
fumul jertfei
Răscumpărînd păcatul cu un miros
plăcut
De n-ar fi rămas golul din pieptul
lui Adam
El nici nu mai știa că Eva
s-a născut

Din coasta lui, și a umblat o vreme
Acoperită numai cu o frunză
Printre șacali și ingeri, de
care-abia aflase
Nevoia (femeiască) să s-ascunză.

Acuma șapte roabe o-mbracă
în mătăsuri
Și alte șapte roabe i le scot
Pe cînd același șarpe s-apropie
de dînsa
Și o indeamnă încă, deși ea
știe tot.

Dar Dumnezeu văzînd de sus
ce se petrece
Și blestemînd din nou pe șarpele
infam
Face-napoi din Eva o coastă
bărbătească
Și-o pune să se-ntoarcă la pieptul
lui Adam.

Ileana Mălăncioiu

ION CARAION
INTELECTUALII
ȘI PUTEREA POLITICĂ
ÎN ROMÂNIA DE AZI

Zidarii dictaturii

ideea că de toate relele prin care am trecut în vremea dictaturii comuniste e de v.nă numai și numai Ceausescu și că oamenii din jurul lui, oamenii Puterii, au fost — multi dintre ei — inocenți, începe să-și facă tot mai des loc prin publicații sub semnături dintre cele mai neașteptate. Ideea în sine e nu doar aberantă — logic, psihologic, moral și politic — ci de-a dreptul compromițătoare pentru — cum se spune — fragila democrație românească. Am găsit-o desfășurată în toată splendoarea ei penibilă într-un săptăminal așa-zis independent, sub semnătura lui Adrian Păunescu. Lăsăm de o parte faptul că Adrian Păunescu era ultimul îndreptățit — într-o lume morală — să scuze, ba mai mult, să reabiliteze nomenclatura de vîrf ceaușistă, pe Eugen Florescu, Dumitru Popescu, G. Rădulescu, Constantin Mitea, Ioan Toma, Ion Totu, Gheorghe Pană et. comp. ca și pe slujitorii ei ardenti, gen Vadim Tudor. Lăsăm de o parte și faptul întristător că în loc să tacă în gazetăria politică (în versuri sau proză) pe puțin cincizeci de ani de aici încolo pentru ca posteritatea să poată recupera fără strîngere de inimă ceea ce e valoros în poezia lui, Adrian Păunescu — unul din marii sacerdoți ai culturii dictatorului — găsește cu cale să reintre în peisaj cu o seninătate plină de semnificații. Știam demult că temperamentul poetului e mai puternic decît bunul lui simț. Dar să ai tupeu de a scrie negru pe alb că „nu e normal să dorim ca oamenii care au altă părere decît noi să putrezească în pușcării”, cu referință expresă la activitatea celor numiți mai sus, ni se pare o ticăloșie impardonabilă. Cum adică, respectivii — unii în închisoare, alții în libertate — n-au decît vina de a fi avut „o altă părere decît noi”? Nu ei au făcut tot ce au putut pentru a disruga cultura română? Nu grație servilismului lor incoruptibil a reușit Ceausescu să ridice un zid negru în fața liberului arbitru, a gîndirii libere? Nu prin ei s-a edificat „epoca de aur”? Atotputernicia dictatorului nu lor li s-a datorat? Oricîte calități ar fi avut acești demoni ai totalitarismului, ele sînt nimic în raport cu marea „calitate” de gropari ai libertății spiritului în România. Să nu fi aflat pînă la această vîrstă Adrian Păunescu că în politică nu există inocență și că, în genere, nu poți intra în noroi fără să te murdărești? Mirane-am. Un singur lucru mai avem să-i spunem înduioșătorului apărător al nomenclaturii: că o dictatură nu cade din cer. E musai ca niște, nu-i așa?, „oameni care au altă părere decît noi” să fie zidarii ei, cărămidă cu cărămidă și, în același timp, paznicii zidăriei. Ceausescu a fost marele arhitect al propriei dictaturi, e adevărat, dar ce s-ar fi făcut el dacă n-ar fi existat magnificii constructori, zidarii dictaturii, dintre care unii, foarte importanți, sînt acum în spatele gratiilor iar alții, la fel de importanți, sînt liberi și ne dau lecții de bună purtare și de toleranță... democratică. O, țară tristă, plină de humor...

„L”

Director
LAURENȚIU ULICIRedactor șef adjunct
EUGEN URICARUSecretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

chenar

Reflux

Unul din cele mai „elocvente” ticuri ale conversației românești în anii trecuți era neputința aproape generală de a mai răspunde cit-de-cit arhibanalei întrebări „ce mai faci”. Cine-o mai punea risca să fie luat de sadic, inconștient, provocator, timpit, miștocar, etc., numai de om normal — nu. Răspunsurile, după specificul interlocutorului, făceau grațioși pași de menuet, te luau parșiv pe după talie, ca la conga, ori loveau cu copita ca taurul în arenă. Fiecare categorie socială avea propria-i trapă de evacuare, replici-scară-de-incendiu, de la tradiționalul „ce dracu să mai fac”, pînă la ironic-tragicul „supraviețuiesc”. De la ocolirea întrebării prin „altminteri, tu?” la muncitorescul „du-te, bă, și lasă-mă-n pace”. Ruralul arhaic de tipul „pe mă-ta, asta faci”, funcționărescul „bine spre excepțional”, pînă la subtilele surrogate de genul: „fac și eu ce zic ăștia”, „fac pe mine”, „nu fac nimic”, sau, repetind prin ecou, un „dar tu?” care însemna „ce, nu vezi, ești prost?”. Glumeții o dădeau pe superlativul absolut, morocănoșii te măsurau crunt și, după o clipă, trinteau un „voi vă faceți planul?”. De te ameteau. Și tot așa, n-am vrut decît să vă aduc aminte. Nu știu cum se face că refluxul ne-a adus tot aici. Iar nu-ți vine să răspunzi. Ce-i drept, au apărut replici noi. Una este: „păi, tu nu vezi?” cu parantezele. Și, de bună seamă că, din Kuwait, la „Anda-Gina”, te retragi obosit c-ai mai necăjit un biet suflet. E formidabil cit de repede dăm înapoi (cu toate că nu credem că mai este loc, ziceam că ajunsesem demult lipiți de ceafa de zid). Citeva malversațiuni bine montate și s-a dus ideea privatizării! Citeva legiferări cu absoluta necesitate a unui indice de sonaj și abia încropita teorie a economiei de piață s-a ghemuit în inefabilul lui „terminați cu proștiile astea de import!” Citeva campanii grosolane de abilitate și lumea-i fulgeră pe țărani, dau vina exclusiv pe țigani, exaltă neînchiderea pe motiv că ne-a decimat specula, urăște inițiativa că se umple de bani, urăște ideea de opoziție pentru că tulbură apele somnului obez, urăște dezvăluirile mizeriei fizice și morale de ieri, pe motiv că „abia atunci se va ajunge la pogromuri”, îi injură pe străini că nu ne dau degeaba, îi acuză că vor să ne fure, atunci cînd ne dau ceva, urăște „slăbiciunile” guvernului („ce drepturi ale omului, puneți mina și muncii?”), cerînd „să se închidă vămile”, „să nu mai iasă nimeni”, „să puie poliția pe ei” și, în general, nostalgia represiei și înlocuit nostalgia libertății. Agenții, omniprezenți, „fac totul” pentru isterizarea mulțimii. Și, ca și ieri, oamenii sint de vină, nu sistemul, vechea obsesie ceaștistă a celui falimos „nu mă meritați”. Nu ai, nu pentru că nu e, ci pentru că se fură. Și se fură numai din cauza libertății („v-a dat Iliescu nas”), a „ălor de la 22”, a „Europei libere”, a „vinduților” și „gumpăraților”, a „ăstora care fac pe deșteptii”, a studenților, a unguirilor, etc. Dacă e rău, atunci răul provine din libertate. Ergo: se duce libertatea, o să avem de toate. Rapidă și rapace foamea noastră de reflux: de a înălțura principiul, în fața citorva fenomene care îl denaturează. De a tăia tot brațul, în loc să tai, pur și simplu unghiile... Deh, ar zice Mitică, un bomfaier mai găsești, dar o unghieră nu! Chiar: ce mai faci, Mitică? Ce-am învățat, monșer!

Dan C. Mihăilescu

primim

— note la eseul lui Sergiu Celac despre revoluția română

privit în oglinda a două lecturi

Exegeză la exegeză

Note la eseul lui Sergiu Celac despre revoluția română, privind în oglinda a două lecturi

La prima lectură, simplu perceptivă, textul pare o excelentă performanță la un concurs de alergare politologică pe scurtă distanță, spre un obiectiv apropiat: interpretarea recente revoluții române. Calitățile inerente cîștigării strălucite a unei curse de viteză — start impresionant, elan continuu, iuteală și trecere victorioasă a liniei finale — se regăsesc, una câte una, în corespunzătoarele virtuți intelectuale ale textului: ingeniozitatea ipotezei inițiale (cei doi gînditori privind din 1890 și 2090), verva constantă în descrierea situației și psihologiei fiecăruia, rapiditatea strînsă a argumentației, siguranța concluziei.

La a doua lectură — cea reflexivă — se observă însă ușor că eseul este cu totul altceva și că bate mult mai departe. E o meditație de pe un loc înalt profundă în fond și agilă în formă, cu amplu orizont și largă desfășurare, purtînd asupra istoriei. O meditație de pe Acropole, ar spune Renan, modificîndu-și puțin celebrul titlu. Da, cu condiția să se treacă de la transparența elegantă proprie lui însuși, la o incisivitate caustică de tipul celei practicate de Tacit. Este ceea ce și face eseul. Celac atribuie primul statut — acela de sceptic zimbitor — domnului X, pragmatismului englez, hedonismelor din la belle époque. Retin citeva savuroase formule și mai adaug cite ceva la ele, căci surisul ascunde profunzimea legităților istorice. „Britanicii s-au dovedit a fi de un pragmatism remarcabil: și-au făcut revoluția pe la mijlocul secolului XVII și s-au ales cu o dictatură”. Da, aprob eu, s-au ales cu „capetele rotunde” ale înverșunătorilor lui Cromwell, în fond cu capete patrate. Deci politologic, „cercul patrat”, imposibilitatea logică, devine nu numai cu putință, dar și inevitabilă. Al doilea statut — de om indignat dar clement — este conferit de autor domnului Z și neînțelegerii manifestate de el față de singele, disperarea, furia și plăcerea autodistrugerii, care „pâtea-

ză”, în ochii lui, revoluția. Explicînd eroarea de perspectivă comisă de acest personaj imaginar (și nu prea, de vreme ce scrie potop de articole, se revărsă în cascadă la radio și o duce excepțional de bine) prin adoptarea unei paradigme străine și nepotrivite realităților noastre, Celac pune revoluției române un diagnostic **more Taciti**: greșelile provin din „graba nestăpînită de a deveni normali”, iar păcatele, din „înverșunarea nesăbuită de a ne vindeca rapid”. Nu mă pot opri să vin cu două imagini proprii spre exemplificare: în primul caz (erorile), convalescentul care se ridică imprudent din pat și se apucă de isprăvi vitejești; în cel de al doilea (păcatele), rănitul care, „ca să-i treacă mai repede”, își rupe crusta rănilor și se încalțără cu medicul care îl oprește.

Pentru a completa „viziunea de pe

Spectacol de reviste

● Un agramat și extrem de „curajos” redactor de serviciu” adresează domnului ministru al culturii, în gazeta *Românul* (nr. 20) un *ceva*, ce s-ar dori a fi o scrisoare, dacă nu s-ar dovedi pînă în cele din urmă a fi un banal delict de presă.

Despre ce este vorba. Ingrijorat de viitorul său de exponat al Muzeului Literaturii Române, domnul „Redactor (De) Serviciu” găsește că între posteritatea literară a domniei-sale și numirea la conducerea acestui muzeu a scriitorului Dan Petrescu nu ar exista compatibilitate. Nu există. Și atunci ce face Redactorul (De) Serviciu? Se îngrijorează. Așa e dînsul făcut, cînd are o sarcină „De serviciu”, se îngrijorează! Și îngrijorat fiind, îi seornește d-lui Dan Petrescu (director la o cu totul altă instituție!), o seamă de păcate ce ar culmina cu acela că ar fi „gata să-și vîndă patria”. Să fie toți cu ochii pe acest Dan Petrescu că, mine-poimîne, ne trezim cu patria vindută!

Facem o scurtă paranteză, pentru a sublinia că dragălașenia cu Dan Petrescu „gata să-și vîndă patria” nu este trecută în notița cu pricina între semnele citării. Acum, ori că cineva își bate joc de prioritatea pe care și-a cîștigat-o în domeniul N. Ceaușescu, cel ce și-a dat primul seama de ce este „gata” să facă Dan Petrescu, ori că Redactorul (De) Serviciu se simte direct N. Ceaușescu și, om modest și cu scaun la cap, nu simte nevoia să se autociteze.

Dar care ar fi dovezile produse de dl. Redactor (De) Serviciu în chestiunea vînzării? Păi, acum vine probabil dl. Grafician (De) Serviciu și produce dovada. Desenează dînsul două afișe infamante, despre care nimeni nu s-ar îndoi c-ar fi desenate de chiar Dan Petrescu și vine apoi dl. Fotograf (De) Serviciu și le fotografiază! Una peste alta, gazeta „Românul” publică a doua zi zburdănițiile unor oameni prea veseli ce au rămas toată noaptea în redacție de Serviciu și n-au mai știut cum să se distreze.

Se afirmă la un moment dat că desenele doveditoare „stăteau așezate la domiciliul tînarului devenit, după Revoluție, matur”!? Aceeași dîmă. Acum, ori că întreaga poveste este doar o comică trazănă în care Redactorul (De) Serviciu, autorul unei acuzații teribile de publice!

s-a plictisit să-și aducă aminte de propriul său nume, ori că, într-adevăr, Dan Petrescu, invitîndu-i pe acasă pe acești simpatici băieți de serviciu, s-a chinat să le deseneze ceva, așa, și pentru înțelegerea lor.

Nu înțelegem ce legătură au toate acestea cu Muzeul Literaturii Române, dar sfătuiam oror redacția gazetei independente „Rrromânul” să-și trimită inabilul „redactor de serviciu” să tragă-n altă parte.

● Pentru astăzi ne vom rezuma să acredităm din excelentul săptămînal literar CONTRAPUNCT citeva din grupajele de poezie ale numărului 35. Simpatia și admirația noastră „merg” cu (trei) antologice poeme, precum: „Grenada cu vene” de Mircea Cărtărescu, „Iarnă cu Mircea” de Ioan Es. Pop și „Un izvor pecetluit” (fragment) de Sebastian Caimata. A reuși performanța de a publica într-un singur număr de revistă trei asemenea texte poetice vorbește de la sine despre prestigiul în fața tinerilor scriitori ce par să-și păstreze pentru această firmă poeme dintre de care se bucură marca CONTRAPUNCT cele mai importante.

● În EXPRES — MAGAZIN (nr. 5/1990) un interviu al cărui titlu amintește alura unui vers „tare”: „După ce s-a împușcat a pus pistolul pe masă!” Personajul liric al acestei acțiuni n-ar fi fost altul decît generalul Milea. Un interviu curajos al cărui protagoniști sînt Delia Budeanu și doctorul Ion Enescu, șef al Laboratorului de biocriminalistică al Institutului medico-legal din București.

● Ajunge pînă la noi „Zburătorul”, re-

Acropole” — dreptul fiecărui co-privitor — aș adăuga un motiv de speranță definitivă și altul de provizorie iritare. Primul se datorează faptului că orice revoluție, înainte de a fi fenomen real, împlinire istorică, trebuie să existe ca fenomen mental colectiv, ca fapt de conștiință socială. Altfel rămîne lovitura de stat, răzmeriță, baie de sînge, orice, dar nu schimbare profundă, radicală. Or, dacă în plan faptic, totalitarismul comunist a însemnat pentru alte țări europene o gripă, iar pentru noi ciumă, în plan mental a fost invers: noi am fost mai inocenți, mai imuni la morb decît occidentalul care se contamina cu sîrg și își aplauda contaminarea. Avem deci — paradoxal — mai puține lucruri de uitat și de ertat decît neocupații. Normalizarea ar trebui să fie mai ușoară, ca și unanimitatea faptului de conștiință anti-comunist mai lesne de tradus în gîndire și acțiune politică.

Și totuși nu este așa. Cauza: o curioasă, năzdrăvană, inversare a legii istorice care spune că, asemeni cu ce se întîmplă în fizica lichidelor, în răsturnarea revoluționară, elementele impure, se ridică la suprafață și cer puterea sau soliciția privilegiu. E oarecum explicabil, psihologic și chiar etic. Defulare și răsplătirea suferinței. Piratul care a vislit la galere sub dictatură, vrea să fie amiral în democrație, firfa marcată cu fierul roșu ambiționează să devină prima doamnă a țării, iar coategoale care a bătut drumurile țării ca inilog, dorește să le bată pe ale lumii ca diplomat. În locul elitei vechi, compromise, e normal să vină la pîgre, drojdia care a suferit. Anormal și complicat este ca vechea elită să vrea să coboare, să se murdărească ea pe ea însăși, să „facă pe” drojdia, pentru ca, de jos să se ridice mai sus decît se afla. Dubla falsitate: nu sînt elemente de jos și nu e nici o despăgubire. Elita veche, repet, joacă rol de pîgre, pentru a fi superelită viitoare. Provizoriu: spectacolul de *qui pro quo* irită.

Cum se va termina? Probabil cu timpul, poate mai repede decît credem. Ne asigură nu istoria, ci geografia. Curentul imens al Golf-stream-ului este în realitate o elipsă dinamică. De pe malurile Scandinavei și din oceanul arctic, se formează ramura lui rece, care „curge” pe fundul oceanului pînă în golful Mexic unde se încălzește, iese la suprafață, traversează din nou Atlanticul înapoi spre nordul Europei și face să înflorească trandafirii în Norvegia. Noi ne aflăm în faza rece, pe fundul oceanului, dar inexorabil ne vom încălzi și vom produce roze. Ciclul Golf-stream-ului este, cred, de vreo două luni. Să fie al nostru de doi ani?

prof. Paul Alexandru Georgescu

văstă lunară de cultură, editată la Onești, avîndu-l ca redactor-șef pe talentatul poet Gheorghe Izbășescu. Ca (aproape) oricîltă publicație asemănătoare, „Zburătorul” își are sușurile și coborîșurile sale. Privită și cercetată cu atenție, își va dezvălui mecanismele de zbor, morfologia aripii. *Penele* îi le vom semnala noi, lăsîndu-vă pe dv. să-i descoperiți singurul fulgii.

Între alții, Ion Stratan, Liviu Ioan Stoiciu, Mircea Petrean, Sever Avtân, Gheorghe Crăciun, Liviu Antonesei publică materiale de vîrf la „Zburătorul”. Există aici un palpitant concurs literar al elevilor. Atragem atenția merituosului Marius Oprea, participant la acest concurs (cl. a X-a, liceul nr. 2 din Moinesti) asupra existenței a unui nu mai puțin Marius Oprea, irepetabil poet aparținînd Grupului de la Brașov și Cenaculului Universității. Sistem convingi că nici pe viitor „Zburătorul” nu va dezamăgi și că numele unui anumit tînar poet din Moinesti va cîștiga o înălțare.

● FLACĂRA (nr. 34/1990) publică un interviu cu domnul Petre Anghel, directorul revistei Avant-Post editată de „Societatea de miine”. După cum se știe, președintele „en titre” al pomenitei „Societăți” este domnul Eugen Simion. Iată ce declară domnul Petre Anghel: „Președintele e rupt de majoritatea membrilor. Ce se întîmplă cu el, îl privește”. Se vede că, vorba glumei, asta-i soarta Președinților.

În același număr al FLACĂRII, cunoscutul fotograf Paul Agarici ne informează că „toată fototeca (Rompres, n.n.) în care apar chipurile «odiosului» și ale «sînistrei» este blocată, adică interzisă pentru orice solicitant (...) pentru că în preajma «foșilor», a celor de ieri, apar și unii din cei de azi (...). Foarte posibil să fie așa (și lesne explicabil), iar dacă așa este, asta se cheamă tratament de catalizare a uitării. N-ajută, tovarăși!

● Junii liberali, de curînd fușiți de acasă și renegați pentru asemenea „obraznicie”, scot deja o gazetă: VIITORUL ROMÂNESC, (nr. 1 — 22 august 1990). În primul număr este publicat „spre dezbateri tuturor cetățenilor, formațiunile politice democratice și organizațiile nepolitice — Proiectul de statut, proiectul de program politic și alternativa economică liberală”. Să vedem ce-o să iasă.

N-ar fi rău să iasă bine.

Au prezentat:
Daniel Bănuțescu
Lucian Vasilescu

Cel care pleacă

Ca să nu piară, trebuia să nu uite nici o clipă că și lui, Dumnezeu popoarelor îi poruncise să-și poarte de grija în toate, ca unui vas prețios pe cit de fragil.

Faptele lui, ca și ale noastre, nu trebuiau să stărnescă de prisos sau pentru prietenii de nimic agresivitatea puterii. Poate să-și îngăduie un om care-și distigă piinea mergând pe sirmă, poate el să-și îngăduie, în timp ce merge pe sirmă, omiterea legii despre cădere?

Nu semănăm cu el. Locuim însă sub apăsarea unuia și aceluiasi drastic reglament și faptul ne silea, măcar la suprafața comportamentului, să nu ne deosebim prea mult între noi. În câteva privințe, opiniile noastre se acordau în chip munitat: și eu și el eram de părere că nici un loc de pedeapsă de pe lume nu se deschide dinăuntru ci numai din afară; că aici trebuie să trăim ca și când am fi liberi, sediul libertății situându-se înăuntru și nu în afara noastră; că în acest înăuntru nimeni nu ne împiedică să ne asumăm toate atributele omului fără căluș și fără cătușe, ca și pe cele ce tin de mătreața creației — ba chiar să fim și fericiți.

Fapta scindării, ucigase, pe noi trebuia să ne păstreze vii — n-aveam decât să ne-o asumăm ca pe o știință, s-o controlăm îndeaproape, să tragem de pe urma ei toate foloasele pe care un om liber le-ar putea trage de pe urma întregimii lui.

De realitatea tratului greu, a lipsei de lumină și de căldură a zilelor noastre întâlniri cu oamenii stăpînirii n-aveam cum să nu ținem seama; performanța noastră, însă, era să ținem seama de toate acestea ca de convențiile unui joc — și asta fără să apelăm la înlesnirile ce ti le ofereau la tot pasul ceilalți locuitori ai marelui lagăr, adaptați și ei la aerul locului, dar prin mijlocirea vinzării de aproapele, a colaborării necondiționate cu crima.

A vieții devenise și pentru el un exercițiu spiritual.

Și deodată, l-am auzit izbucnind mințos față cu tot ceea ce se întâmpla în preajmă. Și pînă atunci știuse că veșnicul își distigă piinea luind-o de la gura orfanului, că propriul frate îl vinde, că marea sa îl pîndeste, faptele acestea, însă, despre care nici nu mai pomenea, începuseră să-l stîngherească la tot pasul și să-i transforme tot mai adesea nemulțumirea în iritare și furie. Ce s-a întâmplat cu el? ne întrebam din ce în ce mai neliniștiți, întrucît ochii lui se deschideau tot mai adesea și tot mai neobișnuit cu amănuntele, numai asupra

păcatelor omenesti, cele despre care nu prea demult izbutise să creadă că sînt firești și că, în pofida oricărei morale, înlesnesc trecerea omului peste principii și capcane — noi, care ajunsesem să primim fărădelegea ca pe un loc comun al feului nostru de viațuire. Tot mai trist, tot mai preocupat de ceea ce se petrece în afara lui, semăna cu un copil uluit la vederea lucrurilor și faptelor care pentru omul matur nu sînt decît niște biote reprezentări ale obișnuinței! N-avea vrea să spun că devenise sîcitor, Doamne fereste, vreau să spun doar că se istovea pe sine și-i istovea și pe alții. Pierduse cheile de înțelegere chiar și a mărunțelor reguli ce făceau suportabilă aici, existența; se rătăcea printre delalii; ne vorbea tot mai adesea despre dreptate, despre bine, despre adevăr; pentru unii, mai noul său fel de-a fi semăna cu o inutilă trezire la intransigență, pentru alții cu apucătura cîrtelii — oricum, părea să fi picat tocmai atunci printre noi dintr-o lume unde nimeni nu mai pune la îndo-

ială posibilitatea binelui și unde nimeni nu se întîlnește cu fărădelegea. Prietenii, cîți nu apucase să și-i repudieze, începuseră să-l ocolească. El nu le mai vorbea decît despre ceea ce se știa totul; și era ca și cum ar fi tinut să le demonstreze că sînt neputincioși să vadă și să înțeleagă ceea ce numai lui i-ar fi fost dat să vadă și să înțeleagă; și era ca și cum trufia ar fi pus stăpînire pe el.

Cînd se despărtea de foștii prieteni, din pieptul lui auzea ieșind de fiecare dată un oftat de uzurare. Din cale afară însă era că felul lui de intransigență, care ar fi trebuit să instige și să-i adune în preajmă ucenici, izgonea. Cu aceleasi cuvinte oricare altul ar fi putut să tulbure inimile și să ne trezească puțin mai devreme la nădejdea că zidurile închisorii noastre nu sînt veșnice.

Oricare altul. El te intercea cu gîndul la lucrurile pe care tu nu mai citețuiai nici un gînd și nici o trăire; el vroia să-ți arate drumul cel mai scurt spre baștina mizeriei; să-ți demonstreze că nu există putința de ruptură cu urtul și moartea nici măcar în cuget; că înălțarea peste ororile evidente nu există; că libertatea trăită înăuntru inimii e o ficțiune și atît. Totul pentru el ajunsese de nesuferit. Și chiar era de nesuferit. Timpul trecea pe deasupra noastră mai repede și mai nimicitor ca oricînd — iar unii dintre noi își însușiseră atît de bine pricepera de-a ignora rîul, încît nici nu-și dădeau seama că știința aceasta a lor îi ajută să intre cu atît mai grabnic și mai pe nesimțite în moarte.

El nu mai vroia să-și plătească libertatea dinăuntru, cu un asemenea pret. El se pregătea să plece.

Și cum altminteri ar fi putut să răzbată dincolo de zidurile închisorii decît lepădîndu-se mai întii de noi? Nici unul nu mai eram pe măsura așteptărilor lui.

Și el avea întru totul dreptate să ne disprețuiască: rai, neputincioși să ne ridicăm din nimicnicia noastră, mincinosi, trăitori cu două fețe, cu gîndul într-o latură și cu vorba în cealaltă, călcători ai oricăror prescripții morale. Nu mai pot să lucrez — se plîngea de ori de cîte ori îl întîlneam — și vina pentru secarea puterii lui de înfăptuire o purtau înții lipsa de libertate și mai pe urmă noi și păcatele noastre. Și avea dreptate să judece astfel, dar numai întrucît toate acestea ajunseseră să-i vorbească în sfîrșit.

Unul lucra poeme, altul istorisiri. Poate să însă ceva bun dintre zidurile unei închisori? întreba el cu ochii la mîinile citorva dintre noi, zadarnic harnice. Ei nu mai lucra, — căci pentru lucrul destinat bucuriei el cerea pe drept cuvînt liniște, și o oarecare bunăstare, și o inimă nestricată de gîndul zilei de mine, și un cuget nepătat de compromisurile cu viața, și o mină nesupravegheată de ochiul rai al paznicilor ce mîngaua prin închisoare. M-ăs strădui să-i abat privirea de la multele prilejuri de nemulțumire. Apa are gust rai. Piinea s-a scumput. Numărul celor ce au făcut pactul cu Satana crește de la o zi la alta, nu mai poți să scoți o vorbă de raiul lor. Cînd plouă e noroi, cînd nu plouă te înocă pulberea. Aici se aude bătaia din picior și dincolo bătaia cu pumnul în masă. Nu se înșela. Eu însumi n-ăs fi spus altminteri și fiecare din noi ar fi putut să spună ceva de adoas despre nefericire.

La răstimpuri, cite unul evada din închisoare. Cînd-ar fi fost în stare să preocupă de ce mulțumirea de-a ști că aproapele tău a scăpat la larg este acoperită de tristețe? Vorbeam despre cei ce evadau la timpul trecut, — și tresăream, căci astfel numai despre morți se vorbește. Știam că nu-i vom mai vedea niciodată — și cînd auzeam despre unul că a murit, tresăream de asemenea, ca și cînd oarecine ar fi vrut să ne învețe că oamenii pot să piară de două ori. Lui nu-i mai ajungea iubirea mea. Buna mea părere despre el nu-i mai îndreptătea sedita la masa de lucru, ca odinioară. El coborise cu nemulțumirea jos de tot, la mari adîncimi — dacă te apropiai de el, simțea că pînă și răsuflarea i se îndeșecă, trădînd exasperarea celui ce nu mai are aer destul. Iar cînd i-am spus că el nu urăște raiul, ci se străduiește doar să strîngă argumente împotriva noastră pentru ca despărțirea de noi să nu-l neliniștească niciodată — m-a privit lung și, în cea mai deplină tăcere, mi-a întins mîna ca pentru despărțire.

În aceeași noapte a dispărut. Acum se află dincolo de zidurile închisorii. Pot eu să-l pînzulesc ori să numesc trădare refuzul lui de-a mai trăi în frig, în minciună, în apropierea tuturor capcanelor, între care nu moartea este cea mai primejdioasă? Nicidecum. Ce punte a mai rămas nelăsată între el și lucrurile și păcătoasele ființe de-aici? Eu îl voi pomeni în istorisirile mele ca pe un om care cu mult timp înainte de a-și da sufletul a avut grija să negre orice relație ce i-ar fi putut strecura vreun gînd nostalgic după lumea o dată pentru todeauna părăsită.

Iar el, care a scăpat nu de o închisoare, ci de niște oameni rai, și hoți, și mincinosi, și rivali la bunul aproapele — el tu ce bun să-și mai aducă aminte de noi?

Mircea Ciobanu

minimax

Varianta HAOS (III)

Pentru a întreprinde anumite lucruri, metoda nimerită este o dezordine îngrijită.

(Herman MELVILLE)

„Mai bine era pe vremea lui Ceaușescu! Așadar, abia a trecut clipa, căci doar o clipă de entuziasm și speranță a fost, cînd nici nu ne venea să credem că e posibil să fi scăpat de patriarhul nostru cel hid și gingav (nebu-na-i credință în nemurire parcă ni se transmisese și nouă) și iată că la numai citeva luni, nici măcar un an!, s-a întimplat ce s-a întimplat, cum s-o fi putut întimpla astfel, că unii au ajuns să-l regrette. Bine-ar fi, și dorim să ne fi înșelat, dar ceea ce ne determină să zăbovim atîta asupra unci vorbe oricum fără noimă este că am auzit-o de prea multe ori și în prea multe părți încît să nu ne fi fost trezită bănuiala cu privire la un posibil curent de opinie. Asumîndu-ne deci riscul de a căuta explicația, poate, a unci false impresii subiective (dar dacă nu e!), am avansat cu o săptămînă în urmă ipoteza că (pre)simțirea haosului este ceea ce determină o reacție negativă atît de puternică încît, în mod paradoxal, să apară regretul după una dintre cele mai jalnice perioade din existența noastră, a românilor.

(Ar mai fi o explicație, „suspectă“ din destule motive pentru a nu fi neglijată. Prin analogie, este vorba de povestea*) aceluia deținut care după mulți, foarte mulți ani de reclusiune, în timpul căroră i se părea că numai speranța eliberării îl ține în viață, atunci cînd în fine este eliberat (deși pe parcurs s-au ivit prilejuri de evadare, n-a îndrăznit să risce) nu suportă traiul de „afară“ și, de bunăvoie, se întoarce înapoi în pușcărie).

Că acum, în multe domenii, dacă nu chiar în toate, se întimplă mereu cite ceva (și cite nu le știm!) care să îndrituiască presimțirea instaurării progresive a haosului, ni se pare a fi o afirmație ce nu are nevoie de argumentare prin exemple, ele putînd fi găsite din belșug și la tot pasul, atît în viața de zi cu zi cit și în gazetele de toate orientările și culorile. Se produce puțin și prost, se fură mult, jaful se extinde și capătă forme violente, privatizarea, mult discutata privatizare, așa cum se face, nu prea pare a fi deloc o soluție pentru mastodontii industriali, cu tot moratoriul propus de guvern, inflația devine pe zi ce trece o realitate ș.a.m.d. Cu toții ne întrebăm ce se întimplă?, de ce?, încotro?, căci, evident, evoluția actuală duce direct spre dezastru. Ne întrebăm și căutăm zilnic explicații în ceea ce ne oferă mass-media, divizată destul de vizibil în două mari „tabere“.

De o parte, în primul rînd televiziunea, care, în genere, constată doar, iar atunci cînd sînt, dacă sînt căutate totuși explicații, demersul se împotmolește undeva nu prea departe de început. Aidoma și gazetele consecvent și necondiționat obediente puterii care, în plus, ori de cite ori se ivește prilejul pun ce se poate pune în „circa“ opoziției; dată fiind însă alcătuirea organelor puterii, prea multe nu i se pot imputa opoziției de partid decît deformînd grosolan realitatea pînă la rizibil — vezi bunăoară mașina de fabricat bani falși, descoperită de minori la sediul P.N.L. parcă. Deci cine-i de vină? Din surse oficiale sau oficiale, declarate sau nu ca atare: bișnițarii, golani (golani golani, nu...) (șiganii, ire-dentisții unguri, forțele oculte (prea bine nu se știe care, dar sînt) sprijinite sau nu din exterior, de unde și îndreptățirea

cu prisosință a înființării S.R.I., o mină de intelectuali cu mîntea rătăcită, avizi de putere sau vinduți cine știe căror „servicii“, iar pe lîngă toți aceștia (dacă nu pleacă singuri poate că n-ar fi deloc rai să fie expulzați din țară!) se mai pomeneste cite ceva și despre birocrați (care birocrați?), dar și despre o stare generală de indisciplină, deși oamenii muncii, clasa muncitoare cea adevărată își fac pe deplin datoria față de patrie, numai că mai sînt și cazuri de întreprinderi industriale ce nu-și îndeplinesc planul, la fel după cum și în agricultură mai sînt chiar sate întregi unde oamenii n-au înțeles cum se cuvine măsurile judicioase întreprinse de noua conducere a țării.

De partea cealaltă (nu mai e nevoie de precizat care), explicația stării de dezordine și confuzie se află, în principal, în jumătățile de măsură cu care s-a „mers“ atît în privința democratizării, cit și în aceea, corelată, a trecerii la o autentică economie de piață prin privatizare, pre-tutindenii fiind vizibili nepotrivirea scopurilor așiate cu mijloacele concrete utilizate, mijloace care, în ultimă instanță, nu fac decît să compromită ceea ce se urmărește, de unde și bănuiala că generozitatea scopurilor are mai curînd o

funcție propagandistică, de captare a bunăvoinței Occidentului, mai ales după penibilul episod din iunie.

Iar omul, cum se zice, tot omul (pentru că în ruptul capului un locuitor onest al limbii române n-ar putea folosi o sintagmă ca stupid people) ce să creadă? Păi crede în primul rînd ce vede. În juru-i și la televizor. Și chiar cei ce regretă „epoca de aur“ sînt poate o minoritate, în orice caz foarte mulți și multe „gospodini“ și gospodine sînt îngrijorați/îngrijorate de debandada la care s-a ajuns, mai ales că la orizont se profilează iminenta unci zdravenc stringeri de curea. De unde și, firesc, nu?, indignarea furioasă împotriva tuturor celor vinovați pomeniți înainte, bișnițarii, golanii și ceilalți. Asta pe față și la primă față. Dedesubt însă (în bună potrivire cu teama de schimbare cea aut de omnească, dar și cu rozidurile propagandei ramase după mulți ani de învățămînt politico-ideologic), dedesubt, starea actuală, cu toate aspectele sale concrete îngrijorătoare, „împinge“ gîndul la punerea în corelație a haosului cu înșeși caracteristicile definitorii ale unui anumit tip de societate, aceea pe care am tot învățat s-o numim, peiorativ, capitalistă. Dacă libertatea, uite, înseamnă haos, mai bine înapoi ca personajul din poveste. La urma urmelor, nu trăiam noi mai bine și mai liniștit prin anii '60-'70? Iar pentru toți recalcitrânții care se opun noii stăpînire cu vorba ori cu fapta, noile forțe de ordine, modern și elegant echinate, se pregătesc sîrincios, cîștigîndu-și adeziunea poporului, căci băieții de-acum doar nu mai sînt bestiile dinainte, am văzut cu toți la televizor ce frumos s-au purtat prospeții jandarmi cu copiii orfani duși să-i viziteze și să-și petreacă în mijlocul lor (pentru a se obișnui?) o insorită zi de august.

Șerban Lanescu

*) Deși nu știm dacă a fost sau nu scrisă o asemenea poveste, asta nu are nici un fel de importanță fiindcă e imposibil ca subiectul să nu-și găscască unul ori chiar mai mulți autori.

Poemele poetului Ștefan Baciu

Culegerea Poemele poetului Ștefan Baciu, așa cum își intitulă Ștefan Baciu antologia tipărită la Madrid în 1972, cuprinzând versuri din volumele Poemele poetului tinăr (1935), Poeme de dragoste (1936), Micul dor (1937), Căutătorul de comori (1939), Cetatea lui Bucur (1940), Muzica sferelor (1943), Caiet de vacanță (1945), Analiza cuvintului dor (1951), Poemele poetului pribeag (1963), Ukulele (1967), Sfântul Așteaptă (1970) constituie singura sinteză apărută până acum dintr-o activitate poetică de excepție ce-și așteaptă monografistul. Într-o notă asupra ediției, poetul explică modul și condițiile în care a întocmit culegerea, nemaiavând la dispoziție versurile din „preistoria” sa poetică și anume cele apărute în reviste între 1933—1935, cu mențiunea că anumite volume, ca, de exemplu, Cîntecul mulțimii (1946) sau Neîmpliniri (1943) n-au constituit obiectul selecției.

Într-o privire retrospectivă, poetul Ștefan Baciu, trăind în exil din 1948, în prezent profesor de Literatură și Civilizație Hispano-Americană și Literatură braziliană la Universitatea din Hawaii, în Honolulu, prin tot ce a scris, poezie și eseu (sau memorialistică și istoria literară) ocupă un loc de frunte în istoria literaturii române postbelice.

Debutul său editorial, în 1935, cu volumul Poemele poetului tinăr, la vârsta de 16 ani, s-a bucurat de două prestigioase premii și anume „Premiul scriitorilor tineri români”, oferit de Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II” (constind în tipărirea cărții) și „Premiul de poezie al Societății Scriitorilor români”. Apariția pe scena literară românească a unui poet atât de tinăr a stîrnit o evidentă senzație în presă și în mediile literare. Era epoca în care Editura Fundațiilor regale avea un cuvînt hotărîtor în afirmarea talentelor. Să notăm în treacăt componența comisiei de premiere de la Fundațiile: Mircea Vulcănescu, președinte, iar ca membri Tudor Vianu, Ion I. Cantacuzino, Mihail Sebastian, Perpessiciu, Mircea Eliade și, desigur, Al. Rosetti, directorul editurii. Poetul evocă momentul premiei (moment consemnat de altfel și de Mircea Eliade în jurnalul său) în volumul memorial Călătorii, apărut la Madrid în 1974.

Poemele poetului tinăr cu care Ștefan Baciu intră în literatură, definesc o sensibilitate certă și impun o lirică de notație a imediatului, spațiu existențial pe care-l ilustrează, subliniind ideea că poezia se poate face și din realitatea comună, neexistind în lume zone, medii și lucruri poetice ca niște rezervații estetice, poezia e, dacă-l parafrazăm pe Tudor Arghezi, și în sociologie. Iată, în acest sens o mărturisire de copil de oras: „Prin anii mei trecui, și, neatinse de umbra frunții / Am scris senin poemele din paginile astea calde. / Mereu plîngeam, cînd se negreau și-ncep să scalde / În palma lor tristețile, luminile și munții. // Arareori în lanuri mă plîmbam în pielea goală / Și mă miram cînd cucuruzii se coceau în zi / Ca niște flă-

cări de gluten și piine ce or fi / Prelungi tristeți purtate ca un pumn în poală, / Și totdeauna, cînd ceteam poemele la lampa mică / Găseam în ele-un suflet cum cearșaful așternut, / Ce mirosea a străzi prelungi, puțin de tot a lut; / Și iar plîngeam ca după-un zărcăr ce se strică”.

Notațiile primelor poeme au în ele o candoare stilizată ce se va continua și-n placheta secundă, în care poetul oficiază într-un alt univers, cel erotic. Nu înțelegem aici nimic madrigalesc, nimic romanțios, deși versurile au în căderea lor ceva fastuos și totuși detașat: „De ce și cîntecul acesta sfințit? / Inimă nu fi tristă, / Mai e pentru fiecare din noi o iubită, / Pe unde va, / Mai e pentru fiecare lacrimă cite-o batistă / Și-o pernă sau o poală pentru fruntea grea”.

În Micul dor, plachetă ce continuă poemele de dragoste, versurile ilustrează un mod parnasian de expresie: „Noi niciodată par' că n-am fost de tot aproape / Și-n seara asta suntem alături: doi străini. / E chipul tău o umbră lipită de pleoape / Cu transparențe fine de ape și de crini.” (Noi niciodată par' că...).

În Căutătorul de comori poezia lui Ștefan Baciu își adaugă unele tente tradiționaliste (în corespondență cu universul imaginar predilect lui Ion Pillat) rămînd totuși originală: „Pe drumul căre casa, mai bine să tăcem / Și pentru rodul viei să ne rugăm în gînd / Și vinul vechi din sticle să mergem și să-l bem / Ca toată amintirea s-o auzim plîngînd.” (Treceam prin vii).

Cetatea lui Bucur e o evocare lirică a orașului în care se face apel și la pitoresc, un pitoresc alternant între ironie și descriție voluptuoasă, amintind parțial de Craii de Curtea Veche, capodopera lui Mateiu I. Caragiale. E cîntată „poezia unui sprîț la gheață” și „proza unui rînd de mititei”, sau insolența cafenelelor în care vin „femei ca savarina, platinat / Purtînd pe umeri vulpile pădurii”. Volumul e compus din stampe ironice detașate: „O drag gunoi, văpsit aristocratic / Canossă ești cu hîrburile pardosite, / Pe-ntînsul tău, în aerul tomatic, / Își varsă cerul recea-i dinamită” (Calea Victoriei).

Cu volumul Muzica sferelor, detașarea de care vorbeam devine și mai stilizată versurile căpătînd uneori aspect de sentință: „Nu-ncăpe-n versuri toată poezia, / Cum într-o scoică nu se-ncăde marea...” (Ars poetica); ca să ajungă într-un poem dedicat piesei urmuziene a lui George Ciprian, Capul de rățoi, la o expresie teribilistă de context avangardist: „Jos logica și pălăria tare! / Trăiască tumbel și nebunia! / Noi nu clădim ideea cu mistria, / Ci răsturnăm un ins cu-o întrebare. // Hei, la o parte doamnă disciplină, / Tu esti stricată cea mai cumsecade, / În veacul nostru plin de naftalină”.

În 1951, Baciu publică primul său volum în exil intitulat în mod semnificativ Analiza cuvintului dor. Poetul se auto-definește drept un „latifundiar de deziluzii”, regăsindu-se alternativ în amintire cu prietenii scriitori de la Brașov („Marin, Cantonieru și Vaida”) și explo-

riind o nouă „geografie a inimii”: „Nici un tren / Nu trece acum pentru mine / În nici o gară. / Nici un helicopter / Nu taie aerul în felii / Să-mi dea o bucată de cer / Pentru casa mea, doar cu mansardă. / Curînd va cădea seara. / Încă o bucată de drum / În urmă. // Asta e tot ce rămîne: / Cenușa neîntoarcerilor.” (Pierde-Vară).

Întîlnim aici un poet elegiac care-și consumă neliniștea, devenită condiție umană, într-un dialog inițiat cu țara; „Dorul batea ca un crivăț în sufletul meu, / Luînd frunze și vise de-a valma. / Nu am putut nici un cuvînt să strig. / Numai tăcerea mea stătea de vorbă cu Țara.” (Pasărea Măiastră). O elegie e dedicată Bucureștiului intrat în sufletul poetului „pribeag” cu melancoliile lui imediate, netransfigurate, comunicate direct: „Mirosea foarte ciudat în București: / A liliac, a tei, dar și-a grătar, / A păcură (puțin a Paris), a păcat a țuică și a cinematograf / Cînd împreună cu Alexandru Paleologu / Rămîneam de veghe la căpătîiul orașului adormit...”.

Nu e prima dată cînd Ștefan Baciu citează în poeme numele prietenilor și titlurile revistelor literare din amintire; fără să devină o tehnică manieristă de tip livresc, această poezie memorială e și un exercițiu spiritual. De altfel, livrescul la Ștefan Baciu face parte din arta sa poetică, autorul simțîndu-se în livresc ca-n elementul său. Iată în acest sens un poem în care sența emoției e constituită din citate relative la pictură: „Am văzut zimbetul Mona Lisei la Luvrul, / Am privit balul genial al culorilor la Palazzo Pitti / Am văzut sute de pinze de Van Gogh, / Romanticele apusuri ale lui Kaspar David Friedrich / — Și mi-e dor de ciobănașul lui Grigorescu / Măcar pe o reclamă de ciocolată, / La un colț de stradă în București.”

Poemele poetului pribeag cuprind și mai acuzat evocări sentimentale circumscrise unor personaje ale vieții culturale dintr-o „România ce a din i.” Un asemenea personaj, am spune „personaj liric” dacă expresia nu s-a compromis prea mult, e Lucian Blaga, întîlnit la Sibiu, pe cînd Universitatea din Cluj era refugiată aici, după nedreptul dictat de la Viena. Iată-l, așadar, pe poetul filosof pe „o stradă însoțită din Sibiu”: „Ultima oară, pe o stradă însoțită la Sibiu / Ar fi putut, ar fi putut să fie / Și la Berna sau la Viena. / Am schimbat câteva cuvinte și ne-am spus la revedere, / Poate la Paris, poate la Lisabona, în gînd. // Cădeau păsări mari, fumurii, în toamna aceea. / Pan murise de mult / Și o năframă de doliu nevăzută flutura peste Sibiu, / flutura peste Țară. // Ne-am strîns mina / cînd de fapt ar fi trebuit să ne ștergem o lacrimă; / pe-o stradă însoțită, toamna, la Sibiu, / înmănușat, pălărie occidentală, / ultimul mare poet al Țării / îmi spunea / la revedere. // Undeva, pe-o stradă pustie din Sibiu, / stătuia aceasta a rămas săpată în aer.” (Elegie pentru Lucian Blaga).

Deși poetul trăiește sub teroarea timpului care trece și deși amintirea a devenit obsesie, iar cuvîntul „dor” o coordonată existențială, el nu și-a pierdut speranța în speranță: „Nu mă îndoiesc / după ce marea mătură a istoriei / va face curățenie în România / și soarele va lumina din nou zimbele / se va găsi un ins oarecare / născut într-un fișier mirosind a cerneală / care va scrie așa: / Ștefan Baciu, bucureștean din Brașov, / fost plantator de cești de cafea în Brazilia...” (Fișe pentru o biografie).

În 1972, publicînd Poemele poetului Ștefan Baciu, autorul le gîndește ca o ediție definitivă, organizată după toate regulile editoriale: cu o prefață echi-

valînd cu un studiu critic, semnat de Lucian Boz (stabilit acum în Sydney, cunoscut prin cărțile sale Eminescu, încercare critică, 1932 și Cartea cu poeți, 1935, tipărite la București), cu un portret în tuș de Marcel Iancu. Această antologie rămîne însă (o spune și Lucian Boz în sus citata prefață) numai o etapă în evoluția literară a lui Ștefan Baciu.

De adăugat poemele originale scrise în limba spaniolă sau în portugheză și, desigur, versurile în limba română. De menționat ciclurile: A se celi eu peria de dinți (Honolulu, 1974), Bilanțul celui din urmă averescan (Honolulu, 1976), Școala primară Andrei Mureșianu (Honolulu, 1976), Neîmpliniri (Honolulu, 1976), Ingerul malagambist în Insula Oahu (Honolulu 1979), Palmierii de pe dealul melciilor (Honolulu, 1980), Poemele poetului singur, (dacă nu gresim o antologie a versurilor din exil, Honolulu, 1980, 335 p.), Ichiu-gogola sau numai pentru brașoveni (Honolulu, 1983).

Un capitol aparte din opera din exil a lui Ștefan Baciu îl constituie memoriile tipărite în limba română, variînd între 30 și 400 de pagini: Aron Cotruș, omul și poetul, (München, 1964), Franc-tiror cu termen redus (Honolulu, 1968), Sub Timpa în Honolulu (Honolulu, 1973) Călătorii (Madrid, 1974), Mira (o carte dedicată soției sale, Mira Simian, 1979, Honolulu), Praful de pe tobă, (Honolulu, 1980), Microportrete (Honolulu, 1984).

Printre eseurile tipărite în spaniolă sau în italiană menționăm cele două texte dedicate lui Urmuz, unul apărut în Mexic în 1978 și al doilea în Italia (tradus de Gaspare Mancuso, în același an) și cele 31 de pagini despre Constant Tonegaru, apărute la Rio de Janeiro în 1957. În același context e bine să amintim traducerea, împreună cu Eugenio Montejo, a Poemelor luminii de Lucian Blaga, apărută în Venezuela.

Acest articol este pentru mine și o obligație de ordin etic, deoarece n-am putut, din motive leone de înțeles, să scriu aproape nimic despre Ștefan Baciu care prin 1942 m-a publicat la rubrica pe care o gira la „Universul literar”, intitulată „Cîntece nou”, unde au fost de asemenea publicați mulți poeți tineri printre care Ion Caraion, Ștefan Aug. Doinaș, Nicolae Veronescu, Leonida Serețeanu, Florin Lucescu, M. I. Cosma etc.

Documentar biobibliografie: Ștefan Baciu: 1918 — născut la Brașov 1929 — 1937 — Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov, 1937—1941 — Facultatea de drept din București, 1946—1948 — Consilier de presă pe lângă Legatia României din Berna. Demisionează din acest post în primăvara 1948, 1949—1962 — Reședință la Rio de Janeiro (Brazilia) ca ziarist și scriitor. Cetățean de onoare al orașului Rio de Janeiro. Lungi călătorii în aproape toate țările Americii latine ca ziarist și conferențiar universitar, 1962—1964 — Profesor de literatură braziliană la Universitatea din Washington (Seattle), 1964 pînă în prezent, profesor de literatură și Civilizație hispano-americană și literatură braziliană la Universitatea din Hawaii, în Honolulu.

1933 — Debut în presă, concomitent la Răboj (București) și Klingsor (Brașov, poeme traduse în limba germană). 1933—1946 — Colaborare la cele mai de seamă reviste și ziare din România. Redactor la ziare și reviste: Gîndirea, Universul, Informația, Libertatea, Universul literar.

Din 1946 pînă în prezent, colaborator la cele mai de seamă ziare, reviste și suplimente de literatură din Brazilia și din toate țările Americii latine; de asemenea, din Statele Unite, Germania Federală, Austria, Elveția, Franța, Spania.

Emil Manu

povestea vorbei

Publicistică și ficțiune

Publicarea nuvelistică a faptului divers produce o categorie de texte în care e ușor de recunoscut, în idei și în limbaj, principiul ornării. Micile povestiri pe teme de accidente rutiere sau crime pasionale tind să impună un stil publicistic submediocru, de o perfectă platitudine, în care nici măcar efectul de senzațional nu reușește să se producă. O primă regulă, nescrisă, a acestor texte este cea a „innobilării” faptului sordid: bătaia, beții și crime sînt complicate psihologic, publicistul reconstituind, în stil indirect liber sau prin dialog, o motivație nu atât credibilă cît pozitivă. Un asemenea text simulează că pleacă de la presupunerea că toți oamenii sînt buni, validînd-o prin implicarea persoanei I singular în lumea reprezentată: „Îl cunoscușem pe Pepi...” începe un articol din Gazeta de duminică, nr. 10/1990, p. 3, „Să nori

lovit cu dragoste”. Un strat cultural pare obligatoriu: „Îmi vorbise de istoria religiilor, de scriitorii englezi, de vichingi”. Grafica ultimului cuvînt nu e, desigur, cea admisă de DOOM (Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române, 1982), acesta indicînd ca formă corectă pe viking; cum însă DOOM-ul însuși merge destul de departe cu adaptarea unor neologisme ca parking, cocher, gazetei nu se pot aduce foarte multe reproșuri. De altfel, mare parte din presa momentului actual practică sistemul de adaptare grafică, totală la cuvinte pentru care DOOM-ul preferă varianta scrierii originale: hobiuri (în aceeași Gazetă de duminică, p. 6), beisbol (Weekend, nr. 2/1990, p. 4), sexi (Strada, nr. 10/1990, p. 6). Se întîmplă uneori și lucruri mai grave, și anume să apară grafii imaginare, compromisuri făcute de autor, în necunoștință de cauză, între pronunțare și scrierea presupusă, reconstituită; e cazul mai vechiului mercî cu sedilă (merci), care rezistă de multă vreme în scrierea semiclavă, reapărînd din cînd în cînd, sau al unei

forme ca suspance (Dimineața, nr. 27/1990, p.7), egal departe de cea conformă pronunțării recomandată de DOOM — suspans — și de grafia etimologică (engl. suspense, fr. suspense).

Revenînd, după această lungă paranteză, la stilul și limbajul faptului cvasisenzațional, observăm corespondența dintre pretenția innobilării tematice (pe care o infirmă pînă și democratizarea transcrierii fonetice a împrumuturilor lexicale) și metafora ornantă și extravagantă. Într-un context care ar trebui să fie în primul rînd informativ, aflîndu-se într-o relație bine definită cu realul, metafora e simțită ca un adaos și tinde, mai mult ca oricînd, să fie judecată după criterii logice. Ornamentul la ornament, metafora e atribuită aproape în exclusivitate pasajelor descriptive, și ele destul de puțin legate de restul textului: erou e „bărbatul cu fruntea largă, pieptul muschiulos, ochii pierduți într-o ceață purtată la gaica cunoașterii”. Care e explicația non-valorii unei asemenea metafore? De ce o considerăm un kitsch perfect și nu, de pildă, o reușită imagine suprarealistă? Probabil pentru că structura ei de profunzime e foarte aproape de suprafață! Conotația „ceti” și sensul prim al „cunoașterii” sînt transparente și univoce, trimițînd automat la inventarul de valori al romanței: sentiment de cugetare, visare și profunzime. Lipsa de umor a asocierii cu „gaica” generează automat umorul involuntar. Tiparul e vizibil, mai ales cînd se reia, în aceeași simplită asociere concret-abstract, peste numai citeva rînduri, în formula „alte acareturi de aur din simbria culturii

lui”. Accidental, metafora va fi și procedeele unei „notații psihologice” — „își mușca sufletul de neceaz” — pentru a dispărea apoi cu totul din atenția naratorului. Fiînd înlocuită de alte procedee, la fel de tipice în forma lor rudimentară: repetiția („începu să-l urască, să-l urască groaznic”; „Nu, nu se poate, nu-mi pasă de nimeni”) și epitetul „romantic” („plăcere diabolică”, „ochii ei satanici”). Vizibil e și efortul de a instaura ficțiunea narativă, prin citeva trucuri — variația timpurilor, paranteze și alternări (cu obligatoriile puncte de suspensie), coincidența simbolică a evenimentelor mari și mici: [eroina — instigatoare la crimă] „deodată se opri. Rămase o clipă stană de piatră, după care scoase un tipăt atît de puternic, încît o fotografie de-a lui Pepi, care era pusă pe noptieră în poziție verticală, alunecă ușor și căzu...”. Așa cum cititorul își poate da seama, victima, desigur, tocmai murise.

Poate că toate aceste tehnici și strategii n-ar fi meritat o prezentare cit de cit amănunțită — chiar dacă textul e tipic (și întîlnirea cu cite un exemplar tipic e o satisfacție intelectuală), chiar dacă stilul său, rezistent la trecerea anilor, tinde să prolifereze, nefiînd străin de gustul public mediu; ar fi fost însă păcat să nu ajungem la gestul delicat al autorului, care respectă noblețea ficțiunii literare pînă într-atît încît izolează, într-o umilă paranteză finală, epilogul vulgar jurnalistic: „(Constantin Veronica a fost condamnată la 15 ani închisoare, iar cei trei minori la cite 5 ani de reeducare)”.

Rodica Zafiu

Povestea lui Ion Creangă

Criticul și istoricul literar Mircea Scarlat, dispărut la numai 36 de ani, în 1987, e prezent din nou în librării cu **Posteritatea lui Creangă** (Cartea Românească, București, 1990). Bănuiesc că e vorba de teza lui de licență, susținută la Facultatea de Litere din București, sub conducerea lui N. Manolescu (autor, în acest moment, și al unei foarte amănunțite **Postfete**). Scrisă în 1975, lucrarea aceasta de **metacritică**, după cum o numește chiar autorul, ar fi putut să fie prima carte a lui Mircea Scarlat. În orice caz, sînt în ea toate calitățile pe care le vom întîlni mai tîrziu în cercetările sale: hărnicia ieșită din comun, absența complexelor literare, dorința de a aborda subiecte și teme esențiale, privite în exhaustivitate lor, în fine, plăcerea de a intra în toate detaliile documentare, pentru a scoate din ele o idee generală, o teorie, un sistem. Mircea Scarlat ar fi fost cu siguranță autorul unei excelente Istorii literare și în parte a și dovedit acest lucru, ocupîndu-se de poezie.

Cartea despre posteritatea lui Creangă rezumă 100 de ani de receptare critică, începînd cu judecățile esențiale formulate de Eminescu, într-un articol din *Timpul*. Dar ea reprezintă nu numai un inventar de idei, ci și o interpretare a vieții sau măcar a rezistenței lor în timp, cînd multe dintre ele se transformă în frîne ale înțelegerii lui Creangă sau în prejudecăți. Cu cuvintele lui Mircea Scarlat, ocupîndu-se de Creangă „receptarea critică a cunoscut un șir neîntrerupt de prejudecăți răsturnate.”

Care ar fi graficul acestui complicat dosar de receptare?

Impus în mod paradoxal de o **critică latentă** (cazul lui Maiorescu), Creangă e privit după 1880 ca un „scriitor de seamă”, mai întîi pentru modul în care își spune povestile (adică pentru limbă), iar apoi în calitate de mare **exponent** al țaranului român. Prima idee

a fost consolidată cu precădere de filologii români și străini, în gramatici, dicționare sau traduceri. Între acestea îi scapă lui Mircea Scarlat exemplul important al lui Lazăr Șăineanu, care în celebrul său **Dicționar** a utilizat copios cuvinte și expresii scoase din literatura lui Ion Creangă. Cea de a doua idee va face o carieră excepțională în critica noastră, devenind de la un moment dat un adevărat loc comun.

După studiul aplicat al tînărului Iorga, din 1890 (primul adevărat articol de critică literară despre Creangă), scena e ocupată de „o întreagă oaste de foști elevi și cunoscuți”, care impun, din „amintiri” și din anecdote, imaginea **omului din popor**, fie dintr-o perspectivă hagiografică, fie dintr-o convingere minată de un curios complex de superioritate. În această ultimă categorie, chiar pentru G. Panu, Creangă n-a fost mai mult decît „un bun produs al zăcătorilor sătești”, iar pentru Iacob Negruzzi (cu o formulă devenită celebră), un „talent primitiv și necioplit”.

Urmează **premierele** care, acumîndu-se, anunță **sinteza**. Astfel, prima **carte** dedicată lui Creangă a apărut la 25 de ani de la moartea sa (**Cuvinte și mărturie despre Ion Creangă**, de Dumitru Furtună). Virtual, primul **studiu amplu**, consacrat lui Creangă, a fost încercat de Ibrăileanu, prin 1908—1909. **Prima monografie** a fost realizată în 1910, de Emil Precup, la seminarul romanistului Gustav Weigand (**Viața și opera lui Ion Creangă, Manual auxiliar pentru Istoria literaturii române**, Gherla, 1921), dar „primul studiu serios dedicat humuleșeanului” îi aparține lui Jean Boutière (**La vie et l'oeuvre de Ion Creangă**, Paris, 1930). În sfîrșit, după aceste lungi ocoluri și tatonări, prima „**abordare estetică**” e de găsit la poetul B. Fundoianu (în articolul „**De la Nică a lui Ștefan la Mallarmé**”, din *Sburătorul literar*, 21/1922).

Momentul de vîrf, **sinteza**, îi aparține lui G. Călinescu, cel care ne-a dat, în 1938, prima „**VIATĂ** (nu biografie) plauzibilă a scriitorului și prima exegeză critică sintetică asupra operei lui.” În acest moment sînt răsturnate majoritatea prejudecăților îngrămădite în jurul lui Creangă, cea mai mare dintre ele fiind aceea a „scriitorului popular”, „folclorist” sau, în cel mai bun caz, a „scriitorului remarcabil prin graiul natural.”

Perioada 1938—1968 e „dominată de eclectism”, căci acum putem înregistra prezența **sociologizantilor** (Pompiliu Caraiion), a **metodiștilor și pedagogilor** (Bianca Bratu), a **documentariștilor** (Gh. Ungureanu), a **folcloriștilor** (Ovidiu Birlea), **stilisticienilor** (G. I. Tohăneanu) sau a autorilor de **monografii** „dominate de biografism” (Zoe Dumitrescu-Buşulenga și Savin Bratu). Ultimele momente examinate sînt ale unor „**avatori ai călinescianismului**” (Al. Piru și N. Manolescu) sau ale unor autori dominați de **complexul Călinescu** (Vladimir Streinu, judecat poate cu prea mare severitate).

Între marii absenți ai receptării lui Creangă — Gherea (pe care Mircea Scarlat nici nu-l aminteste), Lovinescu și Tudor Vianu.

Dominanta cercetării lui Mircea Scarlat ține de esența orientării literare universtare din anii '60 și de la începutul anilor '70. În centrul acestei orientări au stat figura lui G. Călinescu și **perspectiva estetică**, exagerată uneori, pentru a micșora pașunile provocate de excesele sociologice ale anilor '50. La Mircea Scarlat cînd vine vorba de Iorga sînt semnulate toate deformările produse de critica „**pozitivistă și psihologizantă**”, pentru Ibrăileanu supărătoare ar fi „deformarea” poporanistă, iar pentru toți cei care s-au ocupat, pînă la Călinescu, de scrierile lui Creangă, ar fi de observat că nu s-a pornit „de la existența **valorii literare**, ci de la intuirea (găsirea) unor valori extraliterare: documentare, sociologice etc.”. Din păcate însă, această perspectivă a rămas la spiritul mai vechi al esteticii lui Croce și a ignorat modificările substanțiale produse, mai ales după cel de-al doilea război mondial, în legătură cu înțelegerea **conceptului de literatură**. Pe urmele școlii morfologice germane și ale formalistilor ruși, problema aceasta a fost reconsiderată și adusă la zi din mai multe direcții, între care cele mai importante s-au dovedit a fi fost **teoria textului**, **estetica receptării** și, pe un plan mai apropiat de filosofie, **teoria deconstrucției**. Din perspectiva aceasta

mai nouă, primul moment al receptării lui Creangă (care ni se pare astăzi foarte curios) devine mai puțin inexplicabil. Căci absența dovezilor de receptare este tipică pentru toți autorii legați, într-un fel sau altul, de circuitul popular. Iar în legătură cu conținutul conceptului de literatură sau cu modul în care secolul XIX își imaginează figura Scriitorului (cu S mare) se poate înțelege și de ce Gherea (care a fost interesat de tema țaranului în literatură sau de poezia lui Coșbuc) nu a scris nimic despre Creangă. Depășind acest moment al începuturilor, frapant e faptul că în cazul lui Ion Creangă ceea ce s-a schimbat nu a fost atît mărimea aprecierii valorice, cît poziția lui în sistemul general al literaturii române. N-avem de a face cu un scriitor ignorat, micșorat în valoarea lui sau respins în faza începuturilor, ca Macedonski sau Bacovia, ci cu un prozator apreciat aproape întotdeauna la superlativ, dar pentru mereu alte motive. Modificarea aceasta de **poziție**, socantă cînd e privită „la suprafață”, indică ceea ce se întîmplă de fapt cu noi înșine și cu literatura, „pe nevăzute”, în subteran. **Autor de literatură populară, exponent** (mai întîi la nivelul limbii, apoi dintr-o perspectivă etnopsihologică și estetică), în sfîrșit, **scriitor erudit**, toate aceste momente reprezintă, în definitiv, virfurile unei mișcări lente și ascunde, prin care conceptul de literatură își schimbă conținutul. Nu începe nici o îndoială, înțelegem astăzi prin **literatură** mai mult decît se înțelegea acum 50 sau 100 de ani.

În finalul cărții sale, Mircea Scarlat se întreabă cum va arăta viitoarea mare exegeză despre Creangă și, în așteptarea răspunsului, el ne oferă și cîteva sugestii (refuzul vechilor prejudecăți, recursul la noile metode, comparație cu ceilalți scriitori-țărani). Nu s-ar spune că ceea ce s-a scris despre Creangă, după 1975, i-a confirmat preziziunile. „Deformările bine-intenționate” au sporit, chiar dacă ele au încercat să explice cu mai multă subtilitate **structura cărturărească** a mentalității lui Creangă. A rămas defavorizată tocmai dimensiunea interioară, proprie literaturii. Căci dacă s-ar examina mai atent (pornindu-se de la Călinescu și Ibrăileanu) „cum sînt făcute” textele lui Creangă, s-ar vedea cît de multe lucruri noi se mai pot spune despre ele și, în același timp, cît de **cărturăresc** era spiritul în care lucra scriitorul.

Florin Manolescu

pretexte

O restituire necesară

tîrînd o mult așteptată (și de mult nemaicrezută) invazie a literaturii române zise de sertar — publicată exclusiv în Vest ori nepublicată deloc pînă acum — avînd ca principal subiect **dictatura**, cu derivatul ei esențial — universul concentraționar — am tot așteptat un semn, măcar preliminar, în privința unei cărți pe care o așteptam, și pe ea, la vremea respectivă, crezînd cu naivitate (specifică vîrstei și „inocenței” de pe atunci) în apariția ei. În cele șapte luni trecute de la căderea guvernului Ceaușescu, în presa literară centrală nu am întîlnit însă vreo aluzie, cît de neînsemnată, la ceea ce credeam că nu mă preocupă numai pe mine. (Las, firește, afirmația sub incidența posibilității de-a fi contrazisă cu argumente, ceea ce chiar doresc să se întîmple!). După apariția volumului **Jurnal I**, al lui Ion Caraion, un fragment din urmarea sa a apărut, în toamna lui 1980, pe post de prefață la ediția de **Versuri** de Tudor Arghezi (vol. I—II), din colecția „Mari scriitori români”, tipărită de „Cartea românească” (lector: Mircea Ciobanu, ediție și postfață: G. Pienescu). Fragmentul în chestiune („Pagini din Jurnal II”) cuprinde 120 de pagini și constituie o combinație de memorialistică (amintiri cu predilecție despre Tudor Arghezi, inclusiv întîlnirile și convorbirile dintre tînărul poet de atunci și celebrul autor), de autobiografie și de exegeză a operei aceluiași scriitor. Altfel spus: el conține o perioadă din viața lui Ion Caraion, în care acesta s-a aflat tot mai aproape de Arghezi, ajungînd să se împrietenească cu el. Este intervalul înfiripării și înfloririi, pe baza unor afinități treptat descoperite (și de contradicții, în egală măsură...) a unei profunde relații spirituale și afective dintre tînărul ce-și anunța celebritatea de mai

tîrziu (de mult mai tîrziu...) și poetul consacrat, devenit o conștiință națională. Totodată, el reprezintă o cronică a declinului personalității respective, datorat „căderii în umbră” în urma intrării perceptibile în ceea ce se va numi **obsedantul deceniu**. Ion Caraion reproduce, din punctul de vedere propriu, fresca anilor '40—'48, scriînd un veritabil roman al epocii, roman care continua — și aici intru pe teritoriul incertitudinii — (după cum mi s-a spus, de către cei care trebuie că-i știu mai bine conținutul) pînă la atingerea datei arestării sale și, depășind-o, parcurea întreaga perioadă de detenție dintre 1949—1990.

Revenind acum la lucruri certe: vo-

lumul despre care vorbesc (și care, repet, m-a urmărit în acești ani) s-a întîmplat să-l văd pe un birou din editura „Cartea românească”, în aceeași vară (mai sau iunie) a lui 1981 în care l-am și întîlnit, pentru prima și ultima oară, pe Ion Caraion, în birourile aceleiași edituri. Era un dosar alb, relativ subțire, pe care stătea scris **Jurnal II**, în care se afla un teanc de file scrise, mărunt, de mînă... M-am bucurat, atunci, la gîndul că voi citi și al doilea volum din ceea ce îmi mărise fascinația pentru eseistul și memorialistul Caraion, (fragmentul publicat îl citisem în septembrie 1980). Nu insist asupra întîlnirii mele cu poetul, amănuntele nu prezintă importanță decît în ceea ce mă privește; am să spun doar că sperasem într-o continuare a relației, continuare în care eram îndreptățit să cred în urma primei luări de contact... În august 1981, însă, mult încercatul scriitor părăsea definitiv țara. S-a spus că tocmai în urma refuzului de-a i se publica „romanul despre închisoare”.

De soarta „dosarului” n-am mai știut nimic; oricum, pe atunci eram departe

de-a fi intrat în „lumea literară”, mă mai despărțeau șase ani de debutul în revistă și alți nouă de momentul în care să pot spera într-o reapariție (miraculoasă?) din neant a acelei cărți. M-am gîndit, de multe ori, în glumă (o glumă cam „șuie”, adecvată vremurilor sub care trăiam) că, dacă aș fi furat (ori cerut cu împrumut), atunci cînd l-am văzut, teancul de file mărunt scrise, așa cum mă impulsionează, o clipă, curiozitatea feroce, — el ar fi avut, poate, o soartă mai bună, mai limpede... Mă raliez, așadar, propunerii avansate de Eugen Simion, pe la începutul acestui an, ca Securitatea să restituie măcar documentele literare, (în speranța că nu și-a dezmințit, în pofida multilelor incendii izbucnite, sfînțenia cu care se știe că păstrează tot ce este scris) pe care și le-a „încredințat” la vremea respectivă. Ori, dacă prestigioasa instituție refuză să contribuie la restabilirea patrimoniului literar contemporan, poate că știe, totuși, cineva, undeva, de existența vreunei copii? Cuvintele lui Caraion din amintitul fragment, referitoare la un studiu al lui Arghezi, se află acum în postura de-a fi fost premonitorii: „Mănunchiul lor, destul de omogen, era un fragment scos dintr-o lucrare tradusă pe atunci (1947) și în franceză, cuprinzînd 200—300 de pagini despre Apostolul Pavel. Ce s-a petrecut cu ea, a salvat-o sau nu întîmplarea, pe mîinile cui a ajuns, o să mai vadă vreodată lumina tiparului? — iată ceea ce mă întreb. Versiunea franceză a plecat la Paris. La cine? Nu știu. Dar cea românească unde este?”. Nu știu dacă Ion Caraion și-a luat cu el „romanul” sau nu, și, în caz afirmativ, dacă l-a publicat acolo pe unde a ajuns... N-am auzit niciodată de o asemenea eventualitate, nici măcar la emisiunea comemorativă a „Europei Libere” din vara lui 1986, cînd s-a săvîrșit din viață poetul. Unde se află, totuși, **Jurnal II**, o carte cu siguranță dintre cele mai importante din categoria „autobiografiilor concentraționale”, și nu numai? Mai există, pe undeva, la cineva?

Nicolae Baltă

dan laurențiu

Prolegomene

pentru Sfânta Miercuri

Motto: Ea are două picioare înalte / ca pasărea în zbor este gata să salte

Eu pot fi numit și astfel în intimitate: Tu ești cel care și-ai pierdut memoria! cu toate acestea eu îmi aduc aminte

de tine cînd te grăbeai la o întâlnire în parcul imens de pe marginea lacului nici un pescar

nu-și mai încerca norocul doar eu priveam cu disperare trecerea norilor de pe ceruri norii urmau pasărilor

călătoare ea un ecou al unor țări ploioase sufletul meu orientat spre Sud uitase că trebuie să te contemple pe tine

fix ca pe o paradigmă a neantului în mișcare

tu veneai la întâlnirea aceea din parcul cu frunzele aruncate vrate

ca un protest o grenadă împotriva ecorilor care zburau pe cer tu zburai ca o pasăre spre mine

și întrebai ce caut eu între acele frunze galbene

flăcările dansau în jurul meu ca o sărbătoare de nuntă cînd tu știai că aveai în sim un mesaj de doliu funerar: un corb!

Sfânta Miercuri

Cu acest zid al sfintei mănăstiri începe viața mea dedicată ție de ce trebuie să te întâlnești cu moartea la fiecare colț de stradă la fiecare pas

cînd tu ești o firidă albastră prin care eu văd cerul instelat și aud șoapta și strigătul tău

vino aici eu sint mintuirea

care va sosi cu glas de sirenă în viața ta ca un vis totdeauna te-a durut mai tare visul decît viața pe care ai trăit-o

vino aici eu te privesc dintr-o firidă albastră a timpului cu bărbia mea așezută sprîjinită în palmă

această mină pe care visezi să o săruți, să-ți mîngie umerii oboșiți de alcool de viteza cu care duci povara acestei himere: pe mine

Și tu contemplant din firida albastră a timpului o umbră furișându-se pe lingă ziduri ai spune un ciine dacă n-aș fi deja un om mort

atît de mort Doamne și neîngropat de nimeni numai de privirile tale nepăsătoare albastre ca timpul un mort condus către un cimitir al nimăului

și glasul tău roz auzindu-se printre umbrele ceaștii ale acestei străzi crepusculare pe care eu trec și pe care o consider deja ca un strigăt agonie

„Iată drumul spre Absolut“ și glasul tău roz însoțindu-mă ca o fecioară ascunsă în umbra unei mineiuni abisale șoptind

„Niciodată“ pe această stradă într-un zid dintr-o firidă albastră a timpului tu mă privești eu sint umbra ta

Miercurea pe scară

Încerc să-mi aduc aminte de tine acum la bătrînețe trebuie să-ți spun că nu există decît memoria timpului

un vis înșelător pe o scară abisală

cînd la lumina fără sens a unei priviri soarele era la zenit am încercat să-ți vorbesc fără vorbe și toate vorbele s-au rostogolit pe trepte

în jos de la etajul patru ca cioburile unui vas care am fost pentru sufletele noastre pierdute

făcînd un vacarm îngrozitor gestul nostru mut încercarea stîngace s-a răzbunat în clipa aceea

te-ai uitat în jur pe cine căutai de cine trebuia să ne temem de noi înșine, de Dumnezeu doar El privește cu suspiciune păcatul

Miercurea Sfîntă altfel

Tu care te uitai dintr-o firidă albastră tăiată cu toporul în vidul timpului

și comentai în tăcere adică numai pentru tine așa cum numai șarpele

nu vrea să intre în comunicare cu aproapele său decît pentru a-l ucide tu care mă priveai dintr-o firidă cu cel mai albastru obraz tăiat

din cerul acestei veri paradisiace

pe care o invoc în aceste pagini nemuritoare te-ai retras în tăcere te-ai îngropat în zidul mănăstirii

acestui timp cenușiu unde mă pregătesc să-mi duc ultimele zile vai acele nopți cînd începe să-ți crească barba albă

și se scutură de zăpadă înaintea drumului pe care mergi și nu se mai termină ca însăși durerea pe care o ascuți

înainte de a pleca pentru totdeauna să mă cule între aceste ziduri care șoptesc

„zidul rău mă strînge trupșoru-mi frînge“

Miercurea cenușii

Femeie, numele tău este deșertăciune absența acestei zile pe care și-am dedicat-o

pregătindu-mă de multă vreme în post și rugăciune

la fereastra casei mele cu frunză de viță întinzîndu-și miinile sinii și coapsele somnoroase gata să-mi intre în odaia de anahoret în chilija

aceasta unde plîsul cenușa, și scrișnirea dinților în întuneric au rămas unicele valori ale unui absolut străin de zei și de oameni

se scutură cenușa anilor din pomul făgăduinței și ea îți indică drumul înapoi spre acel loc al uitării trebuie să te întorci

cu toată puterea pe care și-a lăsat-o ultima speranță

tu te afli aici ca la începutul lumii această

aplecat peste pervazul unei ferestre care dă dincolo cine știe unde dacă nu aici în odaia în care te-ai născut tu

și unde vei muri.

CĂRȚILE SĂPTĂMÎNII

Ceea ce ne interesează acum este știrea. Nu poezia, nu proza. Cît despre teatru, strada oferă destule spectacole și mai comice, și mai tragice, după gust. Nu, ceea ce contează acum este știrea. De aceea oamenii în toată firea stau cu gura căscată în fața televizorului la orele cele mai nepotrivite (la care sint fixate Actualitățile) să afle acum, imediat, cît mai repede ce mai face Saddam și de ce nu-i salam. Nu proza, nu poezia! Ca niște Scufite-Roșii hipnotizate privim în ochii eilor ce-au lepădat abia scufița roșie și le cerem ca-n vechea glumă: „Minte-mă, Pinocchio!“... Atunci, de unde, de deasupra, Padre Gepetto suride mulțumit. O știre ascultată e pe jumătate crezută! Dar, oameni buni, să nu vă zic „de bine“, poezia și proza sint tot niște știri pe termen lung, cu „bătăie“ lungă, așa, ca rachetele din Golf. Închipuți-vă un sumar de Actualități: dacă vă este mai ușor „Război și pace în Rusia!“ „Falimentul unui cunoscut vînzător (privat) de parfum“, „O femeie călcată de tren — accident sau sinucidere?“, „Capturarea unui pește neobișnuit de mare în Caraibe“, „Un student comite un dublu asasinat“, „Ciumă în Orient“, „Un cunoscut poet condamnat la spînzurătoare pentru crimă“, „Reportaj la un sanatoriu TBC“. Și așa mai departe. Față de ispita unui astfel de sumar televiziunea pare și mai palidă decît este. Și-acum să ne întorcem la cărțile de azi. Cărțile de azi — știrile de miine!

Horia Gârbea

Ioan Vieru
CĂILE ȘOIMULUI
Editura Eminescu

● Nebănuite sint căile șoimului! Pe Ioan Vieru îl pierdusem din vedere de cîțiva ani, nu mai știam se serie acest poet al generației mele. Volumul său,

cu o copertă de Daniel Nicolescu (premieră, cred), arată, cum era și normal, o maturizare a autorului. Această maturizare, de substanță, este însă una realizată în același loc, într-o poetică puțin prăfuită.

Ioan Vieru este un calofil mîndru de obiectele sale poetice lucrate cu arabescuri dar care, dintr-o prejudecată livrescă, se dorește vizionar: „te apropii și te depărtezi / cu aripile sfîșiate / imprumutîndu-le flama / miinile umbrite de aceeași ordine / prevestese ultima întîrire / a soarelui“.

Poetul nu are însă anvergură și, cînd încearcă, depășind mîngîierile de sintaxă, să se arate grav, tenebros, abisal virează în banalitate: „cel necunoscut întîrzie în camera părăsită / deosebind o oglindă de înfățișarea secretă / cînd separarea primejdiei de viață / ar putea însemna totul“ (tu — o transfigurare).

Aripile șoimului sint încă scurte. Chiar poza de pe coperta despre care vorbeam mi se pare semnificativă căci reprezintă nu un șoim ci... pasărea Calandrinon. Într-adevăr există un dubiu important: își va întoarce ea privirea de la chipul poeziei lui Ioan Vieru.

Pariul autorului conține implicit clauza rezervei orgolioase față de pătrunderea poeziei în cotidian, de exprimarea la îndemînă și chiar argotică.

Ioan Vieru ar vrea să officieze în altarul Poeziei dar nu are autoritatea necesară purtării odăjdiilor. Orice rol trebuie să te prindă. De aceea Ioan Vieru tinereț în blue-jeans, care se mai arată, involuntar cred dar sincer uneori, mi-este mult mai simpatice.

Dumitru Vasilescu-Liman
CEAȘCĂ DE LUT
Cartea Românească

● Poetul, necunoscut încă mie, se exprimă exclusiv în prozodie clasică, toate textele sale fiind formate din două pînă la opt catrene. El cochetează cu absurdul: „Seri de viață, cirpe-albastre / Stiele nalte pînă-n cer / Trece prin pinza apei voastre / Niciodată ram stingher.“ Dacă aș vrea să fiu malițios, dar nu-mi stă-n obicei, aș remarca îndată că o sticlă, de-i plină eu apă, degeaba e atît de înaltă.

Procesul conturării textului este dezvăluit de autor ca fiind pornit de o clipă de inspirație. Poetul o remarcă și așteaptă să mai vină și alte asemenea momente: „S-a aprins și azi un gînd, / Să vedem ce mai urmează.“ Imediat ce va veni un alt gînd se va scrie un alt vers.

Scrierea poeziei este un mod narcisist de a concepe lumea. Pentru evita-

rea vizunilor monstruoase este suficient ca fiecare să-și pună prin case oglinzi în care să se privească. În felul acesta, atît noaptea cît și în orele de masă, cugetul va fi liniștit: „Spre-a nu vă bintui făptuiri hidoase / Prin negrul miez de noapte nici la prînz (? n.n.). Pe fețele pereților în case, / Durați-vă din sunete oglinzi.“ De n-ar fi rima atît de stranie prînz-oglinzi am putea crede că vorbele curg doar ca să sune.

Numai de două ori Dumitru Vasilescu se lasă sedus de tainele versului liber, aceste compuneri fiind însă, din punctul meu de vedere inaccessibile: „Chipurile pămîntilor rămin aureolate în uitare“. Mai departe se ivește versul „drapați în autoevaluare“ pe care sint sigur că lectorul, dl. Florin Mugur, îl va fi gustat ca dintr-o ceașcă de lut înainte să scoată cartea la liman.

În ce mă privește, „zarea neavînd minere“ — cum spune poetul — nu știu de unde aș putea s-o apuc.

Răzvan Ducan
VIEȚUIREA-N CLEPSIDRA
Casa de editură ALPHA

● Ce plăcut trebuie să fie să viețuiești într-o clepsidră! Nisip, aer și versuri. Curgî în partea inferioară a recipientului și editorul te ia ca din oală. Mai trebuie un motto din Hegel și cartea iese.

Răzvan Ducan pare după versuri spiritual și după fotografie inginer. Coperta și-a pictat-o singur iar volumul a apărut la Tirgu-Mureș.

Lucrul cel mai interesant din poezia lui Răzvan Ducan sint sonetele care au numai cîte 12 versuri dispuse în trei catrene. Astfel se realizează o importantă economie de două versuri și la șapte sonete mai apare unul gratis printr-o creștere a productivității muncii cu 14,2 la sută.

Deși cam lung „În sfîrșit de mileniu“ este un poem bun, amintind de Georgicele lui Cărtărescu: „În definitiv și ciobanul / trece stîna pe cioban automat, vitaminele stau în țareurile gamcelor“.

Volumul este al unui poet talentat care nu știe prea exact ce să facă. Un soldat neinstruit care-și folosește bastonul de mareșal din raniță la gonirea cîinilor — iată-l pe Răzvan Ducan. El trece ca o minusculă cămîță prin deșertul poeziei. Și de sus nisipul tot curge pe el căci, nu-i așa, clepsidra funcționează.

Poetul trebuie să iasă cu putere din facilitatea prezentă căci, așa cum spune singur „Starea de turmă / în cîmpie scurmă“.

FUNAMBULI

&

FILOSOFI

Să dănuiești pe funie e greu și primejdios. Dar trebuie să dănuiești pe funie ?

(Epictet, Diss., III, 12)

Forța, iar nu opinia, este regia lumii.

De forță, însă, face uz opinia.

Forța face opinia. Slăbiciunea este frumoasă, după opinia noastră. De ce ? Pentru că cine va voi să dănuie pe sîrmă fi-va singur.

(Pascal, Pensées, 360)

Cel mai mare filosof din lume, pe o scindură mai largă, totuși, decît o cere mersul nostru, dar cu o prăpastie dedesubt, oricît l-ar liniști rațiunea, imaginația-i prevalează. Pe cei mai mulți, numai ideea (de prăpastie) făcîndu-i să pălească și asude.

(Id., ibid.)

Cînd Zarathustra își făcu intrarea în orașul de sub marile păduri, puhoi de oameni bulucea în piață, — în așteptarea unui dănuitor pe funie. Iar Zarathustra glăsuî către aceștia :

Vă propovăduiesc mai-mult-ca-omul.

[...]

[După care, n.m.] unul din mulțime se auzi în veliglas : „Ajunge cît am auzit despre dănuitorul ăsta ; cată să-l și vedem, acum, jucînd pe funie !” Și totuși făcînd haz de Zarathustra.

[...]

Ci Zarathustra [...] zise :

Omul e o funie întinsă între fiară și mai-mult-ca-omul, — o funie întinsă peste hău.

Primejdioase, depășirea și parcursul ; o primejdie, să te uiți în urmă ; fior și oprire pline de primejdii.

Măreț în om, e că-i o punte, nu un țel ; vrednic de a fi iubit la om, e că-i o trecere și un declin.

[...]

Se întimplă, însă, atunci un lucru care făcu ca toate gurile să tacă, iar ochii să rămînă ațintiți. Căci dănuitorul, într-acestea se puse, în sfîrșit, pe treabă : el ieșise pe o mică ușă, iar acum pășea pe funia care, pe deasupra pieței și a gloatei, era întinsă între două turnuri. Pe cînd era la jumătatea căii sale, mica ușă se dădu din nou în lături și, dintr-un salt, un băiețandru fu port bălțat, ca măscăricii, porni pe urmele celui dintîi cu rezezi pași. „Nu-mi sta locul, șchiponia ta, se auzi îngrozitoru-i glas ; mai iute, trîntore, chip palid, calpuzane ! Vezi să nu te gîdil cu călcîiul ! Ce-mi cauți între turnurile astea ? În turn, închide-te-ar în el, ție loc ; fă-i loc să treacă unuia mai bun !” — Și cu fiecare vorbă de ocară, era tot mai aproape de acela ; iar cînd fu la un singur pas de el, se întimplă un lucru care făcu ca toate gurile să tacă, iar ochii să rămînă ațintiți : — răcnind asemenea unui diavol, trecu prin aer peste cel ce-i sta în cale. Iar cestăalt, văzîndu-se învins, se descumpănî numaidecît, și, mai repede decît prăjina care-i cădea, acum, din mină, se prăvăli în goi el însuși, ca un virtej de brațe și picioare. Piața și gloata, dedesubt, tălăzuia ea marea în furtună : fugeau cu toții, care încotro, și mai cu seamă cei din locul unde avea să se prăvale trupul.

Ci Zarathustra nu făcu un singur pas, și chiar în dreptul lui se prăbuși, zdrobindu-se dar încă viu, acela. După

un timp, rănitul, venindu-și în simțiri, putu să-l vadă lîngă el, ingenuncheat, pe Zarathustra : „Ce faci aici, roști într-un tîrziu, de mult știam că diavolul are să-mi pună piedică, odată. Acum mă trage după el în iad : crezi că i te poți împotrivi ?”

„Crede-mă, prietene, răspunse Zarathustra, toate cite mi le spui nu-s de aievea : nici diavolul, nici iadul. Mai înainte ca să-ți moară trupul, sufletul tău are să fie mort : astfel că n-ai a te mai teme de nimic !”

Omul îl privi neîncrezător : „Dacă adevăr grăit-ai, zise, pierzîndu-mi v'ăța, n-am nimic a pierde. Nu-s mai mult decît o fiară, pe care o deprinzi să joace cu biciul și un pic de hrană.”

„Nicidecum, răspunse Zarathustra, tu, din primejdie, ți-ai făcut o meserie ; nimic, într-asta, vrednic de dispreț. Iată că meseria-ți însăși te ucide : drept care, te voi îngropa eu însumi !”

Estimp, căzuse seara, iar piața se întunecase : gloata, în sfîrșit, plecă acasă, căci pină și curiozitatea, pină și spaima ostensec. Ci Zarathustra, lîngă mort, pe jos, sta cufundat în gînduri, astfel că uită de cursul vremii.

coase, căile lui Zarathustra. Hai, prietene al meu, rigid și rece, să te îngrop eu propriile-mi mâini.”

(Friedrich Nietzsche, Also sprach Zarathustra)

Echilibrul

În timp ce acrobatul se află în puterea echilibrului celui mai instabil, noi facem următorul legămînt.

Iar legămîntul ăsta, în chip straniu, e dublu, și e nul.

Dorim să cadă, și dorim să se mențină.

Și legămîntul ăsta-i necesar ; n-avem cum să nu-l facem, într-o deplină contradicție și sinceritate.

E pentru că el este imaginea naivă a sufletului nostru în însăși acea clipă.

Sufletul nostru stînte că omul va să cadă, că trebuie să cadă, că va cădea curînd ; și-i consumă, în sinea, lui căderea, și se apără de propria-i emoție, dorînd ceea ce prevede.

Gravură de Francisco Goya : «Atenție, se rupe funia !»

Pe urmă, însă, noaptea coborî, și reci adieri îl înfiorară pe cel singur. Atunci se ridică și Zarathustra, grăind în sineși astfel :

„Grozav pescar a mai fost, azi, și Zarathustra ; în locul unui om, a prias un hoit.

Nu mai neliniște ni-i viața ; și totdeauna fără noimă : atîrnă, iată, de un măscărici.

Vreau să-i învăț pe oameni noima vieții lor : care-i mai-mult-ca-omul, — fulger al noului gros, pe nume om.

Ci iată-mă, de ei, încă departe, căci pentru simțurile lor e duhu-mi mut. În ochii lor, eu mă mai aflu, iată, între un nebun și un cadavru.

Întunecoasă mai e noaptea, întune-

Acrobatul, pentru el, a și căzut. Nu-și crede ochilor, privirea-i nici nu l-ar urmări pe funie, nu l-ar împinge tot mai jos, dacă acesta n-ar fi și căzut...

Dar el vede că se ține încă, trebuind într-astfel să consimtă că există unele temeieri făcînd aceasta cu puțință, iar el invocă zisele temeieri, conjurîndu-le să dăinuie mereu.

Existența, uneori, a toate cele, ca și, nu mai puțin, a noastră însăși, ne apare sub acest aspect.

(Paul Valéry, Autres Rhumbs)

Conștiința ironică e, deci, tot pe ațita de mobilă, pe cît de staționară e

reaua conștiință ; mereu pe urmele unui vînat [...], ea se dedă, pe marginea minciunii, la acrobatic restabiliri de echilibru ; ca, însă, orișice acrobație, ea se constituie din propria ei mișcare [...].

Iată-o, în fine, ironia asta malițioasă. scînteietoare ca diamantul și foșnitoare ca șampania ; ea e și dură, și lucidă, lăsîndu-ne însingurați, ca pe marele, sărmanul Don Quijote, într-o lume fără de himere. Totul e pierdut, salvat e totul ! spune Pelléas în actul IV. Ceea ce e adevărat. Dar dacă, prin hazard, conștiința [ironică, n.m.] n-ar evita scandalul ? s-ar afunda în el ? i-ar prinde gustul ? — strivîndu-se, apoi, de sol : biet acrobat vrednic de milă ?

Nici o mirare, dacă ironia vădește unele primejdii, și pentru ironistul însuși, și pentru victimele lui. Manevra e, mereu, riscată și, așijderea oricărui joc dialectic, reușita ei e în justete : un milimetru dincoace, — și ironistul e luat în ris de ipocriși ; un milimetru mai încolo, — și se înșeală pe el însuși, cît despre victimele lui. Să te înhaiți cu lupii, ține de-acrobație, și-l poate costa scump pe un stingaci. — La ce slujește, pe de altă parte, un asemenea tur de forță ? Să ne scape, cică, de iluzii... Dar sunt iluziile noastre, oare, chiar într-atîta de funeste, că trebuie — ca să le nărui ? — să te cațeri pe acest trapez volant ?

(Vladimir Jankélévitch, l'Ironie)

Simțeam tragismul vieții tale, al exercițiilor tale ; jocuri de trapez, acrobație, falsele bombe, falsele scandaluri, — în adîncul circului străfulgerau colții unor fiare de aievea ; jonglai atît de sus, atît de sincer, cu propriile-ți cuțite, încît căderea era iminentă : ți se vedea inima deschisă, de disperare, — sau de sfîntul har.

(Jacques Maritain, Reponse à Jean Cocteau)

Săvîrșirea tinde către sfîrșire, sfîrșirea către desăvîrșire, dar desăvîrșirea se întoarce la săvîrșire. Căci, într-adevăr, ce este desăvîrșirea fără săvîrșire ?

Un om merge pe sîrmă : e o desăvîrșire fără săvîrșire [...]. Desăvîrșirea fără săvîrșire e o nedesăvîrșire și un risc.

Este grația cuvintelor bine căzute să deschidă sau măcar să redeschidă problemele. E suficient, parcă, să spui că poate să existe desăvîrșire fără săvîrșire, ca să treci dincolo de dansatoru-l pe sîrmă, invocat pe toate drumurile, și să vezi că, iarăși pe toate drumurile, dar de astă dată neștiut de noi, ne pîdesc tot felul de desăvîrșiri fără săvîrșire.

(Constantin Noica, Creație și frumos în gîndirea românească)

Colaj și tălmăciri de Șerban Foarță

Remarcabilul om de litere care este profesorul Pierre du Bois, aici de față, și căruia îi mulțumesc pentru această mișcătoare cinste, m-a invitat a vorbi — pe mine care, mă veți scuza, nu știu să vorbesc — în fața Dvs. despre situația intelectualilor în raporturile lor cu puterea politică în România de azi. Reflectând asupra complexităților temei, mi-am dat seama nu numai că ea depășește cu mult proporțiile unei conferințe, dar chiar tratat în cuprinsul unei cărți întregi subiectul acesta nu ar fi ușor de epuizat. Este cu exactitate motivul și explicația disparatului caracter al considerațiilor mele de azi. Nu așa fi avut cum sistematiza un material imens, cu aspecte așa de diverse și nuanțate, încât fără a le explica așa fi riscat să nu fie înțelese; iar a le explica ar fi implicat nu ore, ci zile de discuție.

Considerați, vă rog, prin urmare, mai mult ca pe o vagă introducere în temă, ca pe o destăinuire abia începută conferința mea de azi. Sau ca pe o sumă de fragmente fugare din cuprinsul unei lucrări ample, dificile, plină de ispite și învățăminte pentru intelectualii oricărui popor, a cărei elaborare cere timp îndelungat și rămâne — ca orice nostalgie — un vis: visul eforturilor mele viitoare.

Poate.

Ca să nu par incomprehensibil în ceea ce am să vă spun, ar trebui să ne clarificăm anticipat asupra celor două concepte din titlul conferinței mele, adică asupra noțiunilor de intelectual și de putere politică. Fiindcă, măcar într-o accepție și măcar vag, România ca stat ce știe astăzi totuși cam ce este: singura țară latină din estul Europei, devenită împotriva dreptului său de a decide, împotriva de asemeni a aspirațiilor, vrierii și sentimentelor sale, s-a lăsat sovietic după cel de-al doilea război mondial.

Nu voi da nici o definiție — fie severă, fie lejeră — a noțiunii de intelectual. Nu numai fiindcă, așa cum știți, ea este o noțiune dificil de definit, grație multelor nuanțe ce o alcătuie. Nu. Dar mai ales fiindcă n-aș dori ca din pricina sau a unei rigori poate sau a unei prea elastice și laxe formulări eventual să mă pomenesesc ici-colo eronat înțeles. Prin urmare, vă propun să acordăm ideii de intelectual conținutul său cel mai general, acceptat în deobște în aproape orice conversație cotidiană: acela de posesor și purtător de cultură. Preotul, magistratul, profesorul, gazetarul, arhitectul, medicul, omul de artă, omul de știință, matematicianul, istoricul, economistul ș.a.m.d. — să convenim încă o dată — ar fi cei mai mulți, niște intelectuali, pentru că în diferite accepții și grade, ei vehiculează cultura, și au trecut printr-una sau mai multe școli superioare.

Deci cultura și puterea politică în România de azi ar fi fost poate un titlu mai nimerit al celor expuse azi în fața dvs. Dar și așa subiectul e greu de dezvoltat exhaustiv.

Cît despre a doua noțiune, aceea de putere politică în România de azi, apoi de peste trei decenii, această putere politică monotonă, anacronică, dură, antiumană și în permanent conflict cu democrația, cu rațiunea, cu justiția, cu adevărul și civilizația este samavolnic deținută de un singur partid: partidul comunist... să zicem român. Mă exprim astfel, deoarece în teoriile și practica sa el nu este decât o anexă ascultătoare a partidului comunist sovietic și n-a ajuns la putere decât prin intervenția armată a Uniunii Sovietice, care a impus țării noastre un regim antipopular și totalitarist. Ultimele alegeri libere în România (și de altminteri singurele de după război) au avut loc în toamna anului 1946, acum — deci — peste 35 de ani, fiind complet falsificate. S-au furat voturile majorității și așa zisele alegeri s-au soldat cu fel de fel de victime, de morți și de deportați către pușturile Siberiene. În locul celor legal aleși, adică al reprezentanților democrației ai partidelor istorice, sovieticii — care transformaseră România într-o țară ocupată — au impus pe partizanii lor, total servili și înstrăinați din punct de vedere național, care fuseseră prefuturindeni aspru și elocvent învinși, deoarece totalul comuniștilor în august 1944, cînd țara noastră înțorcea armele contra naziștilor, nu urca nici la o mie. Iar prezența barbară pe teritoriul statului român a trupelor de ocupație sovietice, care ne și anexaseră o parte din trupul țării, dedîndu-se în același timp la mii de arestări, violuri, crime, jafuri și continue acte de vindicativitate, îi făcea și pe aceia, aproximativ o mie, odioși. De unde și cum atunci s-ar fi putut bucura comuniștii, cei nici o mie de comuniști, de vreo majoritate în alegeri? Imposibil de răspuns. Zdrobitor înfrînt de realitate,

ION CARAION

INTELECTUALII ȘI PUTEREA POLITICĂ ÎN ROMÂNIA DE AZI

● O fotografie, datată decembrie 1981, îl înfățișează pe Ion Caraion câteva luni după ce fusese obligat să-și părăsească definitiv țara, exasperat de ravagiile dictaturii cauzate, pentru a se stabili în Elveția. De la fereastra apartamentului închiriat în Lausanne, la etajul superior al unei case pe o stradă din vecinătatea Catedralei, poetul scrutează cerul. I s-ar putea citi pe chip preocuparea pentru ziua de mâine, dar și o concentrare meditativă asupra celor trăite. Privirea lui nu pare orientată către o țintă precisă. Poate că era îndreptată mai mult spre înăuntru, sub imperiul irepresibilei nevoi, stimulate de ambianța libertății mult rivnite de a se lămuri pe sine și avaturile sale dramatice în confruntarea cu istoria ultimelor decenii. Tocmai în calitate de depozitar al unor experiențe capitale, vegheate de conștiința și exigențele creatorului, Ion Caraion primea din partea catedrei de istorie de la Universitatea din Geneva invitația de a contribui, prin mărturia propriei, la edificarea opiniei publice cu privire la infernul totalitarismului roșu. Expunerea a avut loc în primăvara lui 1982. Textul, rămas inedit, ne-a fost incredințat de văduva confratelui nostru, doamna Valentina Caraion, în vederea publicării. Este un minim omagiu cuvenit memoriei celui ce se stingea din viață, în exil, la 21 iulie 1986. Amintirea lui merită întreținută printr-o inițiativă editorială adecvată, de natură să repună în circulație întreaga sa Operă.

Geo Șerban

ceea ce era și logic și democratic, ei s-au așezat biruitori, ceea ce nu era nici logic, nici nu ilustra realitatea. Ba dimpotrivă. Au falsificat complet alegerile, au înlocuit urnele adevărate cu urne mincinoase și bazați pe ajutorul rușilor, care deseori au intervenit direct, alte dați deghizați, și-au arogat și atribuit un succes pe care nu-l obținuseră în fapt și care nu le aparținea de drept. Moscova a impus cu tancurile în România un partid cvasi-inexistent, convenabil și dedicat ei, compus de ea din spinări curbate, care să-i servească obedient interesele, ideologia și imperialismul. Căci comunismul moscovit nu a fost, și nu a rămas și nu este, și nu va fi niciodată, în considerabilă proporție, altceva decât o formă deghizată a imperialismului rusesc.

În rîndurile abia înfiripatului partid comunist... român nu exista în 1946 nici o mare personalitate politică. Intelectualilor momiți prin șantaj (ca să nu li se impute cine știe ce pată din trecutul lor biografic) sau celor ademeniți din motive rasiale ori dintr-un foarte necontrolat și naiv idealism în plasele de păianjen ale aceluiași partid nu li s-a dat nici o pondere politică, așadar nici o putere în partid și în Stat, fiind cu toții folosiți doar la treburi secundare, în slogane și desigur după cortină, unde era nevoie de pricerea și competența lor neicomodantă. Pe singurul dintre ei admis în

Comitetul Central și lăsat la început cîtva timp să apară pe scenă în prim plan, ca ministru al Justiției și ca ideolog, e vorba de Lucrețiu Pătrășcanu, aveau să-l aresteze după doar cîțiva ani. Și conform unor proceduri odioase, ce demult au devenit înăuntrul totalitarismului de stînga o tradiție, aveau să-l acuze de trădare a partidului, de legături cu serviciile de spionaj occidentale și să-l ucidă bestial în închisoare. Aceasta chiar după căderea lui Stalin! Ca o dovadă în plus că ieri și azi esența comunismului este una și aceeași. O formală reabilitare postumă n-a fost niciodată însoțită de sancționarea criminalilor morali și materiali, bine înșurubați încă în ierarhia partidului. Ministrul de interne sub care s-a produs uciderea lui Pătrășcanu e încă liber și vesel. El are o pensie foarte mare și-i folosit și azi drept înalt consilier de specialitate în cadrul aceluiași minister de interne. Iar actualul șef al statului român, N. Ceaușescu, a aparținut Comitetului Central din sinul partidului comunist român și la data cînd, în ședință secretă și extraordinară, se hotărâ cu unanimitate de voturi, de către acel Comitet Central, asasinarea lui Lucrețiu Pătrășcanu. Și a votat pentru ea.

După ultimele alegeri „libere” de acum 36 de ani, încălcîndu-se flagrant stipulațiile de la Yalta, așa oarbă, absurdă și fără nici o superioară concep-

ție politică de perspectivă cum s-a dovedit a fi acea nenorocită înțelegere între învingători, la doar vreo jumătate de an, marile partide politice democratice și realmente populare din România, cărora li se datora statul român modern, au fost grabnic desființate sub diferite imputări și învinuiri absurde, luîndu-le locul dictatura proletară. România fusese un stat monarhic și regele fusese, asemeni Generalului de Gaulle, decorat de Stalin. Monarhul a fost alungat prin ingerințele obraznice ale Uniunii Sovietice. Viața parlamentară a dispărut rapid. Liderii fostelor partide politice s-au pomenit peste noapte în închisori. Cvasi-totalitatea ministrilor din toate partidele și din toate guvernele existente în România dintre cele două războaie, și în România din timpul celui de-al doilea război, și în România de pînă în 1947 inclusiv, au fost arestați, majoritatea lor pierînd în închisori. Cei rămași liberi și-au plătit „libertatea” prin a deveni informatori.

Istorici improvizati — pe care îi stîpîndia și controla K.G.B.-ul, — fără studii, fără competență, fără probitate profesională (de altminteri singura lor profesie adevărată s-a dovedit a fi înstrăinarea, trădarea și participarea la asasinatul propriului lor popor trecut prin foc și sabie) au confecționat interpretări abracadabrante, insuținabile, fără urmă de temei științific, de argumente și coerență logică, ale tuturor evenimentelor importante din trecutul depărtat sau apropiat al țării noastre, siluind hilar adevărul. S-a mers cu aberația pînă acolo încît ni s-a negat pînă și originea, lansîndu-se teorii trase de păr despre o proveniență de natură slavă a poporului român (era un alt pas către încercarea de a fi încorporați total Uniunii Sovietice), de altminteri unicul dintre toate popoarele neo-latine care timp de aproape două milenii a conservat (în afară de morfologia și sintaxa latină) și numele strămoșilor săi.

Fiindcă de fapt nu există deosebiri fundamentale azi față de ieri în atitudinea puterii politice cu privire la intelectuali, voi enumera aici fapte care definesc și caracterizează structural poziția față de cultură a comunismului, indiferent de ora foarte exactă a istoriei.

Perioada stalinistă seamănă intențional într-un tot al celei post-staliniste, doar metodele și uneori machiajul diferă.

Spre deosebire de fascism, care era dictatura unui om și se putea prăbuși odată cu dictatorul, comunismul fiind — așa cum se cunoaște — dictatura unui sistem, dispariția tiranului nu a trage inevitabil după sine răsturnarea dictaturii, ci o succesiune de alți despoți care duc mai departe sistemul, adaptîndu-l de fiecare dată circumstanțelor, specializîndu-se în subtilități și viclenii noi, care să-i asigure viabilitatea. Scopul nu se modifică. Și scopul constă în folosirea oricărei abile modalități de a inventa alt și alt și al ambalaj de noțiuni aparent socialiste, aparent internaționale, aparent contra burgheziei și a exploatații, sub care să se camufleze cît mai bine, mai amenințător, mai perfid și mai periculos, imperialismul rusesc, intenția dominantă a lumii de către ruși. Doar ei, doar sovieticii, de aproape o jumătate de secol, din Japonia și Afganistan pînă la Marea Baltică și granițele Austriei, sunt aceia care anexează teritorii străine tot dîndu-i cu comunismul și se tot întind peste țări și provincii care nu le-au aparținut, administrîndu-le rușește, aplicîndu-le o desnaționalizare cumplită și barbară, prin masive transplantări de populație, asasinări în masă, obscurantism dirijat și desigur exterminarea intelectualilor, fermentul cel mai deranjant.

Alexandru Zinoviev, unul dintre cunoscuții disidenți sovietici, fost pînă acum cîțiva ani profesor universitar de filosofie în capitala țării sale de baștină, reliefează că sovietismul e — fără eroare — rusism. „Je vous assure — scrie el — que si vous vous livrez honnêtement à cette étude, vous découvrirez qui le rôle réel de la population russe dans la création, la diffusion, la conservation de la structure sociale actuelle sur le territoire de l'ex-empire russe excède de plusieurs fois le rôle qu'y ont joué les Juifs et les autres nationalités, rôle qui se remarque d'avantage extérieurement et qui est fortement exagéré. De sorte que la confusion des termes «soviétique» et «russe» ne fait qu'exprimer une vérité historique.” Și tot el se exprimă despre Stalin cu următoarele cuvinte: „Qu'est-ce que Staline sans le stalinisme? Un bonhomme de petite taille. Un séminariste rate analphabète”. Să reținem calificativul, deoarece puțin mai departe ne vom referi la același personaj.

După cum știți, în 1939 s-a încheiat între cele două tipuri de dictatură, cel de extremă dreaptă și cel de extremă stîngă, între fascism și comunism, o înțelegere fatală pentru pacea lumii de atunci încoace, soldată cu milioane de

victime de rasă și clasă. E vorba de pactul Molotov — von Ribbentrop, prin care două state-agresor și două ideologii care juraseră fiecare în repetate rânduri moartea democrației și a libertății individuale își dădeau mina, ca să împartă Europa și apoi, în etape, restul pământului încă de pe atunci prea mic. În urma aceluiași pact, România a pierdut în 1940, pentru un an, mari părți din teritoriul său. De convenență cu Hitler, rușii ne-au răpit două provincii: Basarabia și Bucovina de Nord. În acel an, copiii românilor din Basarabia și Bucovina de Nord au trebuit să învețe pentru prima oară după manuale școlare întocmite în și de Uniunea Sovietică. Le aveau tipărite gata, dinainte de ocupație. Se preparaseră. Ei bine, în același an, așadar 1940—1941, mi-a fost dat să citesc într-un abecedar sovietic pentru copiii noștri din teritoriul robitor următoarele trei fraze cu care începea o lecție elementară de științe naturale. Ascultați-le întocmai. Scrisa așa: „Tovarășul Stalin ne învață că gîsca are două picioare. Tovarășul Stalin ne învață că trupul găștii e acoperit cu pene. Tovarășul Stalin ne învață că din penele găștii se fac perne și altele, iar carnea sa e bună de mîncat“. Firește, nu carnea tovarășului Stalin era bună de mîncat, vă dați seama, ci a găștii, despre care același mare înțelept și genial tovarăș știa atît de multe.

Și totuși, pe lângă seminaristul și ornitologul Stalin „a moitie alfabete“, care știa atîtea despre gîscă fără să fi călătorit, actualul conducător al României — care însă a călătorit prin toate continentele în afară de Antarctica — se situează sub capacitatea minimă de cuprindere a oricăruia din termenii menționați în dicționare spre a sugera vidul.

Dacă un om politic strein merge în România și vrea să se întrețină cu președintele țării (autor — în cazul că o astfel de informație vă scapă — a peste o sută de volume din care n-a scris personal nici unul, traduse în mai toate limbile pămîntului, însă fără a se menționa, ca și cînd ar fi fost scrise direct în acele limbi) sau dacă același om politic strein își manifestă dorința de a se întreține cu soția mai marelei țării (considerată savantă în chimie, deși ea încă nu știe sigur nici formula chimică a apei) va trebui să recurgă la un interpret. Cele două eminențe nu cunosc bine sau gramatical nici măcar limba română. Care, vă asigur aici, nu este foarte ușoară.

Dacă o personalitate culturală streină vizitează România și i se oferă ocazia sau i se acordă favoarea să se vadă cu oameni de cultură români, acesția sau vor fi flancați de niște mari factori de răspundere în destinele și orientarea culturii, care de cele mai multe ori nu știu nici o limbă străină, sau nu vor dispune de dreptul de a-i vorbi străinului decît prin interpret, spre a nu-și jigni superiorii. Acești directori de conștiință, superiorii, sunt proveniți totdeauna din rîndurile activiștilor de partid. Un activist de partid în comunism înseamnă foarte pe scurt și foarte cu precizie un om de origine socială sănătoasă, adică proletară, care-și datorează complet ascensiunea fidelității arătate liniei partidului și care se găsește fără excepție în serviciul poliției politice. După o astfel de întrevvedere, musai și cu regularitate, fiecare dintre participanții părții românești e obligat să înainteze către serviciul de cadre al instituției căreia aparține, prin urmare către poliția instituției, o notă informativă despre cele discutate. Este pricina pentru care de regulă discuțiile acestea între personalități culturale streine și oameni de cultură din România sunt fără excepție de o platitudine și de o plictiseală agasante. Cei aleși ca să participe la ele, chiar dacă sunt uneori minți inteligente și talente reale, ceea ce se întîmplă adesea, ei se tem să vorbească, rostind numai banalități care-i feresc de orice prejudicii. O experiență îndelungată a lor și a altora, severă și îndelungată, i-a obișnuit că așa este mai prudent.

Dacă un simplu turist străin merge în România, curiozitatea sau hazardul sau amîndouă pot să-l pună adesea în relație cu oameni de un remarcabil nivel cultural, deși ei nu îndeplinesc decît îndeletniciri modeste sau periferice, ca de exemplu muncitori fără calificare pe șantierele de construcții sau doar cu mici calificări de strungari, tractoriști, tapițeri, instalatori, electricieni, ca de exemplu șoferi de taxiuri; ca de exemplu vînzători de pine, lapte sau dulciuri, de legume și zarzavaturi, de ziare, chibrituri, înghețată și sifoane; ca infirmieri, bucătari sau oameni de serviciu prin spitale, hamali prin gări și porturi, curieri, chelneri, conductorii de tramvaie și autobuze — ș.a.m.d. Toți aceștia sunt de fapt niște intelectuali renegați din realele lor profesii și specialități, pe care le ocupă adesea elemente nepregătite și incompetent, însă, bucurîndu-se de mai multă încredere din punct de vedere politic sau le ocupă numeroșii fii și

numeroasele rude apropiate ale membrilor conducerii de partid, cărora trebuie să li se găsească plasamente convenabile și avantajoase, deși ei sunt departe de a ști să le onoreze.

E suficient să vă spun că o femeie recrutată din tagma fostelor milițienice ocupă de cîțiva ani în România postul de ministru al Învățămîntului, în timp ce multor notorii profesori universitari li s-au retras și li se retrag diplomele, dreptul de a preda și însăși libertatea, fiind acuzați de cîte în lună și în soare, azvîrlîți în temnițe sau chiar livrați morții. Pentru că oricine s-a afirmat în viața publică românească pînă la instalarea comuniștilor la putere are o biografie și avînd o biografie i se poate imputa că a servit regimurile burgheze ale trecutului, sau monarhia, sau armata, sau biserica, sau filosofia idealistă, sau cosmopolitismul, sau sionismul, sau democrația de tip occidental, sau că a fost naționalist, sau că are niscai rude sau niscai studii în străinătate, sau că a luptat în război contra Uniunii Sovietice, sau că a frecventat într-o perioadă prohibită biblioteca franceză, americană, engleză, germană, sau că a scris unui prieten din Vest, sau că a primit presa din Apus etc., etc. Orice soi de învinuire e posibilă, îndeosebi dacă ea privește pe un intelectual. Intelectualii sunt suportați numai în măsura în care aduc servicii partidului și poliției, elogiînd realizările regimului sau denunțîndu-și colegii, prietenii, cunoscuții. Rareori o invitație personală adresată unui om de cultură din România; sau o bursă acordată unui artist, unui profesor, unui intelectual de marcă; sau un premiu, o distincție, un comentariu favorabil ce scot în relief persoana și personalitatea, lucrările și contribuțiile unui om care contează în lumea spiritului, rareori atari importante recunoașteri (cu care s-ar mîndri orice țară de pe lume) fac plăcere actualei puteri politice românești sau nu procură neplăceri subiectului. Pe cînd în lumea civilizată orice stat își apără cetățenii și lucrează în sensul bunei lor stări din toate punctele de vedere, în statul socialist român (și știți că situația este aceeași pretutindeni în comunism) cetățeanul e privit cu ostilitate și suspiciune, ca un prezumtiv și permanent posibil adversar. Statul comunist nu are încredere în nimeni niciodată. El se apără de toți și de toate, comportîndu-se cu premeditată bănuială, ură, agresivitate, bădăranie, violență și intenție de a conserva în om frica permanentă, iar toate acestea nu numai față de fiecare dintre pașnicii, dintre speriații, dintre mereu amenințații săi cetățeni, dar și față de membrii lui de partid, și față de mai mici sau mai mari responsabili în diverse posturi de conducere, și față de alcătuitoarii Comitetului Central sau de miniștrii guvernului, mai efemeri decît frunzele arborilor toamna. Singurul ins asupra căruia nu se exercită suspiciunea și amenințarea este șeful statului și al partidului, deținătorul deci exclusiv și în exclusivitate al puterii, adică însuși omul care exercită el, prin întreg aparatul său represiv, suspiciunea și amenințarea asupra tuturor celor din jur, excepție făcînd propria-i familie, plasată în fel de fel de posturi cheie. Comportamentul acestui achizitor de puteri și de putere discreționară este cazon, abuziv și de un autoritarism vulgar.

Sunt aproape zece ani de cînd unul dintre foștii titulari ai unui foarte important minister îmi mărturisea rușinată că în ședințele de lucru președintele republicii îi înjură, între el și ei — miniștrii — neexistînd raporturi de colaborare, ci de aspră subordonare. Fără a-i consulta niciodată, el ordonă permanent. Iar stereotipele comenzi executorii le sunt adresate pe un ton veșnic răstit, ca ultimelor slugi dresate să răspundă mecanic „Am înțeles, să trăiți, Tovarășe Președinte!“ Atît și nimic mai mult. Închipuiți-vă așa ceva în Elveția... Vocabularul penibil și agramat al șefului statului se reduce la cîteva zeci de cuvinte, multe rostite eronat, căci cultura sa e nu deficitară, ci inexistentă. Însă el se consideră orator și ține în fiecare zi un discurs sau două. De fapt, același discurs de ani de zile, în cursul căruia dă din mîini, e maniac, și se strîmbă ca și cînd ar face cu ochiul unei fantome zărite numai de el. Ceilalți tremură, nu contează și aplaudă. **Omul, cel mai mare capital** — în fapt la ce se reduce și ce înseamnă? O compoziție de gelatină, o lozincă, un automat, un coșai, un compot în care spaime, servitutea și dresajul s-au amestecat cu îndobitocirea. Omul nou e un biet vierme social. Un biet actor de două parale, pe care mizeria ideologiei îl silește să-și aduleze în fiecare clipă — cu o cît mai accentuată exagerare — superiorul, de umorile căruia depind pîinea, libertatea și viața sa deplorabilă. Iar adeseori, deasemeni existența familiei sale.

(Continuare în numărul viitor)

iolanda malamen

Legea trandafirie

Vicleană lumină, labilă contemplantare imi tale creierul.
Șubred adevărul mi-l însușesc egolatru,
terifiante lacăte închid și deschid legea și spiritul.
Iată : o mină este liberă și alta nu,
cu un genunchi apăs pămîntul înflorit,
cu celălalt pipăi smoala,
cu un umăr împing în crînguri copiii,
cu celălalt zidesc un inger în somn.
Mihnire, întimplare pierdută în trupul altei întimplări.
Simt soarele ca o durere
gura vulnerabilă, grea de cuvinte.
O, Doamne
atîta mirt cit să încapă după ureche, atîta realitate
tăvălindu-se mecanic.
O, doamne
am ocolit legea trandafirie.

Pentru milă și plîns

Uncori, febril mă compun și mă descompun într-o
mătăsoasă confuzie
o, nimeni nu mai iubește cu adevărat metafora
ingrețosată de logică ;
între mine și eroare este o apă adîncă,
de netrecut, de neprivit trupul ei țeapăn...
De la bun început mi-am rețezat una cîte una
hainele bleu, docile
în burta unei balene m-aș fi pierdut fără noțiuni
despre moarte.
dar inima mea ce un zid, și tu, inima mea ca un zid,
zidul meu plin de singe
Maria, gura ta plină de soare, pumnii tăi gîtuind
umbre,
dar inima mea (ca un zid), împlinește un veac
și mai bine.
Ca o crimă e dragostea ta.
Cu o plută de plumb Tatăl vine spre mine
ne-am trezit amîndoi stăpîni pe aceeași poighiță
de stea ;
într-o zi va vorbi de singele nemîșcat.
Copiii mei (vene distincte), săpători ai utopiei,
ai cuvintelor mele,
cu ard de umilință, de neputință, de formă fără fond,
de cenușiu —
împing din gură țipetele ca niște gloanțe,
senzație pînă la teamă că cineva ar construi
din trupul meu
o botniță innăbușitoare pentru milă și plîns.

Mi-am inventat

o retragere

Prin resturile mucedale ale cerului de aprilie
m-am trezit :
în frazele pătimășe nici răul, nici binele nu sînt
o turmă divină.
Bătătorînd noroaie imi contemplant frica (vulpe pîndind
un lacăt).
retină încălzită la soare ca o șopîrlă,
singe cîntînd în gura mea.
S-ar putea ca un cîine să mă creadă umbra lui
credincioasă,
ghetele stacojii să fie ingeri de pază.
Cu un vis răscolește visul, criteriul hohotînd
de nimicnicie,
ghemuită între cele mai negre cuvinte
inventez o retragere.

Orașul

Marmora o lungă beatitudine, ura și cerul deasupra
ca o scuză
singele înflorindu-te, cîmîtir, crematoriu de zile,
de fragede
nevroze, de creierul fără prihană al nostalgiei.
Dacă deschizi ușa afișe pregătînd moartea —
copilașul rozaliu din parcul de ieri, strîvea cuvintele,
spinteca
umbre și frunze și alte și alte răstălmăciri...
Mă lipesc de pereți, cuvînt cu rădăcină cu tot,
stentori, corifei, purgatorii de mûcava, lumina
ca un lemn
în putrefacție, Ev Mediu înflorînd. Mai presus
de lumină-oroarea,
mai presus de moarte puterea de-a strivi.

O, Doamne, O, Doamne, O, Doamne (imi descarc
de cuvinte creierul
ca pe o armă automată) și noi răstălmăciri : destinul
unui mort —
— așa ceva mi se urlă —
așa ceva sugrumă zorii cu forța unui șarpe pregătît.

cucereste-l !
fă din mine coaja purpurie a cuvîntului !
Galopantă viziune, stilpi înflorînd ca niște cîmîtîre
primăvara

„Cum v-ati pregătît discursul ?
E lînced ? E proaspăt ? Discret ? Imbecil ? Furtunos ?“
Traume însoțindu-mă ca niște porumbel credincioși,

ZIDUL

dorin merge în frunte. Pe urmă venim noi, adică, Mircea, Diana și cu mine. Port sandale ieftine din pânză, prin care intră țepii uscați ai ierbiilor cosite și mă zgârie. Că înaintez clocotind de furie, asta-i la îndemna oricui să ghicească: și pentru zgaibele de pe picioare, și pentru plimbarea fără rost, și pentru că n-am cum să preiau conducerea și să-i determin pe lubitei să ne întoarcem. La îndemna oricui, în afară de Dorin. Ditamai nămăla, bun la încărcări-descărcări mărfuri în gară, a dat în mintea copiilor și se mai pretinde intelectual. Ne face de ris clasa socială, aia e! În loc să mediteze la condiția tragică a profesorului în mediul rural și să se revolte, el e epicureu. Gustă bucuriile vieții în sinul verșin al naturii. Et in Arcadia ego, ce sinistru! Îl privesc și mi-e silă: filosofia lui simplistă, caricatură a indignării mele metafizice.

Dacă aș avea măcar simțul umorului, mersul nostru în formă de trifoi cu patru foi, angajat, în slalom printre câpștele de fin, m-ar distra. M-aș simți, cit de cit, bine. Nu mi-ar veni să râd, sigur că nu, sint ani de zile de când n-am mai ris, nici măcar de prostia omenească. A genialilor. Cu atât mai puțin în clipa de față, în care aș fi capabil să-i ard vreo două lui Dorin, peste căpșina aia țuguată (seamănă cu picturile lui Modigliani) dădora de planuri istețe, aprobate cu entuziasm de Mircea și Diana.

În două luni, n-a fost și fără esca-pade, fără proiecte duse la bun sfârșit, fără hărmălaie și fără toți copiii satului adunați în ogradă la noi. Prea puțin i-a păsat lui Dorin că am venit să mă întrezesc (așa zice mamaia), adică să adun puteri pentru reînceperea calvarului. Se vede treaba că pe el nu-l omoară legea învățământului, planul de școlarizare și planurile de lecție, nici practica agricolă multiprelungită, nici pteapeul, nici informările politice, nici compozițiile cu subiect unic și impus, nici spectacolele omagiale, e senin, nenorocitul, blajin și împăcat cu toată lumea, și s-a strîmbat de ris când i-am spus că-i bag în mână pe toți timpotii cu patru clase primare, care ne învață ce-i aia educație modernă și cum se formează omul multilateral dezvoltat. Mai e puțin și începe bilciul. Și-asa se consideră că avem prea mult concediu.

Zău e-iar merita să-i atrag atenția caricaturii ăsteia nereușite (după Mo-

digliani, cum am zis), că n-am venit la munte ca să-i ofer momente pășu-niste de relaxare. Dacă ar fi fost să am agendă de lucru, aș fi făcut scurtă la mîini notînd: prins pește, deși nu suport pescuitul, adunat pietricele colorate, adunat buruieni pentru ierbar, adunat insecte pentru insectar, cosit, scâldat Trotus, iar adunat buruieni, iar pescuit, învățat turcă, oină, sotron, fotbal și „Nu te supăra, frate!”, pus pene în păr — chiuit ca indienii, cotrobăit poduri, beciuri și cotete la de-a v-a-ți ascuns... Și cite și mai cite, în silă.

Adică nu în silă, cum în silă, de ce tocmai în silă? La urma-urmelor, Mircea și Diana sînt copiii MEI, nu-i puteam lăsa în voia soartei și în grija lui dom'profesor din Șipoteni, să-i distreze cum îl taie pe el capul. Mă întreb acum de ce-a ținut morțiș Dorin să se bage între mine și ai mei, ca să mi se aprindă beculețul de alarmă, care va să zică ai grijă, stimabilo, individul ăsta trage spre el ceva ce-i numai al tău, îți influențează copiii, deja le-a sucit capetele și tu ești pe lingă ei, vorba aia, ca o cloșcă pe malul apei, chemîndu-și înfiorată puil de rață.

Ce-a fost pînă acum, treacă de la mine, dar cum aș putea suporta o plimbare în genul celui de față, interminabilă, pe un drum care vine de nicăieri și duce nicunde? Nu-mi mai simt picioarele de osteneală, iar ei saltă și cîntă fără grijă și n-au întors măcar o dată capul, să vadă dacă mai sînt ori nu în urma lor. S-a terminat și cu distincția de orășeancă: îndoi genunchii cînd pășesc, arunc tîlpile greoi (s-ar putea să fi avut printre strămoși vreun iubitor de dinozauri), iar umerii încovoiați mă fac să par de-o sută de ani. Ațiția are mamaia, dar mai dreaptă merge ea decît mine. Mai vioaic. Eu nu pot. Mă enervează lumina acestei zile, mirosul de fin cosit, sonoritatea coaselor și a vocilor pe care le simt pe undeva, prin apropiere, vocile mai ales, timbrul și modulația lor, fără ca vreun enunț să se ordoneze inteligibil. Aud și nu înțeleg, de aici panica neverosimilă, repet, neverosimilă, căci, dacă e să fiu rezonabilă, plimbarea asta-i o plimbare nevinovată, nu mă obligă nimenei să merg pe sub apă și să aștept aplauzele florei și ale faunei acvatice. Just. Și mi-e silă de toată vîlcăreala asta, perfect încadrată în ceea ce criticii literari numesc, de cînd hăul, monolog interior.

Că de așa ceva mai sîntem buni, nu-mai de așa ceva, și ar trebui să i-o spun și deșteptului de Dorin, ca să știe și el că știu și nu-mi convine. În acest moment, valabilă nu e, totuși, decît ura pentru băgărețul din Șipoteni, zglobiu, infantil și probabil că nu chiar în toate mințile. Că altfel nu-mi explic de ce s-a îndrăgostit în asemenea hal de doi copii străini, pe care o să-i mai vadă la sfințu' așteaptă, că am eu grijă de toate, după cite-am răbdat.

Ei da, bine că m-am potient: rană la degete îmi mai lipsea, nu-mi erau de-ajuns zgîrieturile. String din dinți și merg mai departe, țin pasul cu ei, nu mă dau bătută nici de-ar fi să-i urmez țirîș. Cînd trăia Matei, n-aveam încotro, trebuia să accept că sînt copiii mei și ai lui, dar acum sînt numai ai mei și n-am să-i las la cheremul primului venit, fie geniu sau netot.

Trecem acum pe sub nengile împletite a doi fagi, pironiți de-o parte și de alta a unui început de cărare. Rădăcinile alcătuesc trepte cu lut galben deasupra, uscat. Altă poiană, în vale.

Mă izbește o senzație ciudată, e ca și cum spațiul și timpul ar îngheța sub privirile mele. Brazde verzi, iar-bă incrementă, puncte aurii, albe, roșii, sîmlii, flori reduse la simple figuri geometrice, o casă, printre ele, o odaie de fapt, cu acoperiș într-o singură apă, toate mi se par ca de pe altă lume, plămăiri de pictor naiv și sentimental. Mimesis rudimentar.

Am rămas mult în urmă; cei trei au coborît înaintea mea, fără să se împiedice în ramificațiile perfide, amestecate cu pămînt, care mă opresc să înaintez grăbită, să-i ajung, să-i cert și, poate, să-i conving să ne întoarcem.

Un șir lung de furnici, incredibil de mari, îmi taie calea. Nu-mi pasă de furnici. Calc zdravăn, pîrtie fac printre ele, am ucis cel puțin o duzină. De oculuri creștine și de comuniune cu natura nu mi-a ars niciodată. Cu atât mai puțin acum.

Brusc, încep să alerg. Nu știu ce mecanism psihologic a dus la comanda fugii, dar ea vine însoțită de o stare de teamă și rușine, iar reacția

corpului, incontrollabilă, e de piatră scăpată din praștie. Alt obstacol: un stup. Nici nu l-am văzut, verde cum e, ca iarba. L-am răsturnat, dar nu are nici o importanță. BA ARE.

Un cerc agresiv de insecte îmi oprește goana. Încă nu atacă. Bizie asurzitor, cerc îngroșîndu-se, alb-auriu, în mișcare de rotație suspectă. Mi-e frică. Acum aș vrea să fug și nu pot. Nici să țin nu pot. Nu vreau. N-am să cer ajutorul lui Dorin. N-am să mă fac de ris în fața copiilor, pentru niște albine bezmetice. Una din ele mi-a simțit spaima. Se repede și-mi înfige acul în obrazul drept. Celelalte o urmează, se năpustesc năpraznic asupra mea. Durerea localizată în zeci de puncte îmi este de folos: încep din nou să alerg, lovindu-mă cu palmele haotic, peste tot pe unde simt înțepături. Și un gînd se insinuează scribos. Clinic. *Afacerea miroase a basm de la o poștă. Călătoria inițiată a lui Făt-Frumos, bună pentru a reliefa, prin contrast, marile lui calități în plan social și moral. Stereotipia basmului.* Ei aș, n-au nici o legătură una cu alta. Somnul rațiunii naște monștri, asta-i tot, era mai cîinst Goya decît mine.

Cinismul n-ajută la nimic. Miroase la fel de urît ca și frica. Mai ales că în fața mea a apărut un zid. Incredibil: un zid. Beton armat, operă a unor constructori cu precis conștiință înaintată. N-am cum sări peste zid. Dincolo de el sînt copiii mei, îi aud rîzînd și nu înțeleg pe unde au putut trece. String pumnii cu furie, pînă simt cum intră unghiile în carne: pe unde au trecut? Cît vezi cu ochii, zid înalt care crește și tot crește, constructori nevăzuți dau zor, hotărîți să despartă prin el, pentru vecie, oameni, pămînt și cer. Nici un vocel nu e posibil.

Privesc îndărăt îngrozită. Mai bine nu priveam. O viperă, la cîtiva metri. I-am recunoscut pata întunecată de pe cap, zigzagul de pe spate. Nu vreau să țin. Nu trebuie să cer ajutorul lui Dorin. Mă reped orbește în zid și el mă aruncă înapoi ca pe o minge de cîrpă. Zdrănițuită. Iar privesc peste umăr: adusă de privirea mea, reptila se apropie, nu sare, nu încă, ni-o fixează pe retină hipnotic și definitiv, nu pot închide ochii, să n-o mai văd, e un coșmar, mă biblîi în șoapță, e un coșmar...

Am halucinații, precis: între mine și viperă, ecran cu imagini paradisiace, pajiste luminoase, flori mici, purpurii, întunecate, cu mireasmă de vanilie, albul liliachiu al roiniței, odocean, și pojarăniță și năibă, izbucnirea sălbatică a frunzelor de rouruscă, arome amestecate, iarbă cu fir moale-n vînt mustos, șofran, mentă și sulcină... Mă mint inutil, tot ce există e dincolo de zid, nimic dincoace, nimic, deja imaginile pîlbîie și se sting dureros, aici e doar primejdia, e amenințarea și e frica, aici, dincoace de zid.

Simt cum viperă se pregătește să sară. Mă arunc fără milă în zid și urlu disperată, Dorin, ajută-mă, Dorin, nu vreau să rămîn singură, Dorin, ajută-mă, Dorin.

adrian costache

PORTRET

Ți-ai aduci aminte Emanuel?... (Bătrînule acum, oricît nu ți-ar conveni acest lucru, descoperindu-ți răutăți pe care nu ți le știai, învățînd indiferența, cinismul și blazarea, lăsîndu-te în voia zilelor pe care ți le-ai crezut fără capăt, și pragmatic acum, după ce toată viața ai fost un idealist, un adolescent căruia nu-i lipseau decît acneele, căci avea viață sexuală, și pe care eu îl privisem întotdeauna cu un fel de mirare ciudată, uimit de cîtă varietate era în jurul meu...) Ți-ai aduci aminte de mișcarea vîntului din seara aceea?... A fost ca o briză, te-a mîngîiat o-o blîndețe de care n-a fost în stare nici o femeie din cele citeva pe care le-ai cunoscut mai îndecaproape, și nici din cele pe care le vedea și-ți plăceau și-ți imaginai gesturile lor cu care învingeau asprimea bărbatului, ca o briză care te-a făcut să arunci de-o parte toate drojdii acumulate de mult timp și toate senzațiile prezente, așteptînd încă o dată mîngîierea brizei. Ai închis ochii și ea a venit ca și cum o mină nevăzută îți fiigrana chipul... Portretul tău făcut din vînt —

sau autoportretul, pentru că aveai senzația că și mina ta se mișca, lucră — cineva te fixa în acru cosmic, îți lua masca ta îmbătrînită și o fixa în mișcare-nemișcare...

Abia atunci, în seara aceea, ai fost în stare să-ți aduci aminte lucid toată tinerețea ta irosită. Niciodată pînă atunci! ...Niciodată în stare... Și cite încercări, Doamne!... Dar chinuit, egoist, feroce, cum ai trăit, lipsindu-ți acea seninătate de care doar vorbeai, (îmi vorbeai mie cu patos!) a clasicului, învins de propria ta dramă, presimțînd timpul și pierderea ta în oceanul ei, ai uitat să trăiești. Însăpîmîntat de faptul că tu însuși vei fi bătrîn, ai uitat că tot tu ești, ai fost și tînăr, ba chiar fascinat o vreme de un mit al tinereții, reprezentat de vîrul tău Cabel, cu iubirile lui și cu petrecerile lui și cu cîntecul acela al vremii lui — și o vreme și al vremii tale — Porumbița albă sau așa ceva... și așa te-ai prăbușit într-o încercare de a stăpîni viitorul, adică exact lucrul care nu poate fi stăpînit... Și azi mă întreb: oare n-ai știut că omul nu e decît stăpînit mirat al propriului trecut?... Se pare că nu... Vai ție, și-aș spune acum, ca în vechile cărți, dacă nu m-ar stăpîni o teamă (nejustificată poate!) cum că aceste cuvinte, acest dispreț, mi-s-ar adresa mie în egală măsură ca și cum eu aș fi tu și tu ai fi eu.

Ți-ai aduci aminte, așadar, vîntul? Și degetele lui și toate clipocile pe care ai fi putut să le repeți în acele secunde?... Tinerețea ta consultă haotic și habotnic totodată?... Nefirescul, în tot ce ai crezut, ai înțeles tu din jur?... (Deși aproape sigur îmi vei spune că nu există rețete, că fiecare trebuie să trăiască așa cum simte el și asta e fericirea... Dar atunci, îți voi zice, tu ce regreti în această seară, bătrîn — adică, mai degrabă, îmbătrînit, nu bătrîn! — dacă fiecare trebuie să trăiască potrivit gîndului său, de unde regretul oare?... Unde e acel echilibru de care ți-am mai vorbit, acea împăcare cu sine, acea armonie așa cum o simți acum sub mîngîierea vîntului?... Întotdeauna vine regretul, îmi zici tu, întotdeauna, iar echilibrul e numai un vis al unei lumi care a spus și care în bună parte e și ea un vis...)

Ce frică de viață a fost în tine, nefericitule!... Și ți-o ascunzi sub formule abstracte care ascund filozofii găunoase, ale ratării!... Și doar atunci cînd plecai în vacanțele tale, multe și puține, abia atunci te regăseai parcă, sosca în tine ca un călător bătînd la propria dar neștiută lui poartă, adevărul vieții tale și tu păceai să trăiești cu adevărat!... În lucrurile adunate în hol, pregătite pentru bagajul de-o lună, în casa lăsată curată, în femeia ta (pentru care aveai — pentru prima oară, de fiecare dată parcă — timp), femeia despre care nu știi nici azi dacă a fost frumoasă sau dimpotrivă, deșteaptă sau altfel, căci asta — ți se părea ție — ar fi putut să-ți ordoneze viața, să te așeze pe o treaptă a ei... și pe care, descopereai atunci, o iubeai, sau mai degrabă voiai s-o posezi atunci, fiindcă era ceva nou și tulburător în tot ce se întimpla în acele momente, dar mergeai întotdeauna prea repede cu gîndul și posesiunea se consuma mai înainte mental, și atunci interesul

îți scădea din nou, ca apoi să reapară în mașina care vă ducea, sau la volanul căreia erai tu însuși sau în camere de hotel...

Și vîntul acesta care ți-a căutat chipul — pipăindu-ți masca — care mereu ți l-a căutat în găsirea liniilor portretului!...

Cam asta e tot... Cam puțin vei zice, îmi voi spune eu însumi... dar acesta e meritul tău. Și-ți pui un milion de întrebări în legătură cu tinerețea ta dusă — nici măcar dragoste destulă! — cu bătrînețea ta, deși nu ești atît de bătrîn pe cît vrei să pari... dar ți-a intrat în singe *trăitul-înainte*, stăpînirea nebună a viitorului, cînd ți-am mai spus de atîtea ori că omul nu-i stăpîn decît pe trecut... Și ce rămîne din toate aceste lucruri decît legenda despre frumusețea ta morală, despre echilibrul tău (paradoxal, nu? dar oamenii din jur asta cred!) despre felul tău superior de a trăi, și toate mă însăpîmîntă de parcă mi s-ar potrive mie însumi și nu portretul tău l-aș face, ci autoportretul... Blazatul, ciocul, nefericit îmbătrînit, nu pot să te disprețuiesc așa cum aș vrea... Părceri de rău pînă la capăt pentru această iubire jalnică și absurdă cu care te-am înconjurat uneori, o Doamne!... Clipa aceea, Emanuel... Clipa aceea a rămas. Doar ea în disperarea noastră, a amindoură. Migala eujva care ne pipăie orb chipul, cău-tîndu-ne masca pentru nemurire, cu mințile lui de vînt, fixînd-o pentru eternitate în nemîșcare ori în mișcarea lumii... Fără s-o poată vedea nimeni, nici tu, nici eu, nici alții, dar îngrozitor de prezentă, ca o răsufare urît mirositoare... Un portret nevăzut, paralel cu legendele noastre. Un autoportret, Emanuel, asta e, nu știu dacă-ți dai seama, sau legenda te-a înghițit de mult cu totul și numai eu am mai rămas, că vorbesc ca o pasăre fără grai despre tine sau despre mine...

paul vinicius

natură moartă

in camera mea toate paharele-s ciobite.
patul scirție scaunele s-au deselat.
doar masa de scris mai deschide contururile.
o ginganie rătică se lovește de geamul ferestrei.
înăuntru în creier e cald.
acolo tu te dezbraci
cu spatele la tabloul agățat de perete.
copiii își iau notițe despre alcătuirea ta
inima ți-o desenează cu albastru.
„bună-ziuă, to'arășă!” — și te lasă singură
albă și goală în creierul meu.
in cameră-i frig și ce grea este pagina albă.
o ginganie se lovește de geamul ferestrei.

(fragment din poemul CARBON)

apărarea siciliană

lunar își plătea sotiția, se bucura sincer de fiecare
duminică legală, își iubea familia atât de mult încât
renunșase la pământ și o împăiase, zilnic îi ștergea de
praf cu o cârpă moale (tatăl, mama, soru-sa mai mică și
bunicii), stăteau nemșcați, așezați în jurul mesei din
sufragerie, soră-si îi schimba din când în când coafura
să vină băieții — și veneau, îi ascultau liniștea, îi
seriau câteva cuvinte mici pe pielea dezgolită — el îi
conducea la tramvai, la întoarcere îi spăla soru-si
capul până când dădea de alb, își cerea iertare de la
tatăl familiei (i se părea că bunicul tușeste, incurcat),
avea un fel al lui de a fi tandu, de a te pune pe gânduri
cu batista lui vesnic vișinie, cu felul în care privea
sălcile toamna când capul i se tulbura încet-încet în
apa verzuie din lac, b iat bun, domnule procuror, cine-ar
fi crezut?, cine-ar fi crezut că într-o bună zi se va
pierde cu firea, că va demonta televizorul bucată cu
bucată scoțindu-i toate piesele, pisându-le cu ciocanul
pe cimentul învâncat din bucătărie, exact la acea oră
atât de delicată, după cum bine știți, domnule procuror.

piine și dermatograf

capul mi s-a rostogolit pe străzi împăturit
într-un ziar de după-amiază. fata din franzelărie
imi zimbește oboșit, privește piinea și rindurile
scrise de mina ei subțire și albă cu creion
dermatograf — cuvinte puțin șterse din pricina
suderii, fata de la piine se trezește dimineața
la cinci, își innegrește ochii pentru mine, așa
o pot recunoaște mai ușor printre rindurile scrise
pe piine, mână și privește peretele alb : muncă de
zidar : piine / strat de ciment / piine / strat de ciment.

week-end la capăt

întinsă în iarbă cu ochii-nredeschși cit să
incapă o dungă albastră și firele de telegraf
tâind fragil cîmpia, degetele albe și lungi
lingă un mușuroi de furnică, fără un cuvânt
te-ai ridicat, ți-ai făcut de lucru cu fusta.
am rămas urzându-te un timp cum te micșorai,
cum te-ai micșorat încet-încet de atunci,
din seara când am deschis ușa și părul îți
căzuse peste clape, incurcând o clipă partitura.

fereastră camerei mele

am iubit femeile acestui oraș
în care casele se clatină într-una,
cîteodată se prăvăleau străzi întregi
până îmi cumpăram un pachet de carpați
alteori îmbătrâneam până cumpăram o piine.
și în zilele lungi ale iernii care s-a lăsat

PORTRET DE PRIETEN

U poți vorbi despre poetul Paul Vini-
cius fără a lua în discuție **personajul** cu același
nume, cel în carne (mai ales inimă) și oase (mai
ales ale frunții). Printre membrii cenacului **Uni-**
versitas umbla vorba că oricît ar fi de „bun”
sau de „rău” poetul Vinicius, biografia sa —
oricum romantată — este una de poet genial.
Eu, cel puțin, cunosc atîtea povești bahic-erotice
și carnavalesci cu și despre Paul, încît aș putea
„construi” pe loc un text urmuzian apocrif.
Fata de cea ce trăiește (sau a trăit pînă acum
cîțiva ani) Paul — poezia sa este un fel de lux,
un fel de **hobby**. Dacă „textele” sale și-ar cîști-
ga odată și-odată curajul de a se spune pînă la
capăt și — mai ales — dacă și-ar cîști ga **trans-**
parența mediatoare care sã dea exemplaritate
lirică gîndului și faptelor de zi cu zi din care
— cum altfel? — se hrănește versul : poate e-am
avea de-a face cu **implozia-explozia** intitulată
Paul Vinicius. Oricum, rîndurile de mai sus
le-am scris **din interior**, ca prieten, și nu pot
miza pe caracterul lor de obiectivitate.

Așa cum se prezintă în pagina de față, poe-
mele lui Paul au incisivitate : aproape fiecare
„text” conține „versuri mari”. Idei poetice
care-ți urmăresc și-ți grupează — șocant —
gîndurile. În final prinzi gustul bun și amar al
expresivității ce vine din **oboseală, tristețe și**
scîrbă. Eul liric al acestor poeme este unul a-
proape disperat de faptul că trebuie să lupte
cu lumea de-afară — cea a „oamenilor noi” —
și cu „omul nou” dinăuntru, cel al nostru, al
fiecăruia și-al tuturor. Cred că se poate spune
despre o bună parte din poezia lui Paul Vini-
cius că ea „redă” disprețul față de lumea de
ingeri cenușii, de vesele uniforme și de apla-
tizate manechine, lumea în care am trăit, pe
care am format-o și în care — se pare că —
vom mai trăi ceva vreme.

I-aș mai dori lui Paul să-și aducă aminte că
există și o **înțelepciune** a sabiei, oricît de ascuțit
și de agresiv ar fi tășul ei. Această **înțelepciune**
constă în faptul că o sabie (de samurai, de
exemplu) „se bate” din foarte multe oțeluri, în
foarte mult timp și numai în anumite perioade
ale anului, atunci cînd metalul ei roșu, încins,
poate fi răcit în prima zăpadă căzută în locuri
considerate sacre.

Cristian Popescu

am învățat despre mine

că ceea ce vedeam pe perete aducînd a fereastră
nu era decît reflexia unei furculițe
uitată pe covor.

(fragment din poemul CARBON)

dimineața lingă ziarul de dimineață

somnul este o stare lichidă. la suprafață sirenele
încep să șuiere, citiva inecați fumează în vestiarul
cu femei inecate, toate inecatele par gravide ; toți
bărbații inecați par femei, sub jetul de robinet
liniile feței se întăresc, lingă aburul cafelei, în
vitrina neagră crescută din ziarle de dimineață,
chipul își revia masca obișnuită, tu încă dormi, somnul
este o stare lichidă, dacă s-ar răsturna ceașca de
cafea, cu greu v-aș mai putea deosebi.

pasager

o să adorm o să uit : camera de hotel și recepționera
care-mi zimbea din fiecare milimetru de piele, străzile
pustii care se strîmtau în dreptul unei croitorii,
dispărînd subtil înspre ora opt, taverna cu poze
prăfuite și mișcări clătinate de balet, va mai rămîne
doar o peliculă fină de fum de țigară, pachetul de
carpați aproape gol, și ea — singace, cu trup toamnațec
de galbenă luminare — micșorîndu-se tot mai mult, pînă
la dimensiunea desenului de pe bikini.

prosoapele, paharul, ferestrele albastre

s-a inopiat, la început, ideea fixă că nu mai pot
mișca. o lună-nceșoșată arde virful plopului, peste
drum, o luminare enormă, atât de liniște încît
pendula taie camera în două jumătăți exacte, tîmpla
mi se deschide în două jumătăți exacte, căzînd
simetric pe covor, săptămîna abia încheiată, o
sfoară suficient de groasă, suficient de lungă, și
vodeca, valsînd în cea mai frumoasă rochie albastră.

cîmpie roșie

o să te scoli de la masă și o să zici : mă cheamă țara, ei
își vor face de lucru cu lingurile, nu te vor privi, cel mult
ricicîturile de fier pe fier din castroane te vor întovărăși
pînă la ușă și de acolo uruitul de tren tîind în ră-timpuri
cîmpia.

poster

de trei zile plouă încontinuu, picăturile
desenează pe geam stufărișuri vii mișcătoare,
camera a devenit o cutie acustică, stau și
fumez lingă limba galbuie aruncată de lampă
peste masa de scris, pe ușa dinspre baie
fata în bikini zimbește mai departe pe
nisipul unei plaje sub un cer azuriu-azuriu,
părul îi curge neglijent în nisip, din spate
apa aduce a bărbat în albastru, așteaptă
nemșcat ușor aplecat în profil.

umbra mîinii drepte pe coala de scris

dimineața vine dinspre abatoare, se freacă de
cutia de chibrituri, îmi aprinde țigara, încerc
să mă concentrez asupra tavanului, dar fumul îl
face să dispară, e luni, e ora la care
vinzătoarele de la piine devin treptat albe,
visul mai stăruie încă lipit de osul frunții,
mă lovește de un scaun, presar două lingurițe de
cafea, din robinet curge lapte și miere, puțină
geografie, puțină gimnastică în fiecare dimineață,
frigideru-i curat, pereții sînt curați, masa e
curată, număr pînă la zece, la zece cafeaua e
gata, cafeaua e fierbinte, cafeaua este neagră,
în ea, tavanul ușor aplecat, și locul de unde
pornește tîmpla.

șantier

ne-ar fi prins bine o femeie, nu de alta, dar
eram nerași și murdari, serile beam un vin
distilat din cărămidă, nopțile jucam cărți
licitînd totul pe spuma unei zile care nu mai
seosea, cine-ar fi zis că ne prefăceam, că de
fapt ne plictiseam tot privind coama dealului
de atîția ani și ani, nimeni nu apărea,
schelele fluierau uneori cînd vîntul se
întetea, semănam tot mai mult între noi,
aveam același zîmbet timp așa cum ni se
întărise cimentul pe chipuri.

bar, noaptea,

unde mai tîrziu au murit ca șobolanii

unei amintiri cu buze rujate,
anterioare cutremurului din '77.

nu se mișcase, dar fumul sau poate muzica ieșind
greaie din lăzile de difuzoare, poate alcoolul,
care arunca scîlpiri lăioase pe gîturile răsucite
făcuseră ca ea să pară că se mișcă, sau, în tot
cazul, picioarele ei — arcuite în scaunul înalt
de lingă tețghea — întînseseră puțin încăperea,
creponaseră apoi pereții, deschizînd în zid o
fisură prin care botul descărnat al morții, în
toată splendoarea ei.

Pasărea care zboară prin pământ

Geografia nevăzutului... Nu pre-text de literaturizare, ci săgeată fierbinte, ochind viața fiecăruia dintre noi. Da, să regăsim atunci literatura în străfundul propriului suflet, să dăm paginile de carte cu teama sau cu înfrigurarea cu care dăm colul străzii, neștiind ce ne așteaptă „dincolo”, balaurul cu șapte capete, limuzina neagră a securistului sau însuși... Graalul! Dacă n-aș scrie despre literatură cu asemenea simțămînt n-aș mai scrie deloc. Fantastic și real, granița dintre ele nu a fost niciodată trasată hotărît. Fiindcă nici realul nu este atît de terestru pe cît se crede, nici fantasticul atît de... aerian. De fapt, nu atributul de „fantastic” sau de „realist” conferă valoare unei opere artistice, ci efectivitatea existențială. Așa cum cotidianul poate fi nesemnificativ, în egală măsură și secvența cea mai onirică poate eșua în platitudine. Pentru a deveni efectivă, existența trebuie să fie străbătută de o cuanță de ființă. Numai atunci timpul se oprește iar litera are chip de madonă sau de gorgonă. Ce e iluzoriu devine apăsător de real, după cum realitatea se împartășește din licoarea unei „alte lumi”. În această schimbare de atribute, singurul element constant este Sensul, păstrînd atît duritatea osului cît și vibrația aripei. Dar aripa unei păsări care poate zbura și prin... pământ, chiar pînă la capătul nopții, pînă acolo unde pământul se subție și „crapă” spre zarea altui zbor. De fapt, marii scriitori realiști au avut mereu această disponibilitate de-a-și trăda condiția. Geniul lor se ascunde tocmai în asemenea dezertări misterioase. Există oare vreo asemănare între Geoffrey Firmin, din „Under the volcano” al lui Lowry și Apostol Bologa? În primul caz, halucinatoriul este dominant, alcoolul ingurgitat de Consul fiind însăși licoarea infernală datorită căreia celui încă viu i se pare că trece prin lume ca printr-un lung coridor mărginit de leșuri. La Rebreanu, nota realistă este mai accentuată, dar și damnațiunea lui Bologa se afundă în abis. Să ne amintim trecerea sa prin pădure, ca o prefigurare a tărîmului lui Hades. Spinzurații (leșurile) care atîrnă în copaci și pe lingă care trece sint și nu sint simple prezențe fizice. Mai mult decît evidența lor corporală, ei formează o scriere ciudată, o înlăntuire de hieroglife ce vestesc mineralogia bolgiilor, dacă nu sint bol-

giile inșele revelate brusc pămînteanului înfricoșat. Dar, în drumul său, Apostol observă și „o creangă groasă, liberă...” Ea sugerează, la prima vedere, locul de unde va fi spinzurat nefericitul, dar, în economia romanului, creanga împlinește un rol imprevizibil. Acesta este momentul cînd deschiderea spre fantastic oferă cea mai mare deschidere. Rebreanu se oprește pe acest prag și nu vrea să meargă mai departe, dar prăpastia, oricum, nu mai poate fi acoperită. Pădurea în care copacii erau spinzurători se transformă într-o pădure damnată prin ea însăși, în care crengile arborilor, dacă nu rădăcinile, ies din „cumințenia naturii” și inchiuie o antinatură. Apostol e pe pământ sau „sub pământ”? Pămîntul e pămînt sau a dobîndit transparența neverosimilă? Natura își mai păstrează inocența neutralității sau a ajuns și ea locuită de Sensul suferinței universale? Întrebări fără răspuns, așa cum natura ambiguă a simbolului — și tot ce e creat este și simbol, — nu poate fi decantată. Poate fi doar privită și talmăcită. Aici, analogiile sint cheile care desfac apa lucrurilor și lemnul copacilor...

În infernul dantesc, mai exact în cîntul al XIII-lea, care descrie cercul al șaptelea, este localizată tot o pădure la fel de bizară ca și pădurea lui Rebreanu. Numai că aici ne aflăm chiar pe celălalt tărîm unde cruzimea viziunii e, firește, mult mai puternică și unde fantasticul trece în realul cel mai hidos. Inițial, ego-ul dantesc ce întreprinde călătoria are un sistem pămîntesc de percepție și nu poate pricepe care este sursa neconținutelor gemete pe care le aude. Dar Virgiliu îi explică:

„Ar fi de ajuns să frîngi / cu mina ta o mladă fără rod... Am smuls atunci o creangă dintr-un nod / de prun sălbatic ce creștea stufoș / dar trunchiu-urîl : De ce mă lași schilod? / Și plin de singe, un singe negricios, strigă din nou: De ce-mi faci strîmbătate? N-ai pic de milă duh nesățios?” (trad. Eta Boeriu). Scena este descrisă cu multă precizie și fără menajamente. Toți sinucigașii pămîntului au fost transformați în arborii celuiilalt tărîm pentru ca, prin torșiunile și frîngeriile lor repetate, păcatul lor să fie cu atît mai aspru pedepsit. Am apelat la acest exemplu deoarece îl „completează” pe cel anterior, întregind astfel tabloul universului fantastic-real, real-fantastic, unitate perfectă, androgină. De fapt,

Lumina se stinge
in casa de-alături —
pasul unui trecător răsună mai tare !

Constantin Abăluță

creanga pe care o vizualizează Apostol este totuna cu creanga pe care o rupe Dante, creangă damnată și a damnării, semnul care unește două lumi, și, alăturîndu-i-se „creanga de aur” a lui Aeneas, cele trei lumi: de la tenebrele subpămîntene pînă la azurul ce spaia chipurile zeilor. La mijloc, se află pămîntul intercesor, spațiul unde toate cele nevăzute capătă aproximare lăsîndu-se numite în limbajul simbolurilor. Și cu cît simbolul este mai neobișnuit cu atît invizibilul spre care țintește exercită o forță de atracție mai puternică. Arta se naște astfel ca o geană de nor sau ca o punte de mătase ce trece prin fața unui abis sau cer de necuprins. Efortul dantesc de-a descrie tărîmul de unde nimeni nu s-a întors reprezintă de fapt o desăvirșită, strategie simbolică. Poate ar fi ridicol să credem la propriu în sinucigași transformați în arbori, dar cred că nu este deloc absurd să vedem în castanii sau plopii pe lingă care trecem zilnic și alteva decît niște plante obediente. Oare geniul shakespearean nu a intuit sfîrșitul lordului scoțian tocmai în momentul în care pădurea de la Dunsinane va începe să umble smulgîndu-se din rădăcini? În piesă, momentul în sine e redat prin oștenii care pleacă acoperiți de frunze pentru a sugera smulgerea arborilor, dar sensul e pînă la urmă același: încălcarea legii naturale, ieșirea din cumințenia firii pentru a aproxima nevăzutul din om și de dincolo de om. Dar iată cum se intitulă o legendă populară românească din volumul de legende, ediția lui Tony Brill: „De ce nu pot arborii îmbla?” și are următorul început: „Înainte de multe mii de ani, era o vreme cînd și arborii puteau îmbla”. Probabil că și în folclorul celt există o legendă similară și Shakespeare a avut știință de ea. Numai că a privi arborele ca pe o ființă vie, cu crengile care se mișcă aidoma unor brațe și cu rădăcini umblătoare nu înseamnă a crea un duplicat uman nesemnificativ. În această legendă, mișcările arborelui sint, pînă la urmă, pedepsite, fiind considerate un sacrilegiu. Dar acea creangă a stejarului care se mișcă precum un braț de om, neîind nici pe departe braț de om, trimite gîndul spre un Eden pre-cosmic în care toate cele statornicite de milenii trăiau o altă existență, mai „efectivă”. Căci într-un illo tempore, arborii um-

blau, plopul făcea pere, diamantele străluceau în colbul drumului, iar pe cer luminau deodată soarele și luna. Mi-e astfel imposibil să nu mă gîndesc că acea creangă din „Pădurea spinzuraților”, în aparență imobilă, neutră, trăia în adîncul ei vegetal nostalgia pentru vremurile cînd se unduia și se mlădia cuprînsă de bucuria mișcării depline. Cred că Apostol privea cu teamă creanga nu numai fiindcă presimțea că de ea îi va atîrna streangul, dar și simțea nedeslușit puterea ascunsă în brațul de lemn ce-l așintea din negura pădurii. Iată, însă, o altă legendă prezentată în amplul studiu al lui N. Cartoian „Cărțile populare în literatura română”. Ea se referă la soarta tristă a unei femei care a muncit în zi de sârbătoare, neavînd nici un pic de spor. aluatul piinii rămîind necrescut. Atunci femeia a văzut venind alte trei femei cu cite o făclie aprinsă în mină. Erau cele trei sfînte zile: Sfînta Duminică, Sfînta Miercuri și Sfînta Vineri. Ele o ajutară pe femeie să-și ducă treaba la bun sfîrșit, dar apoi o rugară să se spele, să se gătească și să se întindă pe laviță. Așa și-a dat ea duhul, dar partea ciudată pornește din acest moment. Sătenii, văzînd-o moartă, au încercat s-o ridice pentru a o îngropa, ceea ce nu s-a putut în ruptul capului. Neputînd s-o ridice, se gîndiră să taie picioarele laviței. Și, cum spune legenda, în timp ce tăiau cu un ferăstrău, începu să țîșnească singe din stîlpi... Și aici lemnul poartă suflet om, și aici omul este adus în fața Dumnezou, și aici natura nu mai e simplă, natură, ci vehicul al Sensului, intrînd într-o perspectivă teleologică. Nu ne aflăm în infern, ne aflăm pe pămînt, dar ce e pămîntul, decît o pînză de minerale care plutește între osîndă și grație? „Atunci voi zbura cu capul înainte în pămînt” — spune Faust-ul lui Marlowe, fragment citat de monsieur Laruelle, prietenul Consulului, țînd pe brațe cartea de teatru elisabetan. Un om trăiește în fiecă piatră, străbate fiecă piatră, iar pămîntul este o piatră mai mare sau un nor prin care viețile oamenilor trec spre a fi citite de Mîntea niciodată adormită. Nu, aceasta nu e metaforă gratuită, ci existență efectivă pe care o trăim atunci cînd, rupînd o frunză, auzim un sunet neștiut, plîns și bucurie.

Dan Stanca

cassian maria spiridon

Metafizica nopții

clipă / iute trecătoare din plin
insingerată
(omul moare)
există vreo scăpare
din nimicișorul laț
— ce vinător cerese
își lasă părășile / capcanele pe veci
și pentru totdeauna uită să le strîngă —
de-ar fi să vină
în liniștea stelară
cu oboseală-n suflet
prin ceața friguroasă
(pe drept universală)
prin cine oare teama l-ar îndemna să fugă
cu păr și limbă împleticite
— ochiul stors de lacrimi / din 'nalturi
ne privește —
act de necuviință / deschiderea abstractă
o breșă de lăcere / în inima din mine
celei multe
îți sint urmele
pe malul mării
în părul stracojiu / suviță de argint
e semn că marea-și va tăia
un drum peste mormint
vino
e noapte / în care toate sint cuprinse
o sîda boreală / prin ochiul ca de sticlă

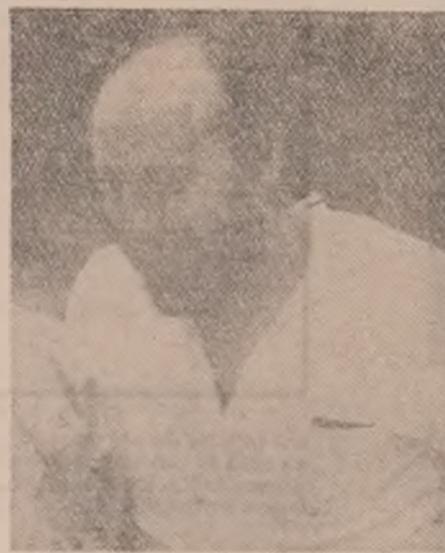
un crater grecese e inima
plin de lacrima nopții
un crater cu scena domestică
a doi hopliți ce-și vorbesc
de-ale vieții homerice lupte.

Lacrimi de jur împrejur

toate ușile sparte
tot trec dintr-o parte
în altă parte
sufletul îl străbat
de ce suferința / ziua împușcată în spate
o sinceră singurătate
(să ne ierte cu atît Preaștiătorul)
în piept / înfășurată inima în lanțuri
ce-ar fi să ne iubim
cu ochiul trist
să-ți cauți umărul
umărul ce-ades m-a părăsit
mă-ntr-un de sint / contemporan cu mine
cu spiritul ce licăre
/ ca într-o oboseală sobă de mangan
— despre poezie numai bine —
cerul e la fel de albastru
totdeauna-n urmă / singure-au rămas
gînduri și iubiri neimplinite
— omul moare-n orice împrejurare —
nu moartea / sau și ea
doar viața / ca o țepușă lemnoasă
de lumină
pas de alcool în noaptea / impresurată
dear astre secționate
și viața ca o vinătoare
nu moartea (dar cine)
tu înfrigurată / atît
spre a-ngrășa melancolia
avem lacrimi

Metafizică și neant

(epistolă umană)
x
de ce există
sau
de ce există / în general / ceva
și numai bine
nimic
ceea ce există

mă dedau nimicirii
printr-o epistolă carnivoră
în care descriu extazul inecului
în singeroasa vale
x
în spiritul
/ în albia de frig și durere
atît cît puterile vor să mă lase
gîndesc /
dimineța
tină și neasemuită
precum steaua sortii
vine / purtînd eșarfa singerindă
îmi spune
ce-ai făcut pînă azi
(cu toată tristețea / în piept adunată)
pentru ce / în răbdare / zi de zi
ce-ai născut
x
cînd turmele cerului
închină la zeus
/ puhoalele de ape
îți pare firească orice imperechere

între durere și beție
între femeie și neant
vai / ce știe moartea
cînd se apropie de ciîncle
care lătrînd / se vrea și el a exista
printre atîtea drame personale.
* * *
și părul / și da / (uneori) ți se face
măciucă
reaoția / nu neapărat legitimă /
la faptele
vieții
la înclăștarea cosmică dintre tot
și nimic
— sint străzi pe unde trece poetul
fumeșos / ca o locomotivă sub presiune
— sint locuri ale cîmpului unde poetul
își lasă casele
— sint clipe /
cînd lumea se schimbă la față
cînd marea își tulbură adîncul
atunci / poetul își plimbă meduza
privirii / prin cele mai clare și
întunecate
hărți ale sufletului
cu lacrimi roșii picurînd în blindajele
nopții
ce știu despre viață
ce cunosc din existență
/ nu au importanță
pentru un spirit tumefiat
/ de tăvălugul
impetuos al nopților și zilelor
pe care sufletul (în toate sforțările sale)
nu-l mai poate opri
că împărăția cerurilor / nu-i dată
omului / spre mintuire
nu-i dată nici spre împăcare
e crinul / bolnav / în palmele deschise
e mărăguna ce-nroșește gingiile
aici
— nu-l adevărul meu —
nici unde ploile spală de singe
crucea / cîmpul de luptă / mina lui cain
— sint lungi șiruri de zile în care
poetul duce existența condamnatului.

Renășterea de catifea

Este, în destinul artistic al lui **Raffaello Santi**, zis **Sanzio**, un fel de predestinare a eminenței, ființa lui alinându-se în epocă expresia idealului de echilibru și echilibru, imaginea expansiunii harului divin asupra faptelor de cuget și simțire ale omului. S-a bucurat de favoruri din tinerețe și a lucrat ocrotit de iubirea celor din preajmă. L-au pizmuit doar spiritele demoniace, ce i-au fost contemporane, și care purtau în ele sămînța rostirilor unice. Michelangelo era unul dintre acestea, căruia îi venea greu să accepte forma plutirii serafice, pe care o intruchipa arta lui Raphael, de vreme ce el aparținea aceluși chinuitor tărîm teluric, ce împingea umanitatea spre înălțarea prometeică, prin sacrificiu.

S-a vorbit mult de pictura acestui „penel fericit”, ca despre o sinteză a **Renășterii clasice**, în care inefabilul construcției plastice și profunzimea acordurilor cromatice și-au aflat, prin arta lui Raphael, expresia deplină a armoniei și echilibrului. Acest artist a consacrat în arta europeană, în termeni definitivi, **idealul umanist** al creației picturale. Cu Raphael se închide o mare vultură a istoriei artelor, care începe cu Giotto și Fra Angelico, și continuă cu Mantegna, Botticelli și Piero della Francesca. O ascendență a arhitecturării pure, în care imaginea lumii se conturează în forme ideale, aurcolate de sevele vitalității divine. Pictura se desprinde, încet dar sigur, prin contribuția acestor clasici ai Renășterii italiene, de modelele artei ritualiste. Ne aflăm, odată cu apariția lui Raphael, în punctul de unde viziunile antropocentriste ale marilor titani ai Evului de Aur — Michelangelo și Leonardo da Vinci — au impus **mitul omului** în imediată vecinătate a celui demiurgic.

Raphael a prefigurat acest important salt al picturii către o monumentalitate concepută în termenii unei interpretări aproape laice a motivelor picturale, compozițiile sale din incintele Vaticanului impunând prin extraordinara rigoa-

re stilistică și prin rafinamentul tehnicilor de colorare. De fapt, aici s-a consolidat **rafaelismul**, ca stil și metodă, ce avea să dea naștere unei mari școli în pictură și unui curent de referință în istoria doctinelor estetice.

La Raphael, pornind, iată, de la **Madona cu pruncul** (Sixtina), se întindec două tendințe, afirmate cu vigoare pînă la el. Este vorba de arta compoziției portretistice, în pictura de gen cu subiect religios, pe care Mantegna a ilustrat-o strălucitor, cu o rigoare ce numai suportă reevaluări. A doua tendință pornește din experiența picturii și, indeosebi, a paletei lui Botticelli, pe care, probabil, tînărul pictor pornit din natalul Urbino a cunoscut-o în ambianța domeniilor Medicilor și a spiritualității florentine, foarte prolifică, la vremea aceea, în modelarea personalității creatoare a numeroșilor artiști ce s-au aflat în contact cu ea. Din aceste două filoaane se aliază și se alimentează, o vreme, arta lui Raphael, prin exercitarea nu a unei influențe directe, ci a unui răspuns ontogenetic. El „respira” în atmosfera picturii celor doi mari înaintași, maturizarea lui artistică săvîrșindu-se pe fundalul ieșirii lor din arenă.

Epoca romagnolă a vieții artistice a lui Raphael a fost și cea mai densă în dezvoltarea virtuților novatoare și de perfecțiune stilistică, pe care geniul său creator le-a impus în arta picturii. Picta cu o frenezie rar întilnită, uimindu-și discipolii și pe protectorul său, papa Leon al X-lea, în comanda căruia se afla. Avca dezinvoltura geniului răsărit și în spectacolul ce-l crea cu arta sa în palatul papal sau în alte incinte nobiliare pe care era chemat să le decoreze, ca și în societatea de care se lăsa întotdeauna înconjurat cu joială plăcere. Avea și ceva din aroganța tinereții învingătoare, a succesului care nu-l ocolea și din care se nutrea cu prisosință. Aceste note distincte ale prezentei sale sociale i-au și creat unele inamicități printre congeneri, alura lui de artist fericit traducînd în ochii multora simbolul însuși al artistului dăruit de muze, vocea de referință în tot ceea ce trebuia să exprime spiritul și geniul locului și al timpului. Numai că acesta era doar începutul, ființa lui solară, ce a scos din culori toată vibrația luminoasă pe care i-a inspirat-o realitatea, arzînd prea repede și săvîrșindu-se înainte de a descoperi suflul pu-

ternic și inconfundabil al marilor voci, ce aveau să definească titanismul creației din **cinquecento** al Renășterii italiene. Raphael, așa a fost să fie, s-a oprit la porțile de unde omul creator nu se mai mulțumea cu gîndul de a atinge sublima alcătuire a ființei divine, de a se regăsi ogîndit în universal pur de simboluri spirituale care o compun, ci de a se substitui marelui Creator, de a gusta din miera sacră a Facerii într-un gest demiurgic care îl situează pe om, pe artistul creator, în centrul universului. Ideal ce se regăsește cu plenitudine în arta post-rafaelităților, cînd personalitățile ce s-au manifestat în occidentul european au conferit artei, acestei pămîntene deprinderi, forța și sublimitatea gesturilor sacre. Așa se explică de ce astăzi pictura lui Raphael — raportată, de exemplu la cea a lui Michelangelo, Velasquez, Bosch, Dürer, da Vinci — aparține vârstei de catifea a Renășterii, a timpului dulcilor incintări, departe de convulsionanta odisee a artelor „secolului de aur” ce i-a urmat.

Corneliu Antim

muzică

Mamaia'90

Condiție specială

Soare — apă — apă — soare”, nisip îndesat cu pumnul pe gura clepsătrilor, o adiere dinspre Tomița-Capului, ce-ar fi zis el la T.V. în momentul acela în care-am întinerit brusc, ce-am avut și ce-am pierdut, ce-am pierdut și ce-am găsit, cum vedeți, gînduri, dacă nu negre, destul de decolorate de soare — apă — apă — soare... Dar cura de optimism e obligatorie. Ne obligă bronzul de pe bratele tinerețelor fete. Cu puțină imaginație, zmeurata băutura națională poate concura cu pepsi-ul, iar Iordăchioaie cu Elvis. Dacă vrei, poți...

Mărturisesc că, inițial, am vrut să fac o analiză mai amănunțită și mai severă a actualei ecizii a Festivalului de muzică ușoară Mamaia '90. Au fost, trebuie spus, și ceva falsuri (poate emoția debutului) și melodii mai „ieftine” (sîntem prea săraci pentru a ne putea permite...). n-a lipsit, ca un trist remember, nici compozitorul ce nu demult se specializase în „originalul” gen al omagialelor (G. Grigoriu), m-a indisputat calitatea majorității textelor, meteahnă mai veche a muzicii ușoare de la noi, dar și de aiurea („ne-am iubit imens o vară-ntregă”, „taina lumii azi am aflat” — ar mai rămîne de descoperit taina poeziei, „nu vor asfalt și ziduri, doar un pic de iarbă” — dar ce ne facem cu gropile din Calea Călărăsi?), notarea trebuie gîndită în așa fel încît, la nevoie, să nu fie obligatorie acordarea premiului I televiziunea, de aparate vechi, a mai dat și ea chixuri, dar, una peste alta, efortul de înnoire a „formulei”, de revitalizare a festivalului s-a resimțit. Am fi neputini și dacă am uita prea repede că vigilența „ochi” al culturnicilor (despre „urechi” ce să mai zicem) era interesat mai mult de „decenta” mișcărilor în scenă și de lungimea fustelor decît de valoarea creației în sine. Și asta a lăsat urme. Dar breșa a fost făcută. Au fost promovați tineri, ați interpreti (Laura Stoica — o frumoasă promisiune, Adrian Enache, Daniel Iordăchioaie), cît și compozitori (mai experimentatul Viorel Gavrilă, Bogdan Cristinoiu, Șerban Georgescu și alții).

Orchestrațiile s-au mai înviorat — sintetizatorul își spune cuvîntul... Au apărut accentele satirice (atenție, totuși Tanta și Costel sînt pe-aproape). Prezența scenică e mai dezinvoltă fără să cadă, har Domnului, în „zgomotul și furia” interpretelor de rock. I-am ascultat cu plăcere pe invitații din Chișinău și București, Anastasia Lazariuc, Elena Cîrstea, Gabriel Cotabiță (în semi-travesti, cu cercei), interpretii străini, frumos gestul de a accepta „condiții” mai modeste, au fost și ei agreabili. Un moment simpatie prin naturalitate și umor am avut în scurta retrospectivă muzicală Horia Moculescu, puțin prea preocupat, însă, de „accidente” autobiografice legate de fosta cenzură. Toate aproape bune, aproape frumoase pînă la prezentare. Și ce importantă are aceasta într-un festival!... Domnul Ursulescu a fost „dezinvolt”, lipsit de umor destul de făcut eforturi notabile sau poate tocmai de aceea, a patinat mai mult sau mai puțin discret între licențiozitate (după licență proprie) și banalitate (după licența, probabil, a „textierului”). Păcat de dicție! Spre sfîrșit, domnul Emanuel Valeriu, umplînd cu dificultate un spațiu, nu se știe de ce, mort, ne-a oferit un mic „show” cu amintiri din culisele unor trecute concursuri. Am reținut ceva despre un juriu „ceva mai în-cuiat decît sper să fie cei din juriul de azi”. Fără comentarii.

O notă optimistă în final?... De ce nu... La Conservatorul Ciprian Porumbescu se va înființa o secție de muzică ușoară, creație și interpretare. O excelență inițiativă. Dacă au apărut sponsorii, e cazul să apară și noii profesioniști ai genului. Talente avem.

Valentin Petculescu

t.v.

Vrajbă

cu orice preț?

1. Scriu aceste rînduri miercuri, 29 august. Miine se implinesc 50 de ani de la înfăptuirea odiosului Diktat de la Viena, prin care României i se răpea o mare parte din Transilvania. O bună ocazie, împlinirea acestor cincizeci de ani pentru istorici, gazetari, poate pentru bătrîni diplomați, de a evoca pașnic, în săli de conferințe ori, firește, în paginile publicațiilor, ceea ce s-a întimplat (nenorocirea) și ceea ce de asemeni s-a întimplat cu cîțiva ani mai tîrziu (înlăturarea nenorocirii). Dar diferite apeluri — pline de bune intenții — publicate sau rostite nu fac decît să toarne gaz peste foc. Cînd s-a mai pomenit, într-o țară a lumii, să se aniverseze nu o dată glorioasă din istoria ei — ci una jalnică? Or, se pare că spre asemenea „festivități” am luat-o, și să dea Dumnezeu să n-am dreptate! Că doar un nou masacru ca la Tg. Mureș ne lipsește, că să ne facem definitiv de ris! Problemele mici și mari ale etniilor conlocuitoare se pot rezolva — niciodată definitiv și spre perfectă mulțumire a tuturor, dar se pot totuși rezolva — prin discuții îndelungi și răbdătoare. Ba chiar și prin discuții mai puțin răbdătoare. Dar nu prin masacre! Am să fac mărturisirea compromițătoare pîntru mine că aș fi preferat ca, în anul acesta atît de tulbure, nici să nu se discute despre respectiva aniversare, ci să fie numit un comitet care să pregătească un colocviu al istoricilor (poate internațional) pentru 1991! Îmi îngădui să spun ceea ce, în versurile mele spun de treizeci de ani, iar într-un articol n-am scris niciodată: **mi-e frică!** Da, mi-e frică (nu la figurat, ci la propriu) de ziua de miine. De 30 august. Nu știu cite religii sau culte religioase se află azi pe teritoriul României, dar, dacă va fi (așa cum sper, așa cum vreau să cred) o zi pașnică, voi aprinde toate cele cincizeci de luminări pe care le dețin întru slava oamenilor (necredincioși — sau credincioși de orice rit) care își vor ține firea și nu vor răspunde nici măcar la cele mai mărunte provocări. (Sau la cine știe ce aluzie, care poate fi, foarte bine, și total nevinovată). Întru slava oamenilor care sînt chemați să-și vadă de atît de importante lor treburi personale și să-și țină firea, trecînd nepă-

sători prin preajma posibililor exaltați, indiferent de eșnia căreia îi aparțin acești exaltați. Dar, încă o dată, să sperăm că și oamenii cu firi mai puțin echilibrate vor avea puterea să se stăpînească, și asemenea „exaltați” nu există decît în imaginația mea.

2. Foarte interesant **Studioul de literatură** de aseară, cu contribuția excelenților prozatori Adriana Bittel și Dumitru Dinulescu (între alții, asemenea lor). La zece ani după moartea marelui dramaturg care a fost Teodor Mazilu, domnul Dinulescu nu a rostit decît cîteva fraze, dar în aceste fraze a spus esențialul: că Eugen Ionescu și Teodor Mazilu, amîndoi născuți în România, au fost și rămîn reprezentanții glorioși, de talie mondială, ai „teatrului absurdului”, tip de teatru postcaragialian pentru care, iată, românii sînt excelent dotați.

3. Nu-mi uit datoria săptămînală și-i amintesc domnului Răzvan Theodorescu ce frumoase promisiuni ne-a făcut în legătură cu starea Deltei — și cit de repede l-o uitat. A cita oară scriu: **S.O.S., domnia Theodorescu?** Nu știu. Dacă domnia-sa dorește, le putem număra împreună.

Florin Mugur

P.S. Dintr-o eroare pentru care îmi asum răspunderea, numele publicistului **Lucian Pavel** a apărut, într-o telecronică mai veche, „Lucia Pavel”. Regret.

F.M.

Fantasticul eliadesc

Încercarea de a restitui Occidentului opera literară mai puțin cunoscută a lui Mircea Eliade ne apare ca o necesitate nutrită din caracterul unitar al operei sale și din imperativul așezării romanelor și nuvelor eliadesci la locul cuvenit, alături de cele ale lui Borges, Italo Calvino, Julio Cortazar și ale altor reprezentanți meritori ai realismului magic sau mitic.

Restituirea are drept conținut traducerea în limba engleză a romanelor și nuvelor: **Isabel și apele diavolului, Înțorcerea din rai, Huliganii, Nuntă în cer, Pelerina, Nouăsprezece trandafiri, Tinerețe fără tinerețe**; prin încercările celui mai important, până în prezent, monograf al vieții și operei de până în 1945 a savantului Mac Linscott Ricketts.

Ultimele trei nuvele enumerate, scrise de Eliade în 1975 — **Pelerina** — 1976 **Tinerețe fără tinerețe** și 1978 — **Nouăsprezece trandafiri** au apărut pentru prima dată în limba engleză într-un volum al seriei de traduceri „Literatura și gândirea românească” intitulat „Tinerețe fără tinerețe și alte nuvele”, în 1988 la Ohio State University Press.

Apariția și îngrijirea cărții a constituit rezultatul eforturilor profesorului de literatură comparată, literatură engleză și studii Vest Europene de la Universitatea Indiana (SUA) — Matei Călinescu.

Studiul introductiv al cărții intitulat „Fantasticul și interpretarea sa în nuvelele de mai târziu ale lui Mircea Eliade” se impune ca un important eseu.

Criticul își propune să scoată în evidență specificul fantasticului eliadesc în care conflictul dintre supranatural și cotidian devine nucleul interpretării, al unei hermeneutici imaginative sau

creative. „Fantasticul interpret”, cum este numit de Matei Călinescu, realizează în raport cu „fantasticul prezentării”, specific literaturii fantastice moderne, o schimbare de raporturi. Dacă în acesta din urmă lumea supranaturalului intervine în cea cotidiană răsturnându-i logica bazată pe cauzalitate, cititorul agățându-se de cadrele și termenii obișnuitului pentru a înțelege misterul, în fantasticul eliadesc lipsa de sens aparține cotidianului, fără ca supranaturalul să mai amenințe coerența lumii. A trece dincolo de aceasta

și a accede la sensul adevărat înseamnă a recunoaște, că un proces de anamneză, miracolul și influența lumii supranaturale.

În nuvelele prezentate în volum și în literatura eliadescă de mai târziu, în general, avem de-a face, după afirmațiile lui Matei Călinescu cu o **ontologie a imaginarului**. Supranaturalul se instituie cu încărcătură ontologică fiind ca rezultat al invenției, al re-venției. Este vorba de funcția creatoare de noi sensuri, de noi lumi a fantasticului. Prin acest „fantastic al interpretării” cititorul ar avea acces, la sacrul camuflat în profan.

Instrumentul conceptual de care utilizează aparatul critic al prefăcătorului pentru a clarifica specificul acestui gen de fantastic este cel de „interpretare”. În cele trei nuvele aceasta devine cea mai importantă și mai pregnantă temă.

Pe scurt, interpretarea înseamnă căutare a sensului ascuns. Aici textul criticului dirijează mintea cititorului spre semnificația unor termeni din opera științifică a savantului care sunt omniprezenți în sistemul aparatului critic. Este vorba despre „hierofanie”, sau camuflarea sacrului, „anamneză” sau revelație, recunoaștere etc.

Mitul este o poveste paradigmatică; el relevă arhetipuri, patternuri de comportament ce dezvăluie modul în care ceva este făcut la începuturi de zei și

eroi. Omul participă la real prin repetarea acestor modele învățate prin mituri. Începând cu Renașterea și terminând cu științele pozitive ale secolului al XX-lea, omul a pierdut după „Prima Cădere” Paradisul, păstrând posibilitatea de a vedea urmele divinului în natură și în conștiința sa, iar după a „Doua Cădere” (conturată de momentul Nietzsche) a pierdut și posibilitatea experimentării sacrului la nivelul conștiinței, fiind împins în inconștient.

Aici intervine, după Matei Călinescu, rolul interpretării în literatura eliadescă. Ea trebuie să pătrundă la sensuri ascunse, la arhetipuri, la începuturi.

Dezbătând această problemă în cadrul celor trei nuvele, criticul pune în discuție două feluri de lectură: intra și intertextuală. Interesant prezentată este lectura intratextuală delimitată drept căutare a sensului unei opere dincolo de textul ei. În concepția lui Matei Călinescu, în cele trei nuvele apropierea de sens se realizează pe două căi: suspiciune și adevăr; căi ce duc la două hermeneutici: hermeneutica suspiciunii și a adevărului. Prima, este o acțiune de detectare ce implică gândirea ipotetică, pentru a construi situații reale din coduri. A doua, hermeneutica adevărului, presupune o atitudine imaginativă față de sens.

Prin fluența argumentelor critice, Matei Călinescu subliniază specificul și rostul literaturii lui Eliade. Astfel, cele două lumi din conflictul cărora apare tensiunea fantasticului sunt rezultatul a două feluri de interpretare: demitologizare și reduționism și mitologizare și creație. A interpreta viața din ultimul punct de vedere înseamnă a explora imagini. Pentru aceasta intră în joc ficțiunea. „Prin imaginație, spune Gaston Bachelard, ne întoarcem la lumea adevărului...” Hermeneutica adevărului este o extensiune a imaginației, o întoarcere la paradisul pierdut. „Pentru Eliade, spune Matei Călinescu, imaginația are o vocație paradisiacă”.

Fără a uita apropierea de semnificația platoniciană a termenului „ar” tip” din concepția lui Eliade, folosiți și a termenilor „anamneză” (readucerea aminte) „participare” cit și legăturile în care acestia funcționează pentru a configura discursul criticului, ne trimite cu gândul la ontologia lui Platon. Astfel, concluzia studiului semnat de Matei Călinescu după care „interpretarea rămâne cea mai bună speranță a noastră pentru o anamneză a adevărului mitic” poate fi tradusă și printr-o accedere la Lumea Ideilor ca un act de participare, prin anamneză. Iată mesajul prozei lui Eliade!

Virginia Stănescu

RYSZARD KAPUSCINSKI

ÎMPĂRĂTUL

TRONUL (13)

Îmi spune în continuare că în fișetul lui Makonen, în fișetul personal al acestui fanatic colecționar de denunțuri, a început deodată să se umple dosarul cu numele Germame Neway. Ciudată e viața dosarelor, spune. Sint unele care vegetează ani de zile pe rafturi, subțiri și decolorate ca niște frunze uscate, închise, acoperite de praf, așteptând uitate ziua în care vor fi aruncate pe foc, fără să fi fost vreodată atinse până atunci. Acestea sint dosarele oamenilor loiali, care au dus o viață exemplară în slujba împăratului. Să deschidem capitolul: Acte subversive: nimic negativ. Să deschidem capitolul: Afirmații, nici o fișă. Să spunem că este o pagină, dar pe ea, din ordinul venerabilului stăpin, ministrul penei a scris — **fatina bere** —, ceea ce înseamnă — zgîrietură de stilou, încercare de a scrie. Ceea ce înseamnă că stăpinul nostru a considerat nota drept o încercare efectuată de un tinăr lucrător al lui Makonen, care n-a învățat încă pe cine și când să denunțe. Există deci o filă, dar fără valabilitate, ca o poliță anulată. Se întâmplă, de asemenea, ca un dosar care ani de zile a stat părăsit și îngălbenit, să se învieze într-o anumită perioadă, înviind ca din morți, crescînd în greutate, îngrășîndu-se. Un asemenea dosar începe să miroasă rău. Acesta este mirosul cunoscut, care se produce în locul unde s-a comis neolialitatea. Pen'ru acest miros, Makonen are un nas sensibil, exersat. Merg pe urmele lui, urmărește, întărește supraviețuirea. Deseori, viața unui asemenea dosar care s-a urnit din loc și sporește în greutate, se termină atît de brusc ca și viața principalului lui erou. Ambli dispar — el de pe lumea aceasta, iar dosa-

rul lui din seiful lui Makonen. Este un raport invers proporțional între silueta dosarelor și oameni. Cel care luptă cu palatul se epuizează, slăbește și scade, dosarul devenîndu-i tot mai gros. Cel care stă în schimb loial în jurul stăpinului nostru și îi cresc favorurile, are dosarul subțire ca pielea unui maș. Spunem că Makonen a observat că mapa lui Germame Neway a început deodată să se umfle. Germame provenca dintr-o familie nobilă și loială, iar după absolvirea școlii, milostivul nostru stăpin l-a trimis cu bursă în Statele Unite. Acolo a terminat universitatea și s-a întors în țară avînd treizeci de ani. Va mai trăi încă șase ani.

A.W.:
Germame! Germame, Mister Richard, făcea parte dintre acei oameni neoliali, care înapoindu-se în țară s-au luat cu minile de cap. Dar făceau aceasta pe ascuns, iar de ochii lumii se prefăceau loiali și spuneau ceea ce s-ar fi așteptat de la ei să spună. Iar venerabilul stăpin — ah, cum îi mai imput astăzi toate astea! — s-a lăsat dus. Cînd Germame s-a prezentat în fața sa, milostivul stăpin s-a uitat la el cu un ochi bun și l-a numit guvernator al provinciei Sidoma din sudul țării. Pămînt mînos acolo și cafea cu nemiluita. Auzind de această numire, toți la palat au spus că atotputernicul stăpin a deschis în fața inimosului om calea spre cele mai înalte culmi. Avînd blagoslovirea împăratului, Germame a plecat și la început a fost liniște. Acum se cuvenea să aștepte răbdător, iar răbdarea era o calitate mult apreciată la palat, pînă ce bunul stăpin îl va chema la el și îl va avansa cu un grad mai sus. Da, de unde! A trecut un timp și de la Sidoma au început să vină notabilități. Veneau și se învîrteau în jurul palatului, întrebînd prudenti pe nepoți, pe cunoștințe, dacă pot face denunțuri cu privire la guvernator. Delicată problemă, Mister Richard, să denunți pe superiorul tău! Nu se poate face așa simplu, hodoronc-tronc, căci se poate întâmpla ca guvernatorul să aiba la palat un protector puternic care s-ar fi putut supăra, considerînd notabilitățile

drept instigatoare, pe deasupra mai și pedepsindu-le. Aceștia au început mai înții cu jumătăți de cuvînt, în șoaptă, apoi tot mai curajoși, dar încă neoficial numai așa, să spună și ei ceva, informînd că Germame ia mită, și cu banii aceștia construiește școli. Inchipuți-vă acum grija acestor notabilități. E clar doar că guvernatorul primea daruri, așa cum toți notabilii primeau peșcheturile. Puterea face banul, asta a fost de la începutul lumii. Dar iată că apare ceva anormal — guvernatorul dă contribuțiile adunate pentru școli. Iar exemplul de sus este ordin pentru subalterni, ceea ce înseamnă că toți notabilii trebuie să predea darurile adunate de ei școlilor! Dar să mai acceptăm pentru un moment gîndul nedemn și să spunem că în altă provincie apare al doilea Germame și începe să-și împartă în stînga și în dreapta mită, și deodată avem o revoltă a notabilităților care vor protesta împotriva regulilor de oferire a peșcheturilor, și ca urmare — sfîrșitul împărăției. Frumoasă perspectivă — la început cîțiva bănuți, iar la sfîrșit căderea monarhiei. O, nu! toți la palat au spus-o, nu! și curioasă treabă, Mister Richard, venerabilul stăpin n-a spus nimic. A ascultat, dar n-a

spus o vorbă. A tăcut, ceea ce însemna că i-a mai dat o șansă. Dar Germame n-a mai putut reveni pe calea supunerii. După un anumit timp, iarăși au apărut notabilii din Sidoma. Au adus denunțul că Germame s-a aruncat prea departe: a început să împartă țărânilor fără de pămînt parcele ce zăceau în paragocci a atacat proprietatea. Germame s-a dovedit a fi progresist. O, groaznică situație, domnul meu! Azi împarte pămîntul nemuncit, mîine îl ia pe al moșierilor, începe cu proprietățile mici și termină cu bunurile împărăției! De data aceasta milostivul stăpin n-a mai putut tăcea mult, Germame a fost chemat în capitală la ora numirilor și trimis ca guvernator la Dridjighi, unde nu mai putea împărți pămînturi, căci acolo locuiesc doar nomazi. În timpul festivității, Germame și-a permis un afront, care a trezit în venerabilul stăpin cea mai mare vigilență — după ce a ascultat numirea, n-a mai sărutat mîna monarhului. Cu regret...

Versiune românească:
Nicolae Mares

PAVESE

● Acum patruzeci de ani, într-o cameră de hotel din Torino, Cesare Pavese își pune capăt zilelor în noaptea de 27 spre 28 august. Prietenii lui de-o viață nu-și pot ierta nici acum lipsa totală de intuiție a unui moment limitat din viața atât de scurtă și zbuciumată a poetului, naratorului, traducătorului, editorului, intelectualului de înaltă ținută morală ce nu s-a lăsat păcălit de orientările politice de toate culorile. Acești puțini prieteni în viață vor comora la Santo Stefano Belbo împreună cu Centrul de Studii Pavese, condus de neobositul Franco Vaccaneo, patruzeci de ani de la moartea lui Pavese. Printre ei Fernanda Pivano, care a avut amabilitatea să-mi acorde un interviu. Giulia Einaudi și Parlamentarul Natalia Ginzburg vor evoca anii de neuitat ai tinereții. Invitați de peste hotare vor rosti din nou crezul în arta pavesiană, studioși ca Barberi-Squarotti și Beccaria nu vor neglija spinoasa problemă a limbii în opera pavesiană, regizori de film contemporani demonstrează că momentul și personajul Pavese este de actualitate iar filmele lui Antonioni, ce au tratat subiecte din narrativa pavesiană vor îmbogăți aceste generoase și emoționante manifestări.

Opera lui Pavese este bine cunoscută cititorului român, romanele au fost traduse, povestirile au fost și ele traduse, celebrul jurnal „Il mestiere di vivere” reprezintă pentru mulți intelectuali români o carte de inimă, poetica și meditația în jurul mitului, ne sînt de asemenea familiare, poate poezia își mai așteaptă adevăratul traducător. Pavese este cel care pentru prima dată în Italia a propus traducerea lui Eliade la bine cunoscuta editură „Einaudi” al cărui redactor întemeietor era.

Nu trebuie să-l uităm pe Pavese tocmai în acest moment, nu trebuie să-l lăsăm singur, pentru că el va fi alături de noi, cei care credem în aceste momente că sfera poeziei și a creației în general cuprinde scandarea momentelor fundamentale ale omului, adevăruri pe care numai un creator știe să le individualizeze și nicidecum politicianul. Cultura nu poate fi parte asimilată de un partid sau altul, pentru că menirea ei este cu totul alta. Politica se oprește la suprafață, în vreme ce arta ciștigă în profunzime. De aceea trist ni se pare cînd un biograf de renume al lui Pavese ca Lorenzo Mondo a ținut să publice, la comemorare niște însemnări ce-ar dezvălui simpatia ascunsă a lui Pavese pentru fascismul de odinioară, și asta într-un cotidian cum este „La Stampa”. În numele altor adevăruri trecătoare noi propunem unul mai adînc și mai omenesc, așa cum ne-ar propune Alexandru Paleologu, de opera cea adevărată criticul trebuie să se apropie mai ales cu dragoste și atunci rezultă un portret de neuitat al artistului, înduioșător ca cel plasmuit de Natalia Ginzburg în volumul „Le piccole virtù” (Micile virtuți) sau cel realizat de Fernanda Pivano în paginile cotidianului „Il Corriere della Sera” sau în interviul acordat în via della Lungara revistei „România literară”.

Noi vom celebra în paginile „Luceafărului” această comemorare prin publicarea a două poeme din celebrul volum „Lavorare stanca” (Munca obosește) intitulată simbolic, primul „Întîlnire” și „Noaptea” care reia motivul mitic al întîlnirii, semnificative pentru lirica și poetica lui Pavese.

Mara Chirișescu

Întîlnire

Dealurile acestea semețe, ce mi-au
plămădit trupul
și-l supun atîtor amintiri, mi-au
dezvăluit minunea
aceleia, care nu știe c-o trăiește
și n-o pot pricepe.

Am întîlnit-o, într-o seară : o pată
de culoare mai deschisă
sub stelele șovătelnice, în însurarea
verii.

Era în preajmă un vuiet de dealuri
mai adînc decît noaptea și deodată
a răsunat,
ca ieșind dintre ele, un glas mai curat
și mai aspru, un glas de vremuri duse.

Uneori o văd, și mi-e vie în față-mi
singură, neschimbată, ca o amintire.

Eu n-am putut niciodată să-i prind :
realitatea
de fiecare dată îmi scapă și mă poartă
departe.

De-i frumoasă, nu știu. Printre femei e,
însă, tinără :
mă uluiește gîndul că-i o amintire veche
din copilăria trăită printre dealuri,
atît e de tinără. E ca o dimineață.

În ochi aduce toate
toate cerurile îndepărtate ale unor
dimineți bătrîne.
Și poartă-n ochi o imbiere dreaptă :

lumina cea mai clară
pe care zorile vreodată le-a revărsat
pe dealuri.

Am plasmuit-o din tăria lucrurilor
mai dragi mie și n-o pot pricepe.

Noaptea

Dealul innoptat, pe cerul limpede
îți cuprinde capul, ce abia se mișcă
și însoțește cerul. Ești asemeni unui nor
ghicic printre ramuri. Și-n ochi îți ride
ciudățenia unui cer ce nu este al tău.

Dealul, pămînt și frunze, taie
cu trupul cel negru via ta privire,
gura ta este buza unei dulci adînciri
între costișe îndepărtate. Pari a te juca
cu marele deal și limpezimea cerului
și ca să-mi plăci repeți fundalul antic
și-l naști mai pur.

Dar trăiești altunde
Fragedul tău singe e plasmuit altunde.
Cuvintele ce le rostiești nu întîlnesc
tristețea aspră a cerului de aici.
Tu nu ești decît un nor atît de dulce, alb
prins într-o noapte de ramuri antice.

În românește de
Mara Chirișescu

Voi trece prin
Piazza di Spagna

Va fi un cer limpede.
Se vor desface străzi
pe dealul de piatră și pînă.
Forfota străzilor
nu va clinti acel aer ferm.
Florile stropite
de culori în havuzuri
vor face cu ochiul
ca bucuria femeilor.
Scări terase rînduie
vor cînta în soare.
Se va desface strada-aceea
pietrele vor cînta,
inima se va zbate zvîcnind
ca apa în havuzuri —
aceasta fi-va vocea
Ce-și va urca scările.
Ferestrele vor avea
miresma pietrei, a văzduhului
matinal. Se va desface-o ușă.
Forfota străzilor
va fi forfota inimii
în lumina tulbură.

Veii fi tu, fermă și limpede.

Diminețile trec limpezi
și pustii. La fel ochii tăi
se deschideau cîndva. Dimineața
se scurgea lin, o vîltoare
de lumină-nghetată. Tăcea.
Tu vie tăceai ; lucrurile
trăiau sub ochii tăi
(fără mîhnire doruri umbre)
ca o mare, dimineața, limpede.

Lumină, unde ești, e dimineață.
Tu erai viața și lucrurile.
În tine trei răsuflam
sub cerul ce-i încă în noi.
Nici mîhnire nici doruri atunci,
nici această grea umbră a zilei
răpuse. Lumină, tu
limpezime pierdută, suflare
trudnică, îndreaptă-ți ochii
neclintii și limpezi spre noi.
E umbră dimineața ce trece
fără lumina ochilor tăi.

În românește de
Geo Vasile

Greva
Scriitorilor

Nevestă-mea, întorcîndu-se de
la serviciu, m-a luat tare :

— Amantă-ta nu șterge praful ?

O sun pe amantă :

— Ascultă, fură-mă de la nevastă !
Nu mai e chip de trăit.

— Mă iei cu cununie ? De ce taci ?!

Bi-ine : te rog să mă consideri în grevă
de avertisment.

Reacția feței m-a pus pe gînduri.
Grevă... De ce n-ar declara și scriitorii
grevă ? Dacă i-aș putea convinge pe
confrăți să facă pasul înainte, lăsîndu-și
cititorii în ofsaid... Dar ce te faci cu
grafomanii ? Sau cu spîrgătorii de gre-
vă : Saroyan, Salinger ? Și apoi, ce am
mai putea cere ? A, da. Avem noi oare
armată ? Avem elicopterele trebuitoare
lansărilor de carte ? Ce fel de stat în stat
sîntem ? Domnii de la S.R.I. (Lanka) ne
pot asigura un serviciu de contraspio-
naj competent ? Examenele la Aca-
demia de Poliție lăsau impresia că flăcării
nici de infractori n-ar fi buni. Vrem
să intervenim în problema Golfului !
Aurel Dragoș Munteanu să se poată
bizui pe noi ! Și tot așa, m-am convins
că sînt încă multe de cerut, că nu s-a
făcut încă totul pentru floarea națiu-
nii — scriitorimea.

Mă arunc în Dacia mea 1100 cu bur-
duf și bișt ! la Uniune, să tatonez. În
virtutea vechii noastre inertiți Dinescu
își mai pleacă uneori urechea la elu-
cubrațiile mele. Surprind o discuție pe
hol :

— Nu trebuiau să-l desflînteze pe
Nicolae...

„Hait ! imi spun. Iar s-a prioit Voi-
can : Manolescu trebuia lăsat în viață”.
Îl zăresc pe Manolescu, lucrurile se cla-
rifica. Mă intersectez cu un vechi anar-
hist :

— Nu crezi că o grevă ar fi profita-
bilă ?

— Pînă la desfîlnirea Uniunii ! Să
apucăm toți, cu bocceaua în băt, care
încotro. Doinaș într-o parte, Dinescu în
alta... Cititorii să formeze cozi pentru a
silabisi firmele și etichetele...

Intru la serviciul Case de Creație.
Sînt contrat puternic :

— Ce nevoie avem de armată ? Mai
bine declarăm epidemie de holeră —
cîteva poze cu scriitori cu burțile în
sus, pe plaja de la Neptun — și cerem
echipe de brancardieri. Lectici gratuite.
Și așa, taxiurile s-au scumpit.

— Pînă nu reintroduceți alcoolul în
restaurant nu veți avea destui scriitori
tolăniți pe sub mese pentru a-i prezen-
ta comisiilor de Medici Fără de Tară.
Am plecat deunăzi de la Cafeneaua Li-
terară atît de troaz că nu se ciătina
nici o frunză !

Mă reîntorc, contaminat de lipsa ge-
nerală de entuziasm. O sun pe amantă :

— Te-aș lua cu cununie, dar nevas-
tă-mea nu e de acord.

— Nu știi de glumă ? Toate minuni-
le, deci și grevele, nu țin decît trei zile.

— Aha, pricep despre ce avertisment
e vorba. Te sun poimîine !

Tudor Vasiliu

moda, altfel

Repede ochire
peste Canalul Minecii

Cucerirea normandă, William
Cuceritorul și Bătălia de la Hastings
sînt evenimente de cutremurătoare sem-
nificație pentru istoria Angliei. Nu a
fost vorba numai de noi legi ci și de
o altă organizare a societății, chiar de
un alt fel de a vorbi al claselor con-
ducătoare. Saxonii erau talpa țării, biata
gloată, nu și-a dorit niciodată să tră-
iască în orașe mari, așa că normanzii
au ciștigat ușor.

În Normandia, la Bayeux, se păstrează
o capodoperă a răbdării, minții, ta-
lentului și degetelor omului care cu
virful acului fixează cea mai frumoasă
imagine a acelor timpuri, ne arată cor-
răbiile cu care William a sosit, tipul
castelului pe care le-a construit, îmbră-

cămîntea purtată de soldații săi, Bayeux
tapestry. Există o copie, destul de fi-
delă, în muzeul Victoria și Albert, South
Kensington, Londra.

William Cuceritorul a fost un mare
conducător de stat și excelent soldat.
Oameni la fel de iluștri l-au însoțit
sau i s-au alăturat mai târziu, cum a
fost Lafranc care a devenit Arhiepiscop
de Canterbury.

Din tapiseria amintită și din alte sur-
se, ne putem face o idee despre cum
arătau normanzii cuceritori. Cavalarii
purtau hauberk, o haină de piele sau
tesătură groasă, aspră, rezistentă, in-
tărită cu inele de fier, cusute pe ea.
Sub hauberk aveau o cămașă lungă, cu
mineci lungi, strînse pe braț. Ciorapi
groși din postav sau pantaloni cu tâlpi,
legați strîns pe picior cu curele de pie-
le. Coiful se prelungea pe nas, ca să-l
apere, cu ceea ce se numea nose-piece.
Scutul se ascuțea la bază. Un nobil
normand păstra în îmbrăcăminte ele-
mente ce aminteau de moda romană. Un
ataș avea îmbrăcăminte simplă și co-
modă și purta pe cap un fes moale, de
orice culoare, în afară de galben. Cu-
loarea galbenă, pe cap, era purtată nu-
mai de evrei. Culoarele purtate în pe-
rioda normandă erau mohorîte. Abia

în secolul al XIII-lea se învelesc,
Anglia avînd o perioadă relativ mai
liniștită, suferind mai puțin din partea
legilor, condițiile de trai devenind mai
stabile sub Edward I. În 1215, John a
fost forțat să semneze Magna Charta,
ceea ce a asigurat drepturi bine defi-
nite fiecărui englez. Perioada e citată ca
„Early English” (timpurie, devreme), iar
costumele sînt simple și frumoase, ca
și arhitectura vremii, urmîrind funcțio-
nalitatea, liniile simple, curate și prin
acestea fiind foarte grațioase. Efecte
atrăgătoare sînt obținute prin folosirea
materialelor mai puțin aspre, de cali-
tate, țesute îngrijit. Rochiile femeilor
sînt lungi, infolate, încinse sub talie cu
un cordon lucrat în metal sau din îm-
pletituri prețioase, low belt. Mineciile
sînt strînse sub cot și butonate pînă
la mină. Tesăturile sînt deosebit de
frumoase în comparație cu cele din
secolul precedent, folosesc fire de aur
și argint, în desene atît de expresive
și meșteșugite încît nu mai sînt necesare
broderiile și bijuteriile. Rochia se
acoperă cu o pelerină, căptușită sau
numai tivită cu blană. O pinză, de obicei
albă, înveștește capul iar deasupra se a-

șează o tocă înaltă, țesută, din ace-
lași material.

Este vremea pelerinilor (pilgrims) și
aceștia se constituiau ca o categorie
deosebită și din punct de vedere vesti-
mentar. Au haine obișnuite, simple, cu
însemnele pelerinajului. Aceștia sînt :
o pălărie cu borurile late și o pelerină
grosolană. Uneori, o cruce pe umăr
indică pelerinajul în Palestina. Bine-
cuvîntați, întotdeauna, de preoți, la ple-
care, își duc strictul necesar într-o
boccea sau într-o traistă. Își lasă barba
să crească. Cînd un pelerin se întorcea
de la Mormintul Sfînt, purta la nălărie
o frunză de palmier, de aceea era nu-
mit — palmer. Pentru această frunză
făceau atîta drum anevoios, deși ar fi
găsit foarte ușor o pană sau o altă
frunză... Dar ceea ce povesteau la în-
toarcere nu putea fi înlocuit de nimic,
căci era un fel de a cunoaște lumea...

Corina Cristea

PATRICK MODIANO

CĂLĂTORIE

DE NUNTĂ

(fragment)

● De curind am recenzat în „Luceafărul” romanul din care dăm în traducere câteva pagini, sperăm neconvenționale. Cum rămân totuși fragmentare prin forța lucrurilor, să-l despăgubim pe cititor cu câteva sumare referințe despre prozatorul, de primă linie, Patrick Modiano.

Unele din cărțile sale coexistă în raftul bibliotecilor cu cele ale lui Andre Pieyre de Mandiargues și J.M. Le Clézio, mai tinerii săi colegi. Aceste cărți de proză (de nuvele, microromane, cronică de moravuri) s-au impus în orizontul literaturii franceze prin atașamentul la realism. Lucru firesc, întrucât scriitorul s-a afirmat în anii '60 pe urmele unor mari înaintași: François Mauriac, Roger Martin du Gard, André Gide, Jean-Paul Sartre. Nu se exclud în aceste condiții anumite încercări de modernizare a percepției interiorității. Însă în raport cu celelalte nume citate, Modiano trece peste modurile de expresie pomenite, predilect atașat de construcție și de tipologie.

O lume vine în paginile lui și ne face familiare ziduri de case, cartiere, profesii, accentul căzind pe atmosferă, pe trăsături de caracter, pe manii inofensive, pe rupturi între obișnuințe și fragilități sufletești; tranzițiile, aproape imperceptibil ducându-ne de mină spre revelații discrete precum măștile ce cad, ca frunzele ofilite, în lungi spirale tăcute de pe ram.

Cei care au citit Les Boulevards de Ceintures (tradus), Dimanche d'Août sau La ronde de nuit n-au uitat că scriitorul exaltă facultățile celor umiliți și visează la personaje în stare să înfrunte curajos fața negativă a lucrurilor, a istoriei și a morții.

Seara treceau prin parcul cu pini ca să cineze la singurul restaurant din Juan-les-Pins, care nesocotea interdicțiile. Clienții veneau aici din Nisa și de la Cannes. La început, Ingrid nu era în apele ei.

Cei de-ai casei se salutau de la o masă la alta, bărbații aruncau, neglijent, peste umeri, jachetele lor tricotate, femeile lăsau la vedere spatele bronzat, iar pieptănătura o acopereau cu basmale creole. Se auzeau conversații în engleză. Războiul era atât de departe... Sala restaurantului ocupa aripa unei clădiri vecine Cazinoului, iar mesele ieșeau pînă pe trotuar. Se spunea că patroana — o oarecare domnișoară Cotillon *) — avusese încurcături cu justiția, dar acum beneficia de „protecție”. Era foarte amabilă și cei care i se adresa în Juan-les-Pins îi ziceau Prințesa Bourbon.

Se întorceau la hotel și în nopțile fără lună îi cuprindea pe amândoi o senzație de pustietate. Nici un lampadar, nici un geam luminat. Restaurantul Prințesei Bourbon, încă strălucind cu toate becurile aprinse, părea să fie oaza ce înfruntă camuflajul. Dar cițiva pași mai departe lumina dispărea și ei pășeau în întuneric. Murmurul discuțiilor se stinge și ei. Toți oamenii a căror prezență la masă le insufla încredere și pe care îi vedeau la plajă cît era ziua de lungă, păreau acum ireali, niște figuranți ce aparțineau unei trupe tea-

trale pe care războiul o blocase în localitate, siliți să își joace rolurile de falși petrecăreți pe o fișie de nisip și în restaurantul unei false prințese de Bourbon. Hotelul „Le Provençal”, el însuși a cărui masă albă se ghicea în beznă, era un gigantic decor de mucava. De fiecare dată cînd treceau prin grădina cu pini, Ingrid izbucnea în plîns.

Iată-i ajunși la hotel. Becurile lustrei din hol îi făceau să clipească. Portarul în uniformă veghea din spatele „Recepției”, le zîmbea și le întindea cheia. Viața recăpăta deodată consistență și calm. Se regăseau într-un hol autentic de hotel cu pereți adevărați și un portar de meserie, în uniformă. Pe urmă urcau cu ascensorul. Din nou îi încerca neîndoiiala și neliniștea cînd apăsau pe butonul etajului 5, pe cînd un plasture acoperise celelalte butoane, ca să indice că etajele scoase din uz sînt condamnate.

După lentul suuș cu liftul au ajuns la un palier și la culoarul luminat de un bec chior. Asta era situația. Treceai de la lumină la întuneric și de la întuneric la lumină. Trebuiau să se adapteze la realitate, de la o clipă la alta, șovăitoare, nesigură.

Dimineața, cînd au deschis jaluzelele, lumina a inundat odaia. Era exact ca în verile de altădată. Verdele întunecat al pinilor, cerul albastru, miresmele de

eucalipt și de leandru de pe calea Sarramartel, ce coboară spre plajă. În picla caniculei, marea fafadă albă a Provençal-ului se ridica pentru eternitate; a-veai impresia că acest monument te protejează dacă îl contempli de pe ponton, lungit după baie.

Ar fi fost de ajuns un cît de mic amănunt ca să strice peisajul, bunăoară o pată întunecată pe care Rigaud o remarcase la început spre sfîrșitul după-amiezii, pe o bancă de pe una din aleile grădinii cu pini. Se întorceau, el și cu Ingrid, dintr-o plimbare în lungul bulevardului ce marca litoralul. Un bărbat îmbrăcat într-un costum de toate zilele citea ziarul, așezat pe bancă. În contrast cu nuanța închisă a costumului, fața lui era de un alb lăptos, ca a unui care se ferește de soare.

A doua zi dimineața erau amîndoi întinși pe ponton. Și din nou Rigaud a sesizat pata neagră rezemată de balustradă, în stînga scării ce ducea la plajă. Bărbatul urmărea puținii vilegiaturisti care se bronzau. Rigaud era singurul ce îl privea, ceilalți fiind întorși cu spatele. O clipă a dorit să îl arate lui Ingrid, dar s-a răzgîndit. A chemat-o în valuri, au înțeles mai departe ca de obicei și s-au întors la ponton înotînd pe spate. Ingrid a preferat să rămînă pe plajă, căci lemnul pontonului era fierbinte. Rigaud s-a dus să caute o saltea la cabină. A regăsit-o pe Ingrid la tîrm în costumul ei de baie de un verde distinct cînd a tras cu ochiul spre balustradă. De astă dată bărbatul părea să o pîndească special pe Ingrid; fuma o țigară ce i se lipise de buze. Obrazul era la fel de albicios, în ciuda razelor de soare. Și costumul lui părea mai închis în contrast cu șirul cabinelor imaculate de pe plajă. Rigaud l-a reperat încă o dată la ora aperitivului, așezat în fundul sălii de mese, cu privirea fixind clienții ieșind din ascensor.

Pînă atunci nu i se putuseră desluși trăsăturile fizionomice. Abia în seara aceea, la restaurantul Prințesei Bourbon avu întregul răgaz să o facă. Omul luase loc la o masă vecină cu a lor, în partea întunecată a sălii. Un obraz osos. Părul blond, cu reflexe roșietice, era dat pe spate. Pielea lăptoasă părea ciu-

pită în dreptul pomeților. Era îmbrăcat cu același costum și cerceta atent mesele la care luaseră loc obișnuții casei. Avea aerul că vrea să îi numere. A sfîrșit prin a se opri asupra lui Ingrid și a lui Rigaud.

„Sînteți în vacanță?”
Încearcă să îndulcească timbrul metalic al vocii sale, ca și cum căuta să le smulgă un secret rușinos. Ingrid întoarse capul spre el.

„Nu chiar, zise Rigaud. Sîntem în luna de miere.”

— Așa... În luna de miere.”

Cu o plecăciune a capului exprimă o pretinsă admirație. Apoi extrase din buzunarul vestei un portofel, înfipse în el un Caporal, pachetul era pe masă — îl aprinse și trase în piept o gură care-i umflă obrazii.

„Aveți noroc să fiți în voiaj de nun-tă...”

— Noroc? Chiar așa?”
Rigaud regretă modul insolent în care îi răspunse. Îl fixă cu ochii zgîțiți, mi-zînd pe umire.

„Tînid seama de circumstanțe, puținii oameni de vîrsta voastră își permit să călătorească în luna de miere.”

Din nou același ton dulceag. Ingrid tăcea. Rigaud bănuia că îi este jenă și că ar fi preferat să părăsească restaurantul.

„Vă plac aceste țigarete?” întrebă Rigaud, indicînd bărbatului pachetul de țigări de pe masă.

Căpiase. Era prea tîrziu să mai dea înapoi. Omul îl cîntărea încrețindu-și ochii. Rigaud se auzi vorbind:

„Nu vă irită plămîni? Am țigări englezești, dacă doriți, și îi întinse un pachet de «Craven».”

„Nu fumez țigări englezești, preciză omul cu un surîs crispat. Nu am destule parole.”

Pe urmă consultă lista de bucate. Din acel moment avu aerul că îi ignoră pe Ingrid și pe Rigaud. Privirea sa trecea totuși neobosită peste comensii, parcă dorind să-și întipărească în memorie chipul fiecărei persoane și să poată, mai tîrziu, să le identifice...

prezentare și traducere de
Henri Zalis

*) Onomastică ironică — cotillon fiind o fustă de bal (n. trad.).

bridge

Rezistența la „contra”

În dintre jucătorii de bridge cu ceva experiență n-a întîlnit, în competiții sau în partidă liberă, o situație precum aceasta: o axă, să zicem Nord-Sud, licitează un anume contract, de pildă patru cupe pe care unul din cei doi echiperi ai axei Est-Vest le contractează; începe jocul de levată și declarantul își concentrează atenția cu precădere asupra celui care l-a contract,

socotind că în mîna acestuia se află cele mai puternice cărți și că spre el trebuie făcute eventualele impasuri sau plasări de mină; gîndire corectă întrucît e de presupus că o „contra” se bazează pe existența în mîna celui care o dă a unui punctaj mare și a unui număr important de cărți în culoarea declarată; iată însă că, spre stupefacția declarantului, în cursul jocului se dovedește că socoteala ce și-o făcuse nu se potrivește cu aceea de la fața locului, cărțile puternice prin punctaj precum și cele puternice prin distribuție sau apartenență la culoarea licitată găsindu-se acolo unde nu se aștepta, adică în mîna vis-à-visului celui care a contractat; evident, contractul nu mai poate fi realizat dar e interesant că el s-ar fi putut realiza dacă declarantul nu s-ar fi lăsat pur și simplu păcălit de „contra” venită din stînga și ar fi fost egal preocupat de jocul întregii axe adverse. Asemenea situații nu constituie o raritate în bridge. Se pot afla în ea, deci se pot păcăli, chiar și jucătorii buni, e drept că în număr mai mic decît jucătorii mediocri sau începători. Sigur, nu e ușor să descoperi în cursul licitației acest fel de cacialma pe care-l reprezintă o „contra” fără temei real, menită doar să abată atenția de la locul unde sălășluiește plecica adevărată. Dar nu e imposibil. Și de cele mai multe ori nici nu-i nevoie de cine știe ce abilitate pentru a descoperi în timp util înșelătoria, altminteri legală, vreau să spun admisă de regulamentul jocului. E suficient poate, ca declarantul să analizeze preț de o clipă posibilitățile sale de realizare a contractului, ca și cum aceea „contra” nici n-ar fi fost pronunțată, să-și urmăreas-

că așadar, cu limpezime și consecvență, propria linie de joc. Recunosc că nu e tocmai simplu să ignori un „contra” despre care nu poți avea niciodată siguranța că e adevărat sau fals, dar chiar pentru asta, pentru absența acestei certitudini, bunul simț bridgistic te îndeamnă să fii prudent și, totodată, hotărît. Prudent față de ispita unui avantaj aparent (căci „contra” localizează vrînd-nevrînd forța adversă, scutindu-te oarecum de bîguală) și hotărît în respectarea planului de joc. Numărul mare de „victime” ale unor „contre” înșelătoare nu înseamnă că ele, „contrele” ar fi prin ele însele productive, înseamnă doar că jucătorii care cad în plasa lor nu sînt destul de stăpîni pe ei înșiși.

Laurențiu Ulici